

Mándy Gábor

Hagyjátok rám!

(Válogatás a publicisztikai
jellegű írásaimból)

Mándy Gábor

Hagyjátok rám!

(Válogatás a publicisztikai
jellegű írásaimból)

ISBN 978-615-81480-4-7

Készült a 4SIDECOPY nyomdában

Spirál füzetek 10.

Előszó

Ebbe a kötetbe elsősorban azokat az írásaimat gyűjtöttem össze, amelyeket öntudatos állampolgárként és földlakóként írtam: magánleveleket, blogbejegyzéseket, a sajtónak szánt olvasói leveleket és hozzászólásokat. Sajnos nem találtam meg mindent; a levélmásolataim a sok költözködésben elkallódtak, az Internet-váltások során pedig annak nagy része is elveszett, amit az azóta megszűnt e-mail fiókjaimban őriztettem.

Néhány ezek közül: A hetvenes évek végén írtam a szovjet pártfőtitkárnak a középhatósugarú rakéták telepítésének leállításáról (ugyanis akinek ilyen gyorsan célba jutó fegyvere van, azzal szemben sokkal gyanakvóbb az ellenség, hiszen csak néhány perc áll rendelkezésére, hogy kiderítse, mi a radaron felfedezett objektum). Nem válaszolt. Később írtam Obamának, javasoltam, hogy a fegyverkorlátozások helyett inkább iktassa törvénybe a három szuperhatalom, hogy a másik kettővel szemben semmiképp sem indít háborút (ez visszaköszön az ENSZ-főtitkárnak írott, a kötet végén található levelemben). Ennek annyi következménye lett, hogy a First Lady-től kaptam egy levelet, amiben arra kér, hogy minden befolyásomat vessem latba az Obamacare törvény elfogadása érdekében. Írtam az Európai Unió illetékes biztosának, hogy vezessék be a személyre szabott uniós tagságot, különös tekintettel azokra, akik az államuk kilépése miatt az uniós állampolgárságukat is elveszítik. Nem válaszolt. Írtam a magyar uniós képviselőknél is, hogy vessék fel az ötletet. Nem válaszoltak. Írtam Theresa Maynek és az ír miniszterelnöknek, hogy a Brexit megegyezés

egyik fő akadályát (az ír-észak-ír határ kérdését, azaz a „backstop” problémáját) úgy oldják meg, hogy Észak-Írország politikailag és államjogilag továbbra is Nagy-Britannia része legyen, de gazdaságilag és kereskedelmileg maradjon benne az EU-ban. Egyikük sem válaszolt (de ez a megoldás később valóban szóba került). Írtam néhány magyar uniós képviselőnek, hogy a Szabad Európa internetes rádióként való újraélesztése helyett inkább az Euro-news műsorát egységesítsék (jelenleg nyelvek szerint a tartalom is más-más), és annak televíziós elérhetőségét tegyék kötelezővé minden uniós tagországban. Nem válaszoltak. Csurka Istvánnak azt javasoltam, hogy ne a zsidókat próbálja háttérbe szorítani, hanem a nem zsidóknak nyújtson nagyobb támogatást (az otthoni kulturális hátrányok ledolgozásához, az egykori népi kollégiumok mintájára). Nem válaszolt. Gyurcsánynak személyesen ajánlottam, hogy vonuljon a második vonalba, olyan szellemi irányítóként, mint például Teng Hsziao-ping volt az utolsó éveiben), és a DK-t változtassa valóban demokraticussá és koalícióvá. Figyelmesen meghallgatott, de továbbra is az Orbán legjobb kihívójának a szerepében tetszeleg (miközben az őszi beszéd hangfelvételét ugyanúgy le tudják játszani a már szinte teljesen Orbán kezébe került médiában – 10 vagy 20 év múlva is).

Látva a felelős politikusok töketlenségét és bezárkózását a saját elképzeléseikbe, saját pártot is akartam alakítani („Normális Magyarország” névvel, emlékezve Dávid Ibolya régi jelszavára). Nem gyűlt össze tíz ember, akik hivatalosan is megalakíthatták volna ezt a pártot. Azért én mégis felvázoltam ennek a pártnak az elképzeléseit (a saját elképzeléseimet) a legnagyobb problémák megoldására és az ország, a

haza felvirágoztatására, azzal a megközelítéssel, hogy ez ne egy centrumpárt legyen (ami azt jelenti, hogy a szélsőségeket kizárja), hanem egy globális, minden jogos érdeket figyelembe vevő párt. Ez kizárólag az Interneten működött volna, ingyenes honlappal és levelezőrendszerrel, tagdíj és fizetés nélkül. Ha valakinek több gyakorlati érzéke van, továbbra is ezt az elképzelést javaslom neki. És én leszek az első, aki belép.

Az egyéb fejtegetéseim, töprengéseim is igen gyakran a megoldhatatlannak tekintett problémák megoldására irányultak. Papíron megoldottam a koreai válságot, a szíriai menekültek letelepítését, a roma népesség gondjainak kezelését, a tévedésből kirobbanó atomháború elhárítását, a szakemberek elvándorlásának anyagi kompenzációját, a hálapénz kérdését, felszámoltam a hajléktalanságot, létrehoztam egy Virtuális Európai Köztársaságot.

És így tovább, és így tovább, sok minden problémára megtaláltam (megtalálni véltem) a reális megoldást. De hiába. Minden okos ötletem visszapattant a „nem így működik” betonfaláról. De hát hogy működik? Azt mondják, nem a problémából kell kiindulni, hanem az érdekekből. Ha az orosz és az amerikai elnök nem attól fél, hogy a másik megtámadja, hanem azt akarja kiélvezni, hogy a másik tőle fél, akkor hiába minden javaslat. Akkor Putyin hiperszonikus rakétát fejleszt, és Trump felmondja a középhatósugarú rakétákkal kapcsolatos szerződést. Úgy tűnik tehát, hogy ez sem működik, így sem működik.

Miközben pusztul a környezet, nő az óceánok vízszintje és szélesedik az ózonlyuk, a felelős (de valójában inkább felelőtlen) politikusok még mindig a saját régebbi megközelítéseiket erőltetik.

Pedig a világ bármikor elpusztulhat. Nemcsak a józanságukat elvesztő államfők nyomhatják meg azt a bizonyos piros gombot (és rendelhetik el az atomrakéták kilövését), hanem a rendszer maga is bármikor működésbe léphet. (Erről Amerikában, egy helyi lapnak írtam, még a kilencvenes évek elején, egy rejtélyes repülőgépkatasztrófa kapcsán.) Ugyanis akármennyire is biztosítják a parancsnoki láncolatot (beleépítve a lehető legtöbb ellenőrzést és jóváhagyást), a rakéta elindulásához bőven elég, ha a kilövési mechanizmus legutolsó számítógépének bájtya 0-ról 1-re változik. Ezt pedig semmiféle elővigyázatossággal nem lehet kizárni, különösen nem a cirkáló és hiperszonikus rakéták korában. (Az tudniillik még jelentene egy fizikai biztosítékot, ha a rakétát kilövés előtt szerelnék össze. De erre már nincs idő, és ezért ezek a halálos, tömegpusztító, sőt, világpusztító fegyverek minden pillanatban azonnal kilőhetően kell hogy várják a nem igazán normális Trump vagy Kim Dzsong Un végzetes döntését.)

Belátva, hogy akármennyire is jók az ötleteim, a jelenlegi világrendben és gondolkodási kultúrában aligha valósíthatók meg, elkezdtem írni olyan ötleteket is, amelyek kivitelezhetetlenségéről meg vagyok győződve, de érdekes elgondolkodni rajtuk. (Ezeket célirányosan eleve a LÁZÁLOMGYÁR nevű Facebook-oldalamra, illetve a TUTI TIPPEK blogomra tettem fel, és inkább irodalmi jellegűek, mint gyakorlatiasak.)

Az utolsó tétel: az ENSZ-főtitkárnak írott levél. (Ezt már el sem küldtem, csak mementóként őrzöm.) Mert öntudatos és kötelességtudó földlakó vagyok, és ha valami az eszembe jut, akkor másoknak is elmondom. A megírás néhány órát vesz el az életemből, és legalább a lelkiismeretem tiszta.

A világ sok problémájának megoldását rám hagyhatnátok (lehet, hogy közben újabb problémák keletkeznek, de azokat is meg tudnám oldani.) Ha pedig egyáltalán nem bíztok bennem, akkor is ... *hagyjátok rám!*

Mivel tovább száguldunk a rossz irányba, az emberiség jövőjével kapcsolatban nagyon pesszimista vagyok. Azok a gondolati mechanizmusok, amelyek a történelem során kialakultak (és eddig beváltak), már nem változtathatók meg. Olyan vagyok, mint a kihalás szélén álló madár. Jövőm nincs, de még füttyörészhetek, legalább szórakozom egy kicsit.

Az a tervem, hogy ezeket az írásaimat egy bádogdobozba zárva elásom a Budai-hegyekben egy kemény szikla alá, hogy még egy atomrobbanás se semmisíthesse meg. Aztán ha ide látogatnak az űrbéli lények, egyszer talán csak megtalálják. Elvégre a dinoszauruszok csontjait is megtaláltuk. És ezzel a hozzáállással miért gondoljuk, hogy jobbak vagyunk a dinoszauruszoknál?

Nem kell tömeges munkanélküliség!

(Nagy mértékben rövidítve)

A szocialista gazdaság korántsem működött olyan hatékonyan, mint szeretttük volna, és ahogy ezt a felsőbbrendűnek deklarált termelési módtól elvártuk. De voltaképpen mi a baj a szocialista gazdasággal? Miért nem érvényesült fölénye a kis központi kockázattal, de mérhetetlen társadalmi pazarlással dolgozó, anarchikus tiszta piacgazdasággal szemben? Véleményem szerint két alapvető hibát követtünk el: túl nagy jelentőséget tulajdonítottunk a gazdasági vezetők politikai lojalitásának, és túlságosan mereven ragaszkodtunk az állami tervezéshez. Az elsőből az következett, hogy a vezetők többségének fogalma sem volt arról, hogy hogyan kell megszervezni a termelést, és hogy hogyan kell üzleteket kötni. A másik pedig nagy nyersanyagpazarláshoz és mennyiségcentrikussághoz vezetett, amely teljesen elszakadt a tényleges szükségletektől. Ehhez társult az állami túlszabályozás, amely még a tehetségesebb vezetők kezdeményezőkézségét is megfojtotta.

A rendszer csalódottjai megkezdték az egész felépítmény lebontását, de egyet elfelejtettek kipróbálni: hogy hogyan működne ez a gazdaság, ha megszabadulna az ideologikus és bürokratikus kötöttségektől, ha a legjobb szakemberek szabad kezet kapnának, és ha a hosszú távú tervezés helyett a világpiac pillanatnyi követelményeihez igazodnának. A tervezést nem kellene eltörölni, csak rugalmassá tenni: ha a terv elfogadása után egy hónappal felborul a világpiaci környezet (olajválság stb.), azonnal módosítani kellene a tervet.

Nagy hiba volt annak idején felszámolni a kisipart és a kiskereskedelmet. Mindenkinek meg kell hagyni a jogot, hogy a saját erejéből boldoguljon, kipróbálja az ügyességét, szerencsáját. De a jelenlegi felaprózás sem reális. A kisüzem nem azért veri meg a nagyüzemet, mert maga jó, hanem mert a nagyüzem működik rosszul. És ez egyáltalán nem törvényszerű. Mert megkérdezhetjük: ha a multinacionális nagyvállalatok a világ legjobbjai, akkor hogyhogy a nagyvállalati formában van a baj? (...) A magyar nagy vállalatok csak itthon voltak nagyok, a világpiacon labdába sem tudtak rúgni, nem utolsó sorban kis méretük, tőkeszegénységük miatt. A megoldás tehát nem a felaprózás, hanem a megerősítés. De nem további dotációkkal, hanem hozzáértő szakemberekkel (legyenek azok akár szerződöttetett külföldiek is; a pénznek nemcsak szaga, hanem nemzeti-sége sincs).

Egy másik hibás következtetés, hogy a veszteséges vállalatokat fel kell számolni, a dolgozókat el kell bocsátani. A korszerűsítéshez nem kell tömeges munkanélküliség! A nagy japán cégek generációkon át megtartják munkásaikat. Ha fel kell számolni egy termelési ágat, átcsoportosítják és átképezik a munkásokat. A profilváltás persze így lassabban zajlik le, mint az elbocsátások. De ami egyedül számít, az az, hogy mennyire körültekintően választják meg az új profilt. (Elgondolkodtató, hogy gyakran azért kerül válságba a vállalat, mert rossz a vezetője. Az állam pedig vonakodik leváltani, inkább a vállalatot lövi ki alóla, sok-sok dolgozó sorsát megpecsételve, akik pedig nem vétkesek.) (...)

Minden párt valamiféle „szociális védőhálót” ígért az egyébként tömegnyomorhoz vezető gazdaságpolitikájának megédésítésére. Ezekben a tervek-

ben a hangsúly a radikális intézkedéseken van, a védőháló másodlagos, valami szükséges rossz, amit vélhetőleg majd csak akkor feszítenek ki (mert csak akkor jut rá pénz), amikor a rászoruló már lezuhant. Ennek alternatívája egy általános és ingyenes – bár minimális – alapellátás lenne, és a radikális intézkedéseket csak ezután, ennek függvényében kellene bevezetni.

Ne szégyelljük alkalmazni a jegyrendszert, ha ma ez óvna meg az emberek ezreit az éhhaláltól. Mire terjedhetne ki egy ilyen minimális alapellátás? Kevésre, valóban csak a minimumra. (...) Ingyen kezelne a körzeti orvos, ingyen húznának fogat, ingyen vennék ki a vakbelet. Ingyen mehetnénk munkába és vissza. (...) Ingyen kapna mindenki szobát egy faházias lakótelepen. Ez is tömegnyomort jelentene, de egyben a szociális biztonság minimumát is.

Amikor Nagy Sándor javasolta a legfontosabb tömegélelmezési cikkek árának befagyasztását, a szakemberek azonnal lehurrogták, mondván, a piac bármiféle szabályozása a termelés csökkentésével járna. Ha valamit olcsón kell adni, azt majd nem termelik. Nem értek egyet velük.

Ha meg lehet határozni (márpedig meg lehet), hogy miből mekkora mennyiségre van szükség, akkor az előállítás nem piaci, hanem tisztán politikai, illetve jogi kérdéssé válna, amit egyszerűen előfeltételként lehetne támasztani a vállalattal szemben. A kérdéses mennyiségen felüli részt teljesen szabad áron lehetne piacra dobni. Ily módon a vállalatnak (...) így is megérné, hogy a rá kirótt penzum mellett szabad áron értékesíthetné, amit megtermelt. És ha nem akadna elég vállalkozó itthon, külföldiekkel is lehetne szerződést kötni. Az ingyenes alapellátás teremtené meg azt a valóságos védelmet, amit a

szociális védőháló csak homályosan ígér. Egy ilyen háttérrel aztán már nem lenne akadálya az átalakítás meggyorsításának, az árak világpiaci szintre való emelésének. Sőt, ha ez az igazodás a jelenlegi leg-radikálisabb terveknel is radikálisabb, egyetlen nagy „ár-kiigazítással” valósulna meg, talán az a jelenlegi, öngerjesztő infláció ellen is hatna, hiszen a sanda kalkulációk helyébe az új, kidolgozott árviszonyok lépnének, szinte egyik napról a másikra.

(...)

Lelki szemeim előtt – természetesen laikus módon – kibontakozik egy olyan átmeneti társadalom (önfenntartó közösség) képe, amely át tudná menteni a jövőbe a szocialista korszak néhány főbb értékét, mégis fenn tudna maradni a világkapitalista környezetben. Elsősorban országos méretre gondolok, de az elképzelés csaknem minden fontosabb elemét alsóbb fokon is megvalósíthatónak érzem:

1. nagy termelési egységek létrehozása és egységes irányítási rendszerbe szervezése;

2. az információ akadálytalan áramlása a központ és a termelési egységek között, mindkét irányban; a termelésben részt vevő minden egység és személy érdekeltté tétele az eljárások korszerűsítésében, a hibák kiküszöbölésében, a piaci változások, a fogyasztói észrevételek haladéktalan továbbításában;

3. merev, hosszú távú tervezés helyett maximális világpiaci orientáció (a tervek napra készen tartása);

4. teljes foglalkoztatottság (átképzéssel és munkaerő-gazdálkodással);

5. ingyenes alapellátás – élelmiszerekből, ruházati cikkekből, háztartási eszközökből, kulturális javakból stb., jegyrendszer formájában;

6. a közösség által megtermelt és a külső piacon értékesített termékekből – kemény valutában befolyt

– jövedelem felhasználható részének az elvégzett munka fontosságát és minőségét figyelembe vevő elosztása. Ez tehát mindig a tényleges világpiaci teljesítménytől függne, és minden korlátozás nélkül fel lehetne használni az alapellátást meghaladó árucikkek vásárlására, külföldi utazásokra, vagy akár egy kapitalista vállalkozás létesítésére is;

7. a politikai döntések tudományos alapokra helyezése, beleértve az érdemi közvéleménykutatásokat, a nem kifejezetten technikai-műszaki kérdésekben a valós alternatívák közötti közvetlen döntést (például népszavazások révén);

8. az irányítási posztokon dolgozók gondos kiválasztása (szükség esetén külföldi szakértők bevonásával – de részesedésüket ők is az összteljesítmény függvényében kapják meg).

(...) A közös töprengéseknek itt van az ideje. Távlati célok, hosszú távú elképzelések nélkül rövid távon sem fogalmazhatunk meg ésszerű álláspontot.

(Szabadság, 1990. aug. 24., 6. old.)

Mennyire lehet bebetonozni egy rendszert?

Elolvastam Arató András aprólékos elemzését a Fidesz alkotmányozó folyamatáról, annak hibáiról és veszélyeiről (Parlamenti szuverenitás és alkotmányozó hatalom, január 12.). Nem lévén szakember, csak laikusként kérdezem: ha a mai kétharmados többség a jövőnk alkotmányunk későbbi megváltoztatását megnehezíti a rendszer bebetonozása céljából, az vajon mennyire köti meg a későbbi országgyűlési többség kezét?

Eljátszhatunk a gondolattal: a Fidesz a kétharmados többség birtokában olyan alkotmányt is elfogadhat, amelyiket egyáltalán nem szabad megváltoztatni. Vagy csak százévenként. Vagy egy örökös köztársasági elnököt, egy kormányzót nevez meg, aki bármikor felülbíráhatja a mindenkori parlament döntését. Akár az államformánkat is megváltoztathatja.

Vajon a következő többségnek, még ha nem is kétharmados, nem lenne-e erkölcsi joga és kötelessége, hogy a jogbitorlás után visszaállítsa a Fidesz előtti alkotmányt? A Fidesz-kormány ugyanúgy hamis ígéreték révén jutott hatalomra, mint a második Gyurcsány-kormány. Semmi olyasmire nem kért és nem kapott felhatalmazást, mint amit most művel. Jogalkotási átokfutása a szó igazi értelmében törvénytelen.

Hitler is demokratikus választások révén került hatalomra. Aztán röviddel később már bebörtönözte az ellenfeleit, átalakította Németország uralmi rendszerét. S bár törvényeket alkotott, ezek a törvények egyik napról a másikra váltak semmissé a rendszer bukása után. Amennyiben Orbán ezt az utat követi, (...) annyiban a többsége által alkotott törvények nagy része ugyanígy lesz semmissé nyilvánítható.

A visszamenőleges törvénykezéssel a mostani kormány maga jelöli ki az utat döntései érvénytelenítéséhez. Négy év múlva szétporladhat a „bebetonozott” rendszer, és a nyakunkba zúdított „nemzeti együttműködés” úgy érhet véget, mint egy rémálom. Csak éadjuk meg!

(Népszabadság, 2011. jan. 20.)

A nyerő formula

Írásában Unger Anna számba veszi az ellenzéki stratégiákat az Orbán-kormány működésének félidejében. Úgy gondolom, hogy jól állapítja meg a diagnózist, de nem kínál megfelelő terápiát – holott létezik egy „nyerő formula” az ellenzék számára, amely nemcsak a 2014-es, hanem egy esetlegesen előre hozott választásokon is működne.

Írásával ellentétben én szükségszerűnek látom, hogy „létrejöjjön egy masszív baloldali egységsszervezet” – azzal, hogy ennek az egységsszervezetnek nem annyira baloldalinak, mint inkább demokrati-kusnak kell lennie. A jobb- és baloldal felelős gondolkodóit egyaránt magában kell foglalnia ahhoz, hogy véget lehessen vetni a Fidesz-KDNP átokfutásának, egy önkényuralmi rendszer kiépítésének. És egységes szervezetnek kell lennie, amelyet nem szabdalnak fel egyéni ambíciók és pártérdekek.

A legelső követelmény: minden olyan pártnak és mozgalomnak, amely érdekelt a jelenlegi kormány leváltásában, el kell fogadnia azt a magától értetődő tényt, hogy csak egységben győzhetnek. Ezt a tényt a saját dokumentumaikban is le kell szögezniük, mintegy a párttagság feltételül is lehetne szabni, hogy támogatnak minden más demokratikus mozgalmat. A politikusok minden megnyilvánulásában is tükröződnie kell ennek a koalíciós elkötelezettségnek (...) Ha a következő választásokon a kormánypárttal szemben minden választási körzetben egy Egységes Ellenzék jelöltje indul, még az is lehetséges, hogy az mindent visz. Fontos, hogy ezt az egyetlen jelöltet úgy válasszák ki, hogy minden részt vevő szervezet legalább egy parlamenti mandá-

tumhoz juthasson, amely módot ad a saját eredeti elképzelésének ismertetésére, figyelembe vételére a parlamenti vitában. Az összes olyan jelöltet, amely ezt az egységes választási fellépést megbontja, olyannak kell tekinteni, aki a kormánypártot támogatja.

Az Egységes Ellenzéket egy választási népfrontként képzelem el, amelynek saját elnöksége is van kollektív vezetéssel (amelyben egyik politikus sem dominálhat). Keretszervezetként, amely az egyes pártokat frakcióként foglalja magában, így biztosítva az egységes fellépést és egyúttal a részvevők önállóságát. Hogy ki legyen ennek a kollektív elnökségnek az arca, a szóvivője, az másodlagos. Lehet egy sokak által elfogadott, vitaképes médiaszemélyiség is. Azt hiszem, Orbán és Gyurcsány után már elégünk van a karizmatikus politikusokból.

A program kidolgozására szakértőket kellene felkérni, akik pártérdekektől és ideológiai béklyóktól mentesen meg tudnák állapítani, hogy ebben a beháborúk utáni helyzetben mi az ország valódi érdeke. Mire van szüksége a munkavállalónak és a munkaadónak, a betegnek és az orvosnak, a diáknak és a pedagógusnak, az ateistának és a hívőnek, a cigánynak és a nem cigánynak, az őshonosnak és a bevándorlónak – és így tovább.

A demokratikus intézmények kérdését külön kell kezelni. Bár már nehéz lenne visszatérni az Orbán előtti alkotmányos keretekhez, az új kormány cselekvőképességéhez elengedhetetlen azoknak az antidemokratikus kötöttségeknek a megszüntetése, amellyel Orbán be akarja betonozni az egyeduralmát. Ha a következő választásokon a jelenlegi ellenzék győzelmet arat, szó sem lehet arról, hogy az államelnök feloszlathassa a parlamentet. Szó sem

lehet arról, hogy az ügyészség, a bírói testület, a médiatanács a jelenlegi összetételében minden változtatást megvétőzhasson. Ha kell, népszavazással, ha kell, európai uniós jogi segítséggel, de meg kell szabadulnunk ezektől a megkötöttségektől (amelyek eleve alkotmányellenesek voltak).

A tétlenségnek súlyos ára van (ebben tökéletesen egyet lehet érteni a cikk szerzőjével). Az Egységes Ellenzék kereteinek mielőbbi létrehozásával, a szakértői munka elkezdésével nem szabad sokat várni. Figyelemre méltónak tartom azt a megjegyzést, hogy a kibontakozás lehetőségeinek társadalmi megítélését esetleg mérni is lehetne. Igen, nem elég a jelenlegi pártok támogatottságát vizsgálgatni, az egyes fontosabb elképzeléseket is tesztelni lehetne, szűkebb körű és ezáltal alacsony költségű közvéleménykutatások formájában. Ez lenne az igazi nemzeti konzultáció. És akkor talán jobban megszólaltathatók lennének a jelenleg passzivitásba süllyedt, a pártoktól távolságot tartó potenciális szavazók is.

A pártfinanszírozás megvonását a magam részéről nem tartom annyira tragikusnak, mint sokan mások. Sem Kerenszkijt, sem Lenint, sem a Szolidaritást nem finanszírozta senki, mégis győztek. A személyes meggyőzés olykor hitelesebb. És aki vissza akarja állítani a demokráciát Magyarországon, az ne féljen az eddiginél nagyobb és bátrabb személyes részvételtől, a talpalástól, a propagandaeszközök készítésétől és felmutatásától, nem beszélve az Internetről, amelyen keresztül a hírek, programok, vélemények fénysebességgel áramlanak. Ha ezt a fórumot eddig főleg a jobboldalon aknázták ki, az nem az ő ügyességük, hanem a demokratikus erők szegénységi bizonyítványa. Mielőbb ki kellene alakítani egy olyan internetes fórumot, amely összehangolja a demokra-

tikus ellenzék akcióit, vitafórumot biztosít (a pártok és mozgalmak közötti értelmes párbeszédre is).

(Magyar Narancs, 2012. jún. 21., Olajfacsavar)

További adatokat a számlákra!

Úgy tűnik, a rezsicsökkentés a Fidesz–KDNP csoda-fegyvere a 2014. évi választásokra. Németh Szilárd azt is elérte, hogy a társasházi közös képviselőknek ezentúl havonta ki kell függeszteniük egy kimutatást arról, hogy a kormány rezsicsökkentő törekvéseinek köszönhetően mennyivel csökkentek a társasház kiadásai. Ez a kimutatás természetesen része a kormánypropagandának, ezt a vak is látja. Ugyanezt szolgálja a közüzemi számlákon a színnel és betűtípussal kiemelt közlemény a spórolás mértékéről. (És hogy tényleg lássa a vak is, mindezt Braille-írással is ki kell nyomtatni.) Én akkor tudnám ezt elfogadni, ha a szolgáltatók azt is feltüntetnék a számlákon, hogy ezt vagy azt a tételt a kormány rendelkezései miatt kellett emelniük. Például fel lehetne tüntetni a saját számláikon a tranzakciós adót, a telekommunikációs adót, a chipsadót, az energetikai adót, a dohánytermékek áremelését és sok mást – ugyanígy, megfelelő színnel és betűtípussal. „Az Ön költségei ennyivel meg ennyivel nőttek a kormány rendelkezései következtében.” Lássunk végre tisztán!

(Népszabadság, 2013. dec. 21.)

Az új bolsevikok

„Régi bolsi trükk” – utasították el olykor a kormány-párt propagandistái a szocialista-liberális ellenzék némely felvetését. De ma már kevesen ismerik hazánkban, hogy mit is jelent a bolsevik szó.

Az orosz szociáldemokraták 1903. júniusi kongresszusán, Brüsszelben szakadt ketté a párt a követendő taktika és a szervezeti felépítés kérdésében, és az akkor többségben lévők, a radikálisok nevezték el magukat többséginek (bolseviknak), a kisebbségbe szorultakat pedig kisebbséginek (menseviknek). A bolsevik irányzat 1917-ben Lenin vezetésével megszerezte az abszolút hatalmat az egész országban, miközben a lakosságot tekintve végig kisebbségben maradt.

A Fidesz négy éve a listás szavazatok 52,7 százalékaival a választási szabályok aránytalansága folytán kétharmados parlamenti többséget szerzett, a mostani választásokon pedig ugyanezt a kétharmadot a választási törvények célirányos manipulálásának köszönhetően a szavazatok felénél is kevesebbel, 44,9 százalékkal érte el. Miután sokan nem is mentek el szavazni, úgy lett egyeduralmódóvá a parlamentben, hogy a választásra jogosultak alig több mint negyede voksolt rájuk. Valójában ők a kisebbség.

Namármost kisebbségben lenni, de úgy tenni, mintha mi lennénk az abszolút többség: ez az igazi bolsi trükk.

(Töprengő blog, 2014. ápr. 23.)

Emlékmű – kiegészítéssel

Egyetértek Szalma Évával (Népszava, május 10.): a Szabadság téri emlékmű felállítását már nem lehet megakadályozni. De van még egy lehetőség: a kiegészítés. Az emlékmű lábánál el lehetne helyezni egy kiegészítő táblát, amely emlékeztetne arra, hogy a német megszállás előtt hány honfitársunk vált másodrendű állampolgárrá (a visszacsatolások után kb. 700 ezer emberre vonatkoztak a zsidótörvények), és hogy a magyar hatóságok milyen lelkesen küldték honfitársaikat a haláltáborokba. Ezzel a kiegészítéssel realisabb lenne a kép. Megfordulnának a szerepek: a hivatalos intézményeknek kellene eltávolítaniuk ezt a kiegészítő táblát.

(Népszava, 2014. máj. 16.)

Balhé helyett emléknapot

A meleg méltóság menete mindenről szól, csak nem a méltóságról. Egyik oldalon kicsit több a megmutatás, mint kellene, a másik oldalon pedig sűrűsödik az elutasítás, a gyűlölet. A tolerancia helyett az intolerancia parádéja. A két csoport között rendőrkordon. A megértés helyett a balhé dominál.

Bár világszerte (na, persze, ez attól függ, mit tekintünk világnak) növekszik a megértés, a másság elfogadására való hajlandóság (átfogó képet ad erről a Népszabadság július 5-i számában Ónody-Molnár Dóra), Magyarországon – némi javulás ellenére – még mindig annyira rossz a helyzet, hogy ha én meleg lennék, nem a felvonulást erőltetném. Annak nálunk még nem jött el az ideje.

Az évente kitörő balhék helyett egy emléknapot javaslok, a másság napját, amikor a médiában megemlékeznének olyan homoszexuális művészekről, tudósokról, akikre joggal lehetünk büszkéek. (Ez ellen tüntetni sem igen lehetne. Mindenki eldönthetné, hogy nézi-e a műsort vagy sem.) Lehetne ekkor visszatekintés a múlt érintett hírességeire és beszélgetés a maiakkal, olyan filmeket vetíthetnének, amelyekben homoszexuális színészek szerepeltek, ilyen képzőművészek alkotásaiból nyílnának tárlatok és hasonlók.

A kívülről jött, de Magyarországon gyökeret eresztett egyéb etnikumok tiszteletére is tarthatnánk emléknapokat. Elsősorban a zsidókra gondolok, akik közül ezek váltak a magyar ipartörténet és tudomány, a művészetek és a tudomány kiemelkedő alkotóivá vagy mecénásaivá. (Az Élet menete ugyan nem vált ki ekkora ellenérzéseket, és nem annyira a megmutatásról szól, mint az áldozatok emlékééről, de mellette egy „magyar zsidók napja” talán nagyobb rendet teremtene a fejekben.)

Érdeemes lenne megünnepelni a kiemelkedő roma művészek, zenészek, táncosok, képzőművészek, költők és írók teljesítményét is, egy külön emléknap keretében.

A köztünk élő más nemzetiségiek közül különösen a svábok, a szerbek és a szlovákok érdemelnének figyelmet, az ő hozzájárulásukról sem ártana megemlékezni. (Hogy csak egy példát említsek: kevesen vannak tudatában annak, hogy a magyar labdarúgás legnagyobb csillaga, Puskás Ócsi is sváb gyökerű.)

Kiderülne, hogy Magyarország annyira sokszínű, hogy értelmetlen dolog megkülönböztetni a magyarokat az „idegenektől”, hiszen ők is mi vagyunk, mi ők is vagyunk.

Ilyen országban szeretnék élni.

(*Népszabadság*, 2014. júl. 8.)

A Moszkva–Budapest-tengely

Az Élet és Irodalom mostanában sokat foglalkozott az ukrainai polgárháborúval és Putyin felelősségével (Például Lóga Máté: Oroszország: reformok helyett területi expanzió, *ÉS*, 2014/31., aug. 1.). De nem csak Putyinról van szó. A kelet-európai helyzet egész dinamikája változóban van, és ebben Orbán Viktor szerepe is fokozatosan átértékelődik. Orbán már jó ideje kokettál a KGB-rezidensből lett örökös orosz elnökkel, és hogy ennek a viszonynak milyen a természete, arról hallhattunk a szókimondó lengyel politikusoktól. A bálványosi nyári szabad egyetemen tartott előadás lefektette a nem liberális demokrácia elméleti kereteit, és sejthetjük, hogy az orosz modell eleve a centrális erőter egyik legfontosabb előképe volt (no persze Mussolinivel, Goebbelsszel, Salazarral és más klasszikusokkal együtt). Ez nem pusztán képzelgés, a Moszkva–Budapest-tengely létrejötte egyáltalán nem zárható ki.

A két legfelső vezető, ha szabad így fogalmaznunk, az utóbbi években közös gondolati univerzumban politizál. A szólásszabadság már nálunk is korlátozott, a közmédia egyoldalú, a gazdaságot kormányközeli oligarchák uralják, a választásokat manipulálják. Bár hazánk még az Európai Unió tagja (és ily módon többé-kevésbé befolyásolhatják az európai demokratikus elvárások), egyre szorosabban kötődik Oroszországhoz – gazdaságilag és ideológiailag. És Oroszországban figyelnek ránk. Nem

véletlen, hogy amikor az ukrán válság kellős közepén Orbán előállt a kárpátaljai autonómiakövetelésével, az orosz tévé-csatornák azonnal beszámoltak róla. Erőltessük meg a fantáziánkat! Putyinnak bizonyára sokat megérne egy radarállomás Közép-Európa szívében, mondjuk a Zengőn (a bánáti bazsarózsáról majd kiderül, hogy elég, ha a Bánáton virul). Fogadni mernék, hogy a NATO alapszerződésében nincs olyan pont, amely megtiltaná egy idegen katonai létesítmény felállítását a tagországok területén. Ehhez nekik túl szegényes volt a fantáziájuk.

A magyar–orosz barátságon sokat lendített a CÖF hitvallása Paks ügyében. Megvan a vezér stratégiai döntése, és megvan a – felülről ösztönzött – tömegtámogatás. E perspektíva fényében újraértékelhető a jobbikos Kovács Béla tevékenysége is. A két párt víziója nincs annyira távol egymástól. És hol van az megírva, hogy a hidat csak a „hídember” építheti? Az orosz erők légi úton elég gyorsan itt teremhetnek, ha bajunk támadna a szomszédainkkal. (Még az sem elképzelhetetlen, hogy egyszer csak közös határunk lesz.) És legfeljebb majd újra kikiáltjuk a népköztársaságot (mint a kelet-ukrajnai szakadár megyék). A nép számára, de nem a nép által. Ebben végeredményben nem lenne semmi új.

Orbán Viktornak azonban előbb-utóbb észre kéne vennie, hogy olyan sakktáblán játszik, amelyen ő mindig csak paraszt lehet. És egy paraszt könnyen feláldozható, ha úgy alakul a játszma.

(Élet és Irodalom, 2020. ápr. 3.)

Hány párt van?

Tanács István a Népszabadság augusztus 16–17-i számában azon tünődik, mi a különbség az egyes, magukat baloldalinak tartó pártok között. Szerintem nincs semmi különbség. Nincs három párt, csak egy. Mert a pártot nem a vezetőik ambíciói, hanem a követők határozzák meg, és e tekintetben a demokratikus baloldal nagyjából egységes táborként viselkedik. Emlékezzünk azokra az évekre, amikor az MSZP – létszámfölényére hivatkozva – újra és újra főpolgármester-jelöltet szeretett volna állítani Demszky Gáborral szemben, pedig még a szocialista választók is egyként az SZDSZ-es politikusra szavaztak. Amikor Gyurcsány kivált az MSZP-ből, még sokáig úgy tekintettek rá, mint a szocialisták egyik vezetőjére. Bajnai Gordont is ehhez az egységes baloldali táborhoz sorolták, és ilyenként támogatták vagy utasították el. Schmuck Andorban is az egységes tábor egyik vezetőjeként bíztak, míg végül különutas politikájával egyedül maradt. (A fenti logika alapján a jobboldalon is egy párt van valójában, csak ott egyelőre hangosabbak a különbségek a jobbközép és a szélsőjobb között. Nézetem szerint itt is csak alkudozásról van szó. Végeredményben igaz az a jelszó, hogy „egy a tábor, egy a zászló”. A KDNP-ről pedig nem is kell beszélnünk, az már csak lexikontéma.)

(...)

A fordulathoz szakítani kell a „párt” olyan, hagyományos definíciójával, amely szerint az egy személy körüli csoportosulás, vagyis felülről szerveződő és felülről kiépített képződmény. Az MSZP, az Együtt-PM és a DK akkor léphet egyről a kettőre, ha felismeri az alulról építkezés szükségszerűségét, és

ebben az értelemben hátrább lépnek a jelenlegi vezéregyenységek. Lehetséges, hogy a mai pártvezetők között megoldhatatlan nézeteltérések vannak, de a csatáikat alsóbb szinten, egy egységes demokratikus párton belül, netán frakcióvezetői minőségben kellene megvívniuk, a nyilvánosság megkímélésével, a kollektív vezetés egyeztetései keretében. Bajnaival vagy nélküle a fő feladat ugyanaz: a politika változásához korszakváltás is szükséges. Aki ebben nem tud pozitívan részt venni, ehhez hozzájárulni, annak semmi helye a megújuló ellenzéki politikában.

Ha megszűnne a vezérközpontú megközelítés, akkor lehetne igazán bővíteni a szimpatizánsok körét. Ehhez komolyan meg kellene vizsgálni, hogy „mit kíván a magyar nemzet”, vagyis sem jobb-, sem baloldali, de még csak nem is centrista politizálásra van szükség (ez mindkét oldalt kizárja, mint jelenleg az LMP), hanem globális (minden oldalt magában foglaló, minden jogos érdekre tekintettel lévő) programot kell kidolgozni, túllépve a mai „korcsmán”, a pártocskák önérvényesítésének kudarcba fúló kísérletein.

Különböző fórumokon már többször ajánlottam – amerikai mintára – egy magyarországi „Demokrata Párt” létrehozását, amely magába olvaszthatná a jelenlegi három (vagy több) formációt, és igazi váltópártja, alternatívája lehet a Fidesznek (amely maga is sok kis párt beolvasztásával nőtt ilyen nagyra). A Magyar Köztársaság hivatalos eltörlésére tekintettel akár „Köztársasági Pártnak” is nevezhetnénk, a lényeg a liberális demokrácia védelme, a köztársaság újrateremtése. Ezt az egységfront-elképzelést sokan azért bírálják, mert ilyen módon csökkennének a politikai alternatívák, sablonossá válhatna az ellenzéki politizálás. De ameddig az

ellenzék nem erősödik meg, az összes demokratikus erőt magába foglalva, addig semmilyen valós alternatíva nem lehetséges.

(...)

A demokratikus oldalon a választók szemében egy párt van. Ehhez kell kialakítani az érdekeket valósan képviselő belső pártstruktúrát. E mellé én is oda tudnék állni.

(Népszabadság 2014. aug. 21)

Baloldali vagy demokratikus

Kovács Zoltán az ÉS 2014. október 3-iki számában számonkéri Tóbiás Józseftől a főpolgármesteri jelöltséggel kapcsolatos határozott állásfoglalást, és lesújtó (de tegyük hozzá: szomorúan igaz) képet fest az MSZP stratégiájáról, taktikájáról, jövőképéről, intellektuális hátteréről. Úgy érzem, ezzel az ellenzékkel már nem érdemes tovább bajlódni, egy gyökeresen új, a szűken véve baloldali helyett egy széles demokratikus összefogásra van szükség.

Szögezzük le: a „baloldali” nem feltétlenül demokratikus (gondoljunk Leninre), a „demokratikus” azonban szükségszerűen egyben baloldali is, hiszen az egész társadalom érdekeit figyelembe veszi, így az elesettekre is tekintettel van.

A Fideszt baloldalról aligha lehet legyőzni, hiszen – rajta tartva kezét az állami költségvetésen és a Magyar Nemzeti Bank valutatartalékain is –, bármikor tud olyan intézkedéseket hozni, amelyek rövid távon szimpatikusak a szegények szemében. Elég itt utalni a rezsiharagra, amely csak attól lett „harc”, hogy Orbánék szerint ezt sokan ellenzik.

Valójában senki sem harcol a rezsi csökkentése ellen, csak csóválják a fejüket, hiszen ez az út a gazdasági katasztrófába viszi az országot. A Fidesz nem jobboldali (legfeljebb egy nagyon szűk értelemben, hiszen nem egy társadalmi osztály, hanem egy haveri társaság érdekeit védi, és semmiképp sem a jobboldali vagy konzervatív értékrend alapján), viszont teljes mértékben antidemokratikus. Ezért a harcot is ebből az irányból érdemes felvenni ellene.

Egy magyarországi Demokrata Párt felvetése azért időszerű, mert az egyes pártocskák mozgástere leszűkült, a társadalmi bázisuk összerosódott, tulajdonképpen táboruk nincs is, csak vezetőségeik vannak. És ezek a párt nélküli pártvezetők egymással marakodnak a nem létező koncon. Ezzel szemben egy Demokrata Párt magába foglalhatná az egész demokratikus ellenzékét, és néhány év alatt a Fidesz váltópártjává válhatna.

Mi kell ehhez? Minden jelenlegi pártvezetőnek háttérbe kellene vonulnia, és alárendelnie magát a közös érdeknek. Amikor és ahogyan ennek az uniós pártnak az ötletét Gyurcsány Ferenc a legszélesebb nyilvánosság előtt felvetette, az önkéntelenül is sugallta, hogy ennek az összevont pártnak ő lenne a vezetője. Nem lehet. Ő nem lehet. És nemcsak Őszöd miatt (amely évtizedekre ráégett), hanem a számtalan kapkodó, át nem gondolt döntése miatt sem. Ő ugyan valószínűleg a legtisztességesebb hazai politikus, de az ismétlődő ügyetlenségei miatt nem kerülhet többé döntéshozói funkcióba. (Egyszer ezt úgy fogalmaztam: a demokratikus összefogásnak a motorja lehet, de a zászlaja nem.) Maga a felvetés értelmes és időszerű, de Gyurcsány személye miatt az első pillanatban kisiklott.

Az új párt megalakítása nem történhet a jelenlegi pártstruktúrák automatikus összeolvasztásával. Az alapoktól kell építkezni. Meg kell vizsgálni, hogy a magyar társadalom mely rétegeinek milyen érdekvédelemre van szüksége. Ez alapján lehet kigondolni a párton belüli frakciókat (platformokat vagy tagozatokat). Nyilvánvaló, hogy kell egy szociáldemokrata-munkásképviseleti összetevő (némileg hasonlítva a mai MSZP-re, a század eleji Szociáldemokrata Pártra és egy kapitalistabarátabb Munkáspártra), kell egy nemzeti összetevő (ez hazafias lenne, de nem irredenta, és semmiképp sem rasszista), kell egy vallási összetevő (ez minden vallás értékrendszerét védelmezné), egy konzervatív összetevő (a hagyományos értékek alapján) és egy reformer összetevő (amely biztosítaná az állandó megújulást). Ezekbe a szervezeti egységekbe a nulláról indulva lehetne belépni, amikor nem számít, hogy ki mi volt azelőtt. (...)

Győzhetne-e egy ilyen egységes demokratikus párt 2018-ban? Az attól függ, hogy a fentiekben vázolt kereteket milyen minőséggel tudja megtölteni – emberi és szervezeti értelemben.

Mi legyen a jelenlegi pártokkal? A Demokratikus Koalíció egy szocialista pártból kivált platform, amely külön párttá válva most mintha sikertelen kísérletet tenne az anyapárt bekebelezésére. Az Együtt-PM eleve kérészetű képződmény, a Lehet Más a Politika is eladhatatlan válságtermék, nem is beszélve a nyugdíjasok érdekvédelmi szervévé változott Szociáldemokrata Pártról. Egyedül az MSZP a „brand” (sokan hangoztatják, hogy a családjukban mindenki „a szocikra”, szavaz), de bizony ennek is lejárt az ideje. (Gondoljunk olyan eltűnt pártokra, mint a Kisgazda Párt, a Magyar Demokrata Fórum

vagy a MIÉP). Igaza volt Szekeres Imrének, amikor nemrég felvetette, hogy a Szocialista Párt bázisán új pártot kellene létrehozni. Új pártot kell létrehozni, de az egész demokratikus ellenzék bázisán. Csak ennek van értelme. Csak így van értelme. A jelenlegi ellenzéki pártoknak a múzeumban és a történelmi tankönyvekben van a helyük.

(Elküldve az Élet és Irodalomnak, 2014. okt. 8.)

Cigányország helyett

A Népszabadság szeptember 20-iki számában Czene Gábor és Ladányi János felveti, hogy ha a jelenlegi trend folytatódik, Magyarország északi-keleti részein kialakulhat egy romák lakta összefüggő körzet, amely hosszú távon (és különösen egyesülve a határon túli, szomszédos területekkel) kiszakadhat Magyarországból, és ily módon létrejöhet egy autonóm entitás, egy külön állam, egy Cigányország (ezt a folyamatot túldramatizálva „második Trianonnak” nevezik).

Ez a perspektíva irreális. A cigányok eleve nem egy nyelvet beszélnek, és ehhez hozzájön az a szókincs, amelyet a befogadó ország nyelvéből vettek át. Egy szlovák-ukrán-magyar-román cigány terület lakosai nem nagyon értenének szót egymással. Még nagyobb akadály a jelenlegi államok lakosságának „honvédő” attitűdje, a „szent” hazai föld mindenáron való védelme. (Gondoljunk bele: ha a holland gazdák sem vehetnek földet, akkor hogy engedné meg a magyarok többsége, hogy az ország fizikai értelemben is rövidüljön.)

De ha ez a folyamat már spontán módon megkezdődött, és vannak teljesen vagy szinte teljesen cigány falvak és városi kerületek Magyarországon, akkor meg kellene vizsgálni, hogy mivel lehetne segíteni őket. Határozottan ellene vagyok az erőszakos szegregációnak, de az oktatásban erősíteni kellene a felzárkóztató, a kulturális hátrányokat fokozatosan ledolgozó kollégiumokat, minden szinten – akár a felsőoktatásig. Egy csak romákat oktató iskola ugyanúgy nevelhet öntudatra, a saját értékek megbecsülésére és fejlesztésére, mint a női oktatási intézmények (Hillary Clinton történetesen egy ilyen, női főiskolán, a Wellesley College-ban végzett – és meglehetősen sokra vitte, illetve még viheti.)

A szemléletváltást nem lehet kívülről, valamilyenféle felsőbbrendű, misszionáriusi attitűddel elérni. A cél a művelt, sok irányban tájékozott és öntudatos cigány értelmiség és szakmunkásréteg megerősödése.

A cigányok évszázadokon át különböző mesterségek folytatásából tartották fenn magukat – a vályogvetéstől és a teknővájástól a kupeckedésen át a muzsikálásig. Sokan helytálltak a munka frontján (a bányákban, az építkezéseken, a gyárakban), hangsúlyozni kellene – bennük is, a nem cigányokban is – ezeket a munkahagyományokat.

Javaslom, hogy az állam fokozott figyelmet fordítson a roma többségű települések fejlesztésére, a beruházások odairányításával, a helyi menedzserképességgel, a vállalkozásokhoz szükséges ismeretek oktatásával, és ha kell, a bérterhek (pl. a minimálbér) eseti csökkentésével, a helyi beruházások jogszabályi könnyítésével. Ha nálunk is van sok dolgos kéz (és nagyon alacsonyak a bérek), akkor miért szaladna a nyugati tőke egészen Indiáig? Ha van sok dolgos kéz és nincsenek beruházások, sok munkahelyet

önerőből is lehetne létesíteni (élelmiszertermelés és -feldolgozás, bedolgozás más üzemekbe). Lehet, hogy túl naiv vagyok, de szerintem a gazdasági tevékenységek egész vertikumát lehetne kialakítani. (A helyi szintű együttműködésnek sok felhasználható tapasztalata van Amerikában, különösen a gazdasági válság nyomán.) Feltételezem, hogy a roma eredetű termékek legalább olyan olcsók és kapósak lennének, mint a kínai vagy vietnami áruk.

Budapesten a lomtalanításban a legfeltűnőbb a roma családok részvétele. Már kora reggel ott ülnek, kiválogatják a kidobott tárgyak közül a még használhatót. Ez ellen a hatóságok a köztisztaság nevében fellépnek, holott a szelektálás logikus munkafázis. (Kairóban egy időben a helyi kopt közösség a szelektív hulladékfeldolgozásra szakosodott, és aránylag tisztességesen meg tudtak belőle élni.) Mi lenne, ha ezekből a guberáló családokból külön egységet képeznének, és a munkájukat beépítenék a rendszerbe? (Fizetést talán nem is kérnének, hiszen most is ingyen dolgoznak.) Az utcai árusokat is vegzálja a rendőrség, holott akár kereskedői engedélyeket is adhatnának nekik, adókedvezménnyel segítve a munkájukat. (...) Cigányország belátható időn belül nem lesz. De a cigánykérdés (és szegénykérdés) itt van. A nyakunkon. Kezdeni kellene vele valamit. A többségnek is, a kisebbségnek is.

(Rövidítve: Népszabadság, 2014. okt. 11.)

Gyorssegélyt

A magyarországi (és azon belül a roma) szegénységről meddő vita folyik, a pénz kevés, a jó szándék üres, miközben tudni lehet, hogy társadalmi robba-

nás felé haladunk. De lehetne hozni egy intézkedést, amely – bár a hosszú távú problémákat nem oldaná meg – viszonylag gyorsan javíthatna valamit a helyzeten.

Javaslom, hogy adónk egy százalékát minden más állami program helyett kifejezetten a szegények helyzetének javítására fordítsuk.

(...)

Nyithatnánk segélyezési számlákat is (mint a cunamik, földrengések és más természeti katasztrófák után), és az erre a célra elküldött összegek csökkenthetnék az adóalapot. A befolyó pénzből élelmezési alapot lehetne létesíteni, illetve javítani a legnagyobb szükségét szenvedők egészségügyi és oktatási helyzetén.

Aztán majd ráérünk vitatkozni arról, hogy milyen párt, milyen kormány, milyen szervezeti forma tudná megváltoztatni a jelenlegi társadalmi-politikai körülményeket.

(Népszabadság, 2015. jan. 12.)

Közpénzkontroll

Az utóbbi időben nagy sajtónyilvánosságot kapott Orbán Viktor állítólagos kijelentése, miszerint a magánkézben lévő kormányközeli médiák a jövőben nem kapnak állami hirdetéseket, azokat teljes egészében a kormány ellenőrzése alatt álló „közmediu-moknak” adják oda. (Például a hírtévéné átalakítandó M1-nek vagy az M1 korábbi funkcióit átvevő Dunának.)

A közbeszerzések terén is változásoknak vagyunk tanúi. Azokat a megbízásokat, amelyeket eddig

rendre Simicska Lajos érdekeltségei nyertek, azokat a megbízásokat most látványosan mások (például a Duna Aszfalt) söpörhetik be.

Nyilvánvaló, hogy a kormány (és ezen belül a teljhatalmú miniszterelnök) a rendelkezésére álló uniós és közpénzeket úgy kezeli, mintha azok a sajátjai lennének, és annak adja, akinek a saját érdekei megkívánják. A korábbi kormányoknál is erős volt ez a tendencia, de talán most értünk el a tűrészathatárhoz.

De miért tűrjük? Milyen érdeke fűződik a köznek a közpénzek elherdálásához?

Nem lenne-e jobb, ha a pénztárcánkon éreznék meg, hogy Magyarország jobban teljesít, vagy hogy milyen elképesztő mértékben csökkent a rezsi? Nem kellene ehhez milliárdokba kerülő óriásplakátok, „közérdekű reklámok” a tévében, sem tipográfiaailag kiemelt megtakarítási adatok a közüzemi számlán, egyszerűen csak körbenéznénk, és boldogan újságolnánk egymásnak, hogy lám, mostanában jobban élünk. (Legutóbb a Medgyessy-kormány tékozló költségezekor érezhettük ezt, azt megelőzően pedig talán a Kádár-rendszer fénykorában.)

A magam részéről nem tudom felfogni, hogy a kormánynak miért kell egyáltalán kampányolnia. Néhány valóban közérdekű ügyön túl korlátozni kellene ezt a közpénzből folytatott tevékenységet. Fokozni kellene az állami beruházások és az uniós pénzek elosztásának átláthatóságát, bevonva az ellenzéket (és olykor talán külföldi szakembereket). Végül a kormányhivatalok (például államtitkári és biztosági posztok, tanácsadók) jelenlegi burjánzásának is határt kellene szabni.

Legyen áttekinthetőbb a gazdaság és a politika, tisztuljon a közélet! Az ellenzéki pártoknak már

most határozottan el kellene kötelezniük magukat ezen elvek mellett. Esetleg egy szándéknyilatkozatban. Talán ez is hozzájárulhatna a választási sikerhez.

(Népszabadság 2015. márc. 12.)

Úgy elmenni, hogy maradunk is

Dr. Dezséri Kálmán ismertette három balti állam reagálását a képzett szakemberek elvándorlására (Maradni? ÉS, 2015. ápr. 24.). Az áttekintésből kiderül, hogy ennek hatását csak csökkenteni lehet, megszüntetni nem. Például a visszatelepülés és a külföldön szerzett diploma elismertetésének megkönnyítésével, a digitális kultúra fejlesztésével. Én ezt a problémát más oldalról közelíteném meg. Mivel a szegényebb gazdaságokból a gazdagabbak felé való munkaerővándorlás hosszú távon megállíthatatlan, arra kellene törekedni, hogy az emberek kivándorlása ne jelentse a pénz elvándorlását is, mert ez csak további elszegényedéshez vezet.

Javaslatom lényege: azoknak a szakembereknek az adójából, akik egy fejlettebb országban többet keresnek, egy bizonyos, méltányos részt az anyaországuk kapna. Ha a szakember nincs is ott, a munkája a felnevelő közösség bevételeit gyarapítaná. Jelenleg is áramlik haza valamennyi pénz, de azt nem a költségvetés kapja, hanem a hozzátartozók – addig, ameddig ők is ki nem vándorolnak.

(...)

Javaslom, hogy az érintett országok dolgozzanak ki és terjesszenek elő egy ENSZ-határozatot, amely lehetővé teszi, hogy a fejlettebb országban végzett

munkáért fizetendő adónak egy részét (legalább a felét) a „küldő” országnak kelljen átutalni.

Miért kellene ehhez ENSZ-határozat? Mert anélkül csak kétoldalú megállapodásokat lehetne kötni, és ha a befogadó ország nem járul hozzá, csak a kivándorlás adminisztratív korlátozása jöhetne számításba, ez pedig ütközne a szabad költözkedésre vonatkozó emberi joggal. (Ha világméretben nem lehet megoldást találni, akkor legalább az Európai Unión belül vezethetnénk be egy ilyen szabályt.)

Mi lenne ennek a nemzetközi megállapodásnak a hatása? A fejletlenebb országok gazdasága is fejlődne a kivándoroltak jövedelmének növekedésével, azaz az emigránsok egész életükben szolgálnák a hazájuk érdekeit. (Távolabbra vezet – de reális – annak feltételezése, hogy ily módon esetlen a fejlett országokkal szemben érzett irigység is csökkenne, aminek még biztonságpolitikai összefüggései is vannak.)

Persze nagy különbség van a között, hogy egy szakember otthon marad-e (és teljes mértékben otthon adózik), vagy csak az adójának egy adott százaléka kerül vissza. De ez az összeg is számít, a fejlett országokat pedig sokkal kevésbé sújtaná a befolyó adóból kieső rész, mint amennyire segítene a fejletlenebb ország költségvetését.

A magyar orvosok kivándorlása sem tenné így tönkre a hazai egészségügyet. A befolyó adókból lehetne korszerűsíteni, béreket emelni. És egyszer talán kiegyenlítődnének az előnyök és hátrányok: a szakembernek, orvosnak járó még mindig kisebb hazai fizetést ellensúlyozná a Magyarországon maradás. Elvégre haza csak egy van.

(Elküldve az Élet és Irodalomnak, 2015. április 24.)

Milyen alkotmányunk legyen?

Majtényi László és Somody Bernadette alkotmánypolitikai vázlatától (ÉS, 2015. márc. 13.) érdekes vita bontakozott ki. Ehhez szeretnék hozzászólni – laikusként, de mégis érdekeltként. Mert az alkotmány nem csak a jogászoknak és politikusoknak szól.

Majtényiék javasolják, hogy „az alkotmánymódosításhoz legalább két, egymást követő parlament minősített többsége legyen szükséges”„. Nos, ma tanúi vagyunk annak, hogy hogyan működik ez a kétszeres minősített többség. Csak először kell győzni, „de akkor nagyon”. A második kétharmadot már manipulációs módszerekkel is el lehet érni. Szerintem tehát az olyan alkotmány az ideális, amelyet később már nem lehet átírni, legfeljebb kiegészíteni, az eredeti szöveg szellemiségét megtartva. Ilyen alkotmány az Egyesült Államoké. Ehhez 1787 óta összesen 27 kiegészítést (amendmentet) fogadtak el. Közülük a legjelentősebbek a szólás- szabadságról, a rabszolgaság eltörléséről és a nők választójogáról szólnak. Az állampolgároknak erre kell esküt tenniük, és az iskolában is részletesen tanítják, ismerete része az amerikai öntudatnak. Nem lehetne nekünk is egy ilyen, csak a legáltalánosabb elveket magában foglaló, stabil alkotmányt alkotni? (Hogy a „gránit szilárdságúval” mi lett, azt láthatjuk, a napi érdekek szerint változtatgatott alaptörvény eleve nem lehetett tartós.)

Nekem a hatalmi ágak szétválasztásának modelljei közül is az amerikai tetszik a legjobban. A törvényhozói, a végrehajtói és a bírói hatalom függetlensége biztosítja, hogy egyik sem nőhet a másik

feje fölé. Majtényiék ellenben azt javasolják, hogy a „köztársasági elnököt a parlament válassza, ne legyen részese a végrehajtói hatalomnak”. Szerintem éppen az elnök közvetlen megválasztása biztosítaná a függetlenségét a mindenkori parlamenttől, még az olyan kevert rendszerekben is, mint amilyen Franciaországban és Németországban működik. Jelenleg ez az elv csak annyiban érvényesül, hogy a pillanatnyi parlamenti többség által megválasztott köztársasági elnök hivatali ideje több parlamenti cikluson is átnyúlik. Hogy ez mennyit ér, azt láthattuk Schmitt Pál vagy Áder János esetében. (A probléma az 1990-es népszavazásig nyúlik vissza, amikor is a magyar nép annyira rettegett attól, hogy véletlenül a poszt-kommunista Pozsgay Imrét választja meg, hogy inkább egyöntetűen lemondott az elnökválasztás jogáról. Már nincs sem MDF, sem SZDSZ, de a kettőjük által javasolt államjogi szerkezet még mindig megvan.)

Vegyük észre, hogy a miniszterelnökségért felelős miniszteri poszt létrehozásával máris kváziprezidenciális rendszerben működünk. Áder Jánosnak nincs jelentős szerepe, Putyinnal is Orbán tárgyal (mint elnök az elnökkel). Csak arra kell vigyázni, hogy az államfői posztért ne indulhasson a miniszterelnök (mint ez a Putyin-Medvegyev párossal történt), hiszen ez a kormányzati hatalmának túlon túli meghosszabbítását jelentené.

A részvételi és képviseleti demokrácia kérdésében a Vázlat az utóbbi mellett teszi le a garast, illetve a kettő kombinációjában a népszavazásnak pusztán megerősítő szerepet szán. Itt meg kívánom jegyezni, hogy a parlamenti döntések visszacsatolásában a közvéleménykutatás is felhasználható. Ha nem is mutatná a teljes lakosság preferenciáit,

jelzéseket mindenképpen adhatna. (És mindenképpen hitelesebb lenne, mint a manipulált „nemzeti konzultáció”).)

Mi a baj a képviseleti demokráciával? A frakciófegyelem. Ma a képviselők elsősorban nem a saját választóiknak tartoznak felelősséggel, hanem a pártjuknak. A magam részéről megszüntetném a parlamenti frakciókat (azok minden előjogával együtt). Beszéljenek csak a képviselők a maguk, illetve a választóik nevében! (Az amerikai rendszerben a képviselők a választókerületüket képviselik, az országos érdeket képviseli az elnök.)

A vallásszabadságról azt írják Majtényiék, hogy az egyházak 2012 előtti jogi státusát kellene helyreállítani. Nekem az a véleményem, hogy a huzavona kizárólag a pénzről szól. Ha eltörölnék az egyházaknak automatikusan járó kedvezményeket, bárki létrehozhatna és működtethetne egyházat (az Országgyűlés beleszólása nélkül). A támogatásoknak pedig nem az egyház történeti múltjával, hanem a közhasznú tevékenységgel kellene összhangban lenniük. (Aki több jót tesz, az kapjon több pénzt. Az automatikus kedvezmények nélkül maguktól eltűnnének a „bizniszegyházak”).)

A határon túli magyarokat Majtényiék szerint már nem lehet megfosztani magyar állampolgárságtól, viszont az országgyűlési választásokon csak az országon belül élők vehetnének részt. Szerintem eleve értelmetlen volt a magyar nemzetiségűek felruházása magyar állampolgársággal. A nemzetállamok keretében megvédeni úgysem tudjuk őket, ezért inkább arra kellene törekedni, hogy az Európai Unió keretében mindenkit közvetlenül is megillessen az uniós jogvédelem – függetlenül attól, hogy a saját országában a többséghez vagy kisebbséghez tarto-

zik-e. Optimális esetben akkor is, ha az adott állam kilépett vagy kizárták. (Ez az eshetőség egyre jobban fenyeget bennünket.) Egy ilyen, személyre szóló uniós állampolgársággal érezném magamat igazán biztonságban.

(Elküldve az Élet és Irodalomnak, 2015. május 8.)

A multikulturalizmus válsága

A válságövezetektől özönlő menekültek új helyzetet teremtenek Nyugat-Európában. Marosán György figyelemreméltóan elemezte ezt, J. Forrester rendszerdinamikai elméletének felhasználásával (Menekülők és befogadók, Népszabadság, 2015. jún. 9.). Ez az elmélet világos magyarázatot ad arra, hogy miért nem lehet megoldani a bevándorlás problémáját a jelenlegi igazgatási, fejlesztési koncepciók révén (amikor is az új jövevények nem érettek a sok évszázados európai fejlődés során kiforrt normák követésére).

Én úgy látom, hogy a problémának két radikális megoldása lehetséges.

1. A bevándorlók lemondanak korábbi identitásukról, vallásuk nyilvános gyakorlásáról (beleértve a vallási alapú öltözködési és étkezési szabályokat is), és megtanulják az európai jellegű együtt élés normáit, teljes mértékben alkalmazkodnak a jogi előírásokhoz. („Szívet cserél, ki hazát cserél.”) Ez az életben maradásuk ára, és mindezt önként kell vállalniuk. Aki megpróbálja, de nem sikerül neki, az visszamegy oda, ahonnan jött.

Ennek a esete lehetne, hogy egy észak-afrikai helyszínen (például Líbiában) kialakulna egy „euró-

pai zóna”, ahol ezt az átmenetet, a hozzászokást ki lehetne várni, európai igazgatás és erős katonai védelem mellett. Ez egy kicsit hasonlítana a vietnami háborúban alkalmazott „stratégiai falvak” gyakorlatához, azzal a lényeges különbséggel, hogy ott az amerikaiak terelték a lakosságot a különlegesen kiépített településekre, most viszont kifejezetten kérelmezni kellene a bebocsátást.

2. A harmadik világ országait magukra hagyjuk, és megvárjuk, amíg a káoszból kialakul egy olyan társadalmi formáció, amelyik megáll a saját lábán. A természeti javaikat tárgyalásos áron megvesszük, de nem avatkozunk be sem a termelésbe, sem az egymás közötti kereskedelembé.

Mindkét változat meglehetősen kegyetlennek hangzik, az első kulturálisan, a másik etikailag. Hiszen a második esetben el kellene fogadnunk, hogy vallási vagy törzsi alapon tovább gyilkolják egymást, a születésszám és a halálozási ráta pedig spontán módon alakulna, mint a vad természetben. Azonkívül ezekben az országokban hosszú évtizedekre vagy akár évszázadokra is katonai diktatúrák uralkodnának, amelyek állandó háborúban állnának egymással. (És Pakisztánban vagy Iránban már atombombához is hozzájuthatnának.) Ugyanakkor beruházási szempontból ez sokkal olcsóbb lenne.

Az Európai Unió láthatóan belefullad ebbe a váltságba. Szerintem a kvótarendszernek (hogy ugyanis az egyes tagországok bizonyos számú menekültet fogadjanak be) nincs köze a megoldáshoz. Az legfeljebb lassítja a folyamatot és szétteríti a felelősségvállalást.

Forrester megközelítése szerint a lakókörnyezet javítása (városrész-rekonstrukció) csak akkor szolgálja az emberek életminőségének javulását, ha a

helyi közösség tevőlegesen részt vesz benne, ha maga is akarja a javulást. Ha nem üvegezik be a betört ablakokat, ha nem szedik fel az utcáról a szemetet, akkor minden visszasüllyed a korábbi állapotba.

A fenti két alternatívából a másodikkal (hagyjuk békén a harmadik világot) nincs gondunk, az stratégiai kérdés. A bevándorlók mentalitásának megváltozása azonban szorosan kapcsolódik a multikulturalizmus kérdéséhez.

A multikulturalizmusnak az a meggyőződés az alapja, hogy a vallásos hitek és a nemzeti hagyományok meg tudnak férni egymással. Ha ez így történik, nincs is baj. Az egyik csoport szakállat visel, a másik nem, az egyik levágja a tehenét, a másik istenként tiszteli, az egyik pénteken böjtöl, a másik egy bizonyos hónapban. Akkor kezdődnek a konfliktusok, amikor az egyik közösség nem tudja elviselni a másik normáit (ha a zsidót vagy a muzulmánt zavarja, hogy a keresztény disznóhúst eszik), illetve amikor a saját hagyományait nem képes alárendelni az állami törvényeknek (például egy muzulmán férfi ragaszkodik a lányok körülmetéléséhez vagy ahhoz, hogy a nőknek nincs joguk a tanuláshoz). Az alárendelési készség szükséges a társadalmi béke fenntartásához, amellet megvan a saját történetisége. A zsidó vallásban már régen nem kövezik meg a hűtlen asszonyokat, és a keresztények sem égetnek boszorkányokat. Az iszlám vallásban ez a tolerancia még mindig nem alakult ki. Ezért van az, hogy az Iszlám Állam harcosai az egész világot meg akarják tisztítani a hitetlenektől a – szerintük – hamarosan bekövetkező végítélet előtt. Nem hagyják, hogy én egyénileg elkárhozzam, ha nem vagyok tiszta.

Hogy lehetne megvalósítani az egyes vallások békés egymás mellett élését egy multikulturális Európában?

Először is le kellene mondanunk az egyházak állami támogatásáról. Bízunk a támogatást a hívőkre, a gyűjtésre. Jézust sem támogatták, mégis elterjedt a kereszténység.

Másodszor el kellene felejtenuk a vallások külső megnyilvánulásait (körmenetek, államilag biztosított vallási ünnepnapok). Az egyes vallások hívei szabadon összegyűlhetnek, de a vallásukat mintegy „láthatatlanul” gyakorolják, úgy, hogy senkiben sem keltenek megbotránkozást. (Az őskeresztény csoportok az üldöztetésük idején is gyarapodtak, tulajdonképpen az államvallássá válás változtatta meg a társadalmi státuszukat.)

Harmadszor: a vallási események, az igehirdetések, tanítások ne folyhassanak titokban. Minden elhangzott szót regisztrálni kellene, hogy az egyes törvényellenes felhívásokat ki lehessen szűrni. (Tudjuk, hogy számos terrorcselekményt vissza lehet vezetni az Angliában vagy Amerikában működő radikális imámok tevékenységére, gyakorlatilag ők ösztönöznek a nyugati civilizáció lerombolására. Ez a regisztrálás nem jelentene cenzúrát, hiszen csak utólag lenne felhasználható, megalapozott gyanú esetén.)

Ha a bevándorlók a határ átlépésekor lemondának a hitükről és a szokásaikról, az az ő esetükben valóban megoldhatná a problémát. De ha a második, harmadik nemzedék ugyanabban a vallási és kulturális nevelésben részesül (a vallásszabadság révén), akkor az ő esetükben is megjelenik a konfliktus. A vallás gyakorlásának „diszkrét” jellege ezt tompíthatja, de előfordulhat, hogy ezek a fiatalok vissza akarnak térni az eredeti hagyományokhoz (például

be akarnák vezetni az iszlám ítélezést, a saríját). Ebben az esetükben őket is választás elé kellene állítani: vagy elfogadják az európai törvényeket, vagy keresnek maguknak egy olyan országot, ahol szabadon megvalósíthatják ortodox elképzeléseiket. (Az eredeti országba nem lehet őket kitoloncolni, hiszen ők már nem ott születtek, de számos ország között választhatnának.)

Ez a fajta vallástalan multikulturalizmus nagy önmérsékletet kényszerítene az európai „őslakosokra” is, hiszen az ő privilégiumaik is megszűnnének. De a bevándorlókra a népesség fogyása (és ezzel együtt a nyugdíjas probléma) miatt nagy szükségük van. A társadalmi békéért mindenkinek áldozatot kell hoznia.

(Elküldve a Népszabadságnak, 2015. jún. 17.)

Európai Egyesült Államok

Ara-Kovács Attila és Magyar Bálint cikke (Az Európai Egyesült Államok és Magyarország; ÉS, 2015. jún. 12., 3. old.) egy brit lap tanulmányát ismerteti és aktualizálja Magyarországra. Az európai integráció egy centralizált, de emellett liberális szövetségi állam irányába indult el. A „nemzetek Európája” koncepció ennek antidemokratikus, helyi hatalmi érdekeket szolgáló alternatívája, amely megragad az államszövetség szintjén. A gazdasági, jogi és szociális problémákat azonban ez a köztes formáció nem képes megoldani. A közös valuta igazán csak egy közös gazdaságpolitika mellett lehet erős. Enélkül mások is olyan helyzetbe kerülhetnek, mint Görögország.

A közvélemény egy része idegenkedik attól, hogy a központ beleszólhasson az ügyek intézésébe, de ez az idegenkedés irracionális és manipulált. Az egységes Európában az állampolgárok érdekei hatékonyabban érvényesülhetnek. (Elég utalni a magyar állam által elvesztett számos perre. Úgy tűnik, Strasbourg jobban véd bennünket, mint Budapest.)

Lehet, hogy egy ilyen magas szintű integráció egyelőre csak elméleti lehetőség, de így is érdemes beszélni róla, érdemes elképzelni a részleteket.

Az Európai Egyesült Államokkal megvalósulhatna a közvetlen európai állampolgárság, azaz a státusunk nem függene a tagállam tagságától. (Magyarországot bármikor kizárhatják az EU-ból, vagy a kormány maga is kiléphet, és akkor az uniós tagságunk sok előnye elillan. Ugyanez a veszély fennáll Nagy-Britanniában vagy Görögországban. Mint a középkorban: akié a regio, azé a religio.) Nagyobb biztonságban éreznék magunkat egy szövetségi államban.

A központosítást ellenző honfitársaink nem gondolják végig az előnyöket. Mert ki nem szeretné, ha egy európai központi forrásból kapnánk a nyugdíjat? Ki nem tartaná a spórolt pénzét a nyugati bankokban, a helyi törvények által korlátozott, büntető adókkal sújtott leányvállalataik helyett? Ki nem nézne egy olyan európai tévét, olvasna magyarul európai lapokat, amelyekre nem vonatkoznának a magyar médiahatóság megszorításai? Ki nem szeretné, ha a kormány nem vehetné el a saját megtakarításainkat? Ki ne fizetne szívesebben adót egy közös európai adóhivatalnak (amelyik garantálná az áttekinthetőséget, és lehetőség szerint kizárná a visszaéléseket)? Egy egységes államban nem lenne probléma a civil alapítványok szabadsága vagy az egyhá-

zak önállósága. A közös pénzügyi és szociálpolitika a hazai bérek emelkedését is jobban elősegíthetné, mint az unortodox, szabadságharcos nemzeti. Talán még az egészségügyi ellátás színvonalát is jobban kiegyensúlyozná az egyes tagországok között.

Ez az egységesülés természetesen a legjobb esetben is egy hosszú folyamat. De Amerikában sem volt gond nélküli a szövetségi gondolkodásra való átérés. Gondoljunk James Meredith fekete diákra, aki 1962-ben jogerős bírósági engedély után is csak úgy tudott belépni a Mississippi Egyetem területére, hogy Kennedy elnök – a szegregációs helyi törvényekkel dacolva – fegyveres oltalmat biztosított a számára. Vegyük úgy, hogy az egyes EU-tagországok megannyi Mississippi állam, és az Európai Unió az USA. Ott nem számít, hogy melyik államban élek (ha betartom a kisebb jelentőségű helyi törvényeket az autóvezetéssel, az alkoholfogyasztással vagy a fegyverviseléssel kapcsolatban). Bármelyik tagállamba is költözöm, amerikai állampolgár maradok. Ugyanezt szeretném megérni Európában is.

(Elküldve az Élet és Irodalomnak, 2015. jún. 17.)

Az e-kártya előnyei és veszélyei

Rab László írása (Mindent egy e-lapra; 2015. május 23.) egy régi vitát elevenít fel. Adataink egyetlen kártyán való nyilvántartása sok praktikus előnnyel járna, egyszerűsödne az ügyintézés (és az eredeti közigazgatási, biztosítása adatokat bármi mással, például hitelkártya-funkcióval, könyvtári olvasói és kölcsönzési nyilvántartással stb. is ki lehetne bővíteni).

Mik a hátrányok? Lényegében egy nagy hátrányról beszélhetünk: minden személyes információ kikerül az állampolgár ellenőrzése alól. Mint amikor egyszerre veszítjük el a személyi kártyát, a tajkártyát, a lakcímnnyilvántartó kártyát, a bankkártyát és a jogosítványt. Ez most is előfordulhat (az igazolványtartó tokok ma is magukban rejtik ezt az eshetőséget). „Ha elvész, minden elvész” – mondja a keretezett írás címe is.

Az előnyök kézzelfoghatók, de az egyik előnyt a cikk a hátrányok között említi. Ez az e-kártya a javaslat szerint valamilyen módon tartalmazná az ujjlenyomatunkat is. Ha ma lopnak el tőlem minden igazolványt, nagyon nehéz bizonyítanom, hogy én én vagyok, az eljárás hosszú hetekig is elhúzódhat. De ha valahol megbízhatóan őrzik az ujjlenyomatomat, gyorsan és kétséget kizáróan tudnak azonosítani, következésképp egy új e-kártyát is kiadhatnak, miközben a régit érvénytelenítik. A biológiai azonosítást lehetővé tevő útlevellel már egyébként is elindultunk ebbe az irányba. (Az én ujjlenyomatomat évtizedek óta őrzik az amerikai bevándorlási hivatal adatbankjában, és egyelőre semmi hátrányom sem származott ebből.)

Miért baj az, ha egy intézmény megtudja minden fontos adatunkat? A tudás: hatalom, ez esetben az adatkezelők hatalma az egyén fölött. De vegyük figyelembe a műszaki fejlődés irányát! Már ma is kamerázzák a mozgásunkat, nyomon követhetik betegségeinket, vásárlási és tájékozódási szokásainkat. A problémát nem az adatgyűjtés, hanem az adatok felhasználásának oldalán kell megragadni.

Az nyilván nem kérdéses, hogyha egy bűncselekményt meg lehet akadályozni, akkor a tényleges vagy lehetséges elkövetővel kapcsolatban nagyon

sokféle információra szükség lehet. Nekem állampolgárként is az az érdekem, hogy a terroristákat, gyorshajtókat, a cserbenhagyásos gázolókat, az erőszakoskodókat, az utcai vagy áruházi tolvajokat minél gyorsabban elkapják. Még azt is tudni akartja a rendőrség, hogy az illető milyen gyógyszereket szedett, milyen betegségekkel kezelték, vagy milyen könyveket olvasott, milyen internetes fórumokon miket tett közzé. (Gondoljunk csak a Germanwings megbomlott elméjű pilótájára vagy sok olyan merénylőre, aki – talán hiúságból vagy kihívásként – előre megmondta az interneten, hogy mit fog tenni.)

Egy országos elektronikus rendszerben különböző jogosultságokat lehet megállapítani, és ezek szabályozásával korlátozni lehet az adatokkal való visszaélést. (Nyilván nem tartozik az orvosra, hogy mit vásároltam az élelmiszerboltban, vagy a könyvtárra, hogy mivel kezelték.)

Akárhogy is gondolkodunk a személyes szabadság védelméről, az információs technológia feltartóztathatatlanul tör előre. Megállítani nem lehet, csak szabályozni.

Hadd fejezzem be egy frivolnak tűnő példával. Ha valaki a műholdas összeköttetéssel is rendelkező okostelefonok és az olcsó drónok korszakában biztosan el akarja kerülni, hogy meztelen fotó készüljön róla egy nudista strandon, az ne menjen nudista strandra.

(Népszabadság, 2015. jún. 19.)

Katasztrófa, védelem

Képzeljük el, hogy Magyarországon egy óriási árvíz miatt az egyik napról a másikra tízezrek veszítik el az otthonukat. Mi történne? Működésbe lépne az országos katasztrófavédelmi hálózat, és szorgoskodásuk eredményeképpen előbb-utóbb sikerülne mindenkit elhelyezni. Hol? Szükségtáborokban, katonai sátrakban, sportcsarnokokban, iskolai tornatermekben, üresen álló épületekben, ahol meg van oldva az ételmezés, a tisztálkodás, az orvosi ellátás (és ideális esetben még pszichológus is akad a traumák feldolgozására).

Ma lényegében ugyanilyen katasztrófahelyzet állt elő, csak nem a víznek, hanem „a népnek árja” öntött el bennünket. A menekülők árja, akiket a háború, sok helyen a polgárháború üldözött el otthonaikból. Normális nép ilyenkor segítséget nyújt. A globális világban pedig ebbe a „népbe” mindannyian beletartozunk, országtól, nyelvtől, vallástól függetlenül, felelősséggel tartozunk minden embertársunkért.

Az illegális határátlépők valójában a biztos halál elől menekülnek. Európába igyekeznek, ahol élni lehet. (Hogy miért illegálisan? Mert a legális csatornákon nem engedik be őket.) A magyar határvédelmi szervek ideiglenes – és magyarul, de a magyarok által sem érthető bikkfanyelven megfogalmazott – határozatokat adnak nekik, azzal, hogy 48 órán belül jelentkezniük kell egy bizonyos menekülttáborban. Sokan elindulnak, de kiderül, hogy a táborok megteltek. Bicskén például a jelek szerint csak tartózkodási engedélyt kapnak, de a táboron kívül kell aludniuk, a puszta földön. Sokan visszatérnek Budapestre, és a pályaudvarokon várják a jó szerencsét.

Megindító, hogy a fiatalok közül mennyien jönnek segíteni. Ott állnak a pályaudvarok előtt, megnézik a papírokat, segítenek megtalálni a megfelelő vonatot, amellelt élelmet és ásványvizet osztanak. A háttérként, depóként szolgáló étteremben fogadják és szelektálják az adományokat, elkészítik a szendvicseket, és a vonatok érkezésére átszállítják a szétosztó helyekre. Minden megbecsülésem ezeké az önkénteseké. És mi az állami szervek hozzáállása? Idegengyűlöletet szítanak plakáton, kérdőíven, és legújabbán Németh Szilárd szabadegyetemi előadásából már azt hallottuk, hogy a segítőköt csak az a kényszeres akarat hajtja, hogy magukhoz ragadják a politikai hatalmat. Mindenki embercsempésznek minősül, ha a saját autóján ingyen elviszi a menekülteket az államilag kijelölt célállomásra.

Hogyan szervezném meg én a menekültek ellátását? A határról közvetlenül honvédségi járműveken szállítanám őket a táborba. (Egyáltalán, miért nem lehet táborokat létesíteni a határállomás közvetlen közelében? Miért kell Szegedről Bicskére utaztatni őket?) Amikor a tábor megtelt, honvédségi sátrakat állítanék fel. Például a stadionokban (ahol víz és legalább ülőhely van). Átmenetileg megnyitnám a pillanatnyilag nem használt önkormányzati tulajdonban lévő épületeket (ilyenekbe becslés szerint akár több száz ezer embert is el lehetne helyezni), és tovább biztatnám az önkénteseket, hogy adakozzanak és segítsenek. És biztatnám a demokratikus pártokat is, akik még mindig feltűnően csendben vannak (a plakátrongálást és a nemzeti konzultáció kérdőívének a leukémiás gyerekek javára történő ledarálását leszámítva), feltehetően azért, mert a nincstelének segítségétől nem várhatnak közvetlen politikai hasznot.

A menekültek nyelvtudásának hiányosságát úgy hidalnám át, hogy felvenném a kapcsolatot a Magyarországon működő diplomáciai és kereskedelmi szervezetekkel, vagy a származási országban keresnék önkénteseket, akik mobiltelefonon vagy az Interneten tudnának segíteni. (Az angol, a francia és még az arab nyelv tekintetében is viszonylag jó a helyzet, de szinte lehetetlen pastu, farszi vagy urdu tolmácsot találni.) A pályaudvarokon nyelvek szerint asztalokat lehetne felállítani, és ott testre szabott szolgáltatásokat lehetne nyújtani a rászorulóknak. Az Európai Unió biztosan adna pénzt erre a tevékenységre, többre pedig egyelőre nincs szükség.

Aztán lassan el kellene gondolkodni azon, hogy az ideözönlő embereket hogy lehetne felhasználni az európai (és magyar) népesedési és munkaerő-problémák megoldására.

Nos, én így kezelném a menekültválságot, ezt a humánkatasztrófát. Mint látjuk, a nemzeti együttműködés kormánya ebben is nagyon rosszul teljesít.

(Rövidítve: Népszabadság, 2015. júl. 17.)

Alternatív Magyarország

(...) Nem lehet egykönnyen visszaállítani a jogállamot. Sokan gondolják úgy, hogy a rendszer majd a saját dugájába dől (a hozzá nem értés miatt), illetve egy erőszakos összeomlás (taxis blokádnak, országos sztrájk, éhséglázadás, felkelés) vet véget neki.

Nekem más vízióm van. Szerintem a mai „hivatalos” állam mellett fokozatosan meggyökerezhet a népi ellenállás szövevényes rendszere. Nem a hatalmat megragadni akaró illegális mozgalomra gondo-

lok (mint amilyen a kommunistáké volt a két világháború között), nem egy „kettős hatalomra” (mint 1917-ben Oroszországban), nem a fegyveres szembeeségülésre (mint amit a *Kétezer szó* sugallt 1968-ban, a csehszlovákiai beavatkozás előestéjén) és nem is a passzív rezisztenciára (amire 1849-től 1855-ig Magyarországon is volt már példa), hanem egy alternatív Magyarországra, amelyik egy másik logika alapján működik, és ellenáll a diktatórikus törekvéseknek. Kell-e ehhez új alkotmány? Nem feltétlenül.

A ránk kényszerített Alaptörvénnyel szemben tiszta lelkiismerettel ragaszkodhatunk a demokratikusan elfogadott, 2011 előtti alkotmányunkhoz. Ameddig a körülmények nem teszik lehetővé, hogy összhangba hozzuk a modern világ követelményeivel.

Bizonyos szempontból az ellenállás már el is kezdődött. A kormány a plakátkampánnyal gyűlöletet akart kelteni a migránsokkal szemben, érzékelte, hogy nemkívánatosnak tartja a megsegítésüket. Mégis több száz aktivista mondta azt magában: „nem érdekel”. És dolgozott tovább, bensőjéből vezérelve. (Hozzátehetjük, hogy Ferenc pápa is „besegített”.) Ilyen autonóm tevékenység az Eleven Emlékmű ma is tartó rendezvénysorozata (a hamis történelmi képet sugalló német megszállási emlékművel szemben), a plakátrongálás és a Kétfarkú Kutya Párt lakosság által finanszírozott ellen-plakátkampánya, az úgynevezett „nemzeti konzultációk” kérdőíveinek vissza nem küldése (8 millióból 6 millió esetben) vagy a határon felhúzott szögesdrótkerítés demonstratív átvágása. És amikor a törvénytelenül kiosztott földeket a helyi gazdák felszántották, akkor is ugyanez a logika működött. Ellenálltak.

Megbüntették őket. De vállalni kell az állami retorziót, a büntetést, ahogy Nelson Mandela is vállalta. Mandelát egy egész világ támogatta, és végül diadal-maskodott. Bennünket is támogatna Európa jobbik része. És a retorzióknál is nagyobb büntetés, ha nem tudunk a saját szemünkbe, a gyerekeink és unokáink szemébe nézni.

(...)

Egy ilyen alternatív Magyarország más célokat fogalmaz meg, és más logikával működik, mint a hivatalos. Nem arra biztat, hogy ne fizessük be az adót, de – feltételezem – lehetőséget talál arra, hogy a befizetendő adónk egy részét (mondjuk, 1%-át) közvetlenül a közérdeket szolgáló intézményeknek juttathassuk (több tízezer ember renitens adózó magatartását nem olyan könnyű szankcionálni). Nem arra biztat, hogy ne tanítsunk az állami tantervek szerint, hanem hogy adjunk hozzá valami mást is, ami kiegészítheti a diákok világképét, segíti őket eligazodni a közéletben. Nem arra biztat, hogy romboljuk le, amit a hivatalos állam épít, hanem hogy építsünk mellé olyat is, ami nekünk kell.

Nem erőszakra van szükség, hanem szelídségre. Szelíd kitartásra. Példát mutattak már erre a keresztények Rómában, akik a legkíméletlenebb üldöztetés dacára sem adták fel a hitüket, és az „igazak” 1944-ben, akik a nyilas törvényekkel szemben is bűjtatták az üldözötteket. Ez a mi hazánk, ez a mi életünk. Nem adhatjuk fel.

(Népszabadság, 2015. szept. 5.)

Otthon Európában

Bruszt László és David Stark nagy ívű esszében írt az Európai Egyesült Államok létrehozásáról (Nép-szabadság, 2015. szeptember 12.). A legfontosabbnak azt tartják, hogy Európa lakosai egységes népként tekintsenek magukra, és ennek a népnek a nevében fogalmazzák meg a saját alkotmányukat, ahogy az amerikaiak tették az 1780-as években.

Az ukrajnai polgárháborúra, a görög válságra, és legújabban a menekültkrízisre adott tagállami válaszok kaotikus jellege megmutatta, hogy a „nemzetek Európája” gyorsan csődbe juthat, és az egész unió széteshet. Az uniós alapszerződésen csak minden tagállam egyetértésével lehetne változtatni, amire kevés az esély. További akadály a nemzetvédelem reflexe a lakosság széles rétegeiben, amelyet a kormányok boldogan korbácsolnak fel pillanatnyi számításból.

Az Európai Egyesült Államok gyakorlati megvalósítására két út is kínálkozik. Az egyszerűbb: a leginkább elkötelezett kormányok alakítsák azt meg, a jelenlegi Európai Unión belül, annak megtartásával.

A másik, kockázatosabbnak tűnő lehetőség: alakuljon meg a szövetségi állam virtuálisan. Ebben az esetben mindegy, hogy a saját kormányomnak milyen a viszonya az Európai Unióhoz (akár ki is léphet, vagy kizárhatják), én egyénileg állampolgár maradnék, szavazhatnék, a szövetségi állam megvédené az érdekeimet, szabadon utazhatnék, letelepedhetnék és dolgozhatnék. (Hogy ebből ne legyen „jóléti bevándorlás”, legfeljebb a szociális ellátáshoz való jogot kellene kivenni belőle, hiszen azt az anyaország hivatalból biztosítja.)

Így vagy úgy, szeretném otthon érezni magam Európában.

(Népszabadság, 2015. szept. 25.)

A Gyurcsány-probléma

Csuhaj Ildikó és Lencsés Károly a Népszabadságban (2015. okt. 26.) összefoglalta azokat a reakciókat, amelyeket a demokratikus ellenzék pártjai adtak Gyurcsány Ferenc röpiratára.

Az összkép lehangoló. A tézisekkel nincs baj, de sajnálják, hogy ezeket Gyurcsány terjesztette elő. Megkérdem: a többi párt miért nem terjesztett elő hasonló téziseket?

Gyurcsány Ferenc lábán egy nagy kolonc van: az őszödi beszéd. Nemcsak a kiszivárogtatás, hanem maga a hangnem, ahogy túlzásokba esve próbálta felrázni párttársait. Egy párt felelős vezetője nem beszélhet így. És főleg nem állíthat olyat, ami nem is egészen igaz. Az MSZP-t a „reggel-délben-este hazudtunk” állítás tette pályán kívülre. És vele együtt a párt elnökét is, aki nemcsak felelősséget vállalt a hazudozásért, hanem olyan ügyekre is célzott, amelyekről jobb, ha a párt vezetői sem tudnak. Ez egy cinikus póz, amelyet az sem ment, hogy valószínűleg a gazdaság valós helyzetének feltárása kérdésessé tette volna a választási győzelmet. Gyurcsány azért nem lehet soha életben kormányfő, mert azt a beszédrészletet bármikor lejátszhatják az ellenfelei, tíz év múlva, húsz év múlva, száz év múlva

is. Orbán nem tud annyit hazudni, mint amit nem tromfolna az a néhány öszödi mondat.

De Gyurcsány ezen az öngyilkos beszéden kívül is mondott jó pár butaságot, az öregecske feleségektől a szaúdi terrorista futballistákon át az MSZP illegális párttámogatásáig, ráadásul a legrosszabb pillanatokban (például választások előtt).

Amellett el kell ismerni, hogy ő a demokratikus ellenzék legdinamikusabb, kis körben legszerethetőbb egyénisége, aki nélkül nem lehet megújulni. Csak nagy különbség, hogy valaki hátról oszt-e okos tanácsokat (időnként Marosán Györgyként a szónoki emelvényre is felpattanva), vagy az ő szavai alapján ítélik meg az egész pártot.

A Gyurcsány által javasolt egységes Demokrata Párt nagyon jó ötlet (nem véletlen, hogy néhány héttel korábban már én is javasoltam, a Népszabadság 2014. aug. 21-i számában), de ez csak úgy működhet, ha a formációt nem Gyurcsány Ferenc vezeti. Ez a baj a DK-val is: csak szavakban demokratikus és koalíció, valójában (ahogy egy választási plakáton is hirdette önmagáról) „Gyurcsány Ferenc új pártja”. Ha Gyurcsány hátrább vonulna, a vezetőségbe beválasztanák a többi demokratikus párt irányadó személyiségeit, Fodor Gábortól Bokros Lajosig, akkor akár a Demokratikus Koalíció is pályázhatna a vezető ellenzéki erő szerepére. A név már megvan, csak a pártot kellene hozzáigazítani.

Ami mármost a téziseket illeti, nem értek egyet az „erős vezető” igényével. Egy ennyire széttagolt ellenzék esetében csakis kollektív vezetőségről lehet szó, amelyik minden lépést egyeztet, alaposan megfontol. Ne a pártvezető legyen erős, hanem a párt! És mi szolgálná jobban a párt erejét, mint a legkülönbözőbb társadalmi rétegekkel való erős kapcsolata, a hazai talajba való belegyökerezése? Magyarországon nem az egyes társadalmi rétegek utálják egymást, hanem az önjelölt pártvezetők, komolyan vehető pártok nélkül. Hogy ezt az erős pártformációt kifelé ki képviselje, az kevésbé fontos. Jöhet ő kívülről is. Lehet egy újabb Medgyessy, egy újabb Bajnai Gordon, de akár egy mindenkivel szót értő, sokak által elfogadott médiaszemélyiség is. Hiszen neki nem döntéseket kell hozni, hanem a kollektíven meghozott döntéseket képviselni, kommunikálni kell. A politikailag passzív rétegeket csak megalapozott ígéretetek rázhatják fel. Ezek kidolgozásához nemcsak a különféle hatalmi csoportok eszmecseréjére van szükség, hanem a szakemberek (közgazdászok, jogászok, oktatási, egészségügyi és egyéb területek képviselőinek) bevonására is. „A Gyurcsány-röpiratban az új gondolatok száma nulla” – idézi a cikk az egyik MSZP-s vezető politikust. Lehet. De annál szomorúbb, hogy az okos gondolatokat a párton belül eddig nem vállalták, és most is ódzkodnak tőlük. Pedig igazi megújulás nélkül az MSZP is könnyen a Kisgazda Párt vagy az MDF

sorsára juthat. Most még felismerhető „brand”, de már aligha csúszna át a minőségvizsgálaton.

Hasonlóan téves az a megállapítás is, hogy „Gyurcsány röpirata nem kínál többet, mint amivel 2014-ben a baloldali összefogás pártjai veszítették”. Azt a választást a mandátumokon osztozkodó pártpolitikusok veszítették el (ahelyett, hogy közösen kiválasztottak volna 106 helyileg elfogadott, demokratikusan elkötelezett jelöltet). Nyilvánvaló volt, hogy Bajnai Gordon jobb miniszterelnök lehetett volna, mint Mesterházy (hiszen egy éven át már bizonyított, a külföldi szakemberek elismerését is kivívta), de a józan észen diadalmaskodott a párt-matematika. Ez az a hiba, amit nem szabad újra elkövetni.

(Rövidítve: Népszabadság Online 2015. okt. 28.)

Időzónaváltás helyett

A Metropol november 9-iki számában olvashattunk Hermann Gábor mérnök meghökkentő javaslatáról („Plusz egy óra ötmilliárd forintos spórolást érne”): a nagyobb megtakarítás érdekében a bécsi helyett vegyük át a bukaresti időt, költözzünk egy időzónányival keletre. Az egész ország. Én sokkal egyszerűbben oldanám meg a dolgot. Ahelyett, hogy azt mondanánk, most hét helyett nyolc óra van, tegyük úgy, mintha annyi lenne. Az óra maradhat ugyanannyi, de mindent egy órával előbb csináljunk.

Az áramtakarékoskodás szempontjából az lenne a természetes, ha a tyúkokkal kelnénk és feküdnénk, azaz pirkadattól napszálltáig lennénk fenn, függet-

lenül az évszaktól. Nyáron többet dolgoznánk, télen kevesebbet. Az év egészét tekintve ez úgy egyensúlyozódna ki, hogy közben a szervezetünk biológiai órája szemernyi sem változna. Sajnos a gazdaság és az ügyintézés ritmusát nem lehet naponta változtatni, így a tyúkos verzió valószínűleg nem működne. De van egy másik, talán használhatóbb ötletem. Legyen két időrendünk, egy téli és egy nyári! A téli szerint keljünk később, a nyári szerint korábban. Ne az órákat állítsuk át, hanem a munkaidőt és a nyitva tartási időket. (...)

Saját tapasztalataim azt mutatják, hogy a legtöbb elektromos áramot nem a reggeli vagy esti világítás emészti fel, hanem a mosógép, a hűtőszekrény, a tévé, a számítógép, a mikró, a villansütő és a tucatsnyi egyéb kütyü (még a mobiltelefonunk és mp3-lejátszónk töltője is). Ezeknek pedig mindegy, hogy tél van vagy nyár. Az utcai világításnak is mindegy, hiszen felkapcsolják, amikor besötétedik, és leoltják, amikor virrad. (Nekem személy szerint a középületek és műemlékek díszkivilágítása bántja a szememet a legjobban. Ki kellene számolni, hogy ezt a plusz áramfogyasztást indokolja-e a turistaforgalom arányos növekedése.)

Sok áruház, üzem és szolgálati hely világítása sem függ a külső fénytől, pláne ahol 24 órás munkarend van. Arról se feledkezzünk meg, hogy a klímaváltozásnak és a jólét növekedésének köszönhetően a nyár energiafogyasztását a légkondicionáló is egyre jobban megnöveli. Talán az lenne a leggazdaságosabb, ha nyáron akkor dolgoznánk, amikor a legkisebb a kánikula: reggel és este. Napközben pedig sziesztáznánk, mint a mexikóiak. Én a mexikói időzónában szeretnék élni.

(Replika blog, 2015. nov. 12.)

A kommunizmus megvalósítható

Marx úgy képzelte el a kommunizmust, hogy a termelőeszközök köztulajdonba kerülnek, a dolgozók megszabadulnak a tőke rabságától, mindenki képességei szerint dolgozik és a termelt javakból szükségletei szerint részesedik, megszűnik a munkakényszer. Így a fejlődés sokkal magasabb fokán visszajutunk ahhoz a közösségi létformához, amely az ősközösségi társadalmakat jellemezte.

A szocialista országok közgazdaszai közül többen úgy vélték, hogy ehhez a gazdasági fejlettség bizonyos foka szükséges, és olyan is volt, aki szerint az Egyesült Államok fejlettsége mellett már akár megvalósítható is lenne a kommunizmus. Igen. Amerikában ma körülbelül a lakosság 6 százaléka termeli meg a teljes lakosság számára szükséges élelmet. A többi 94 százalék ebből az élelemből különféle fondorlatok útján részesül: van, aki gyógyít, van, aki épít, van, aki oktatja a gyerekeket, van, aki védi a hazát, van, aki művészkedik, és így tovább. (Sok abszurd módja is van az élelemhez jutásnak. Ilyen, amikor egy bizonyos összegért megtudhatjuk, kik voltunk egy másik évszázadban, vagy amikor a személyi edzőnk kidolgozza a heti tréningünket.) Aki semmit sem tud kitalálni, hogy megvegyék a portékáját, az éhen hal. De ez a szereposztás egyáltalán nem szükségszerű.

Ameddig a paraszt nem tudott többet termelni, mint a saját szükséglete, addig gyakorlatilag mindenki paraszt volt. Ahogy egy kicsit többet kezdett termelni, kialakulhattak a mesterségek, és a termékek a vásárokon cseréltek gazdát. Az iparosok a városba költöztek, és kizárólag a saját mesterségüket üzték, és a termékeik árán szereztek élelmet. A

mezőgazdaság az élet kulcsa, anélkül semmi sem működik. 1945-ben, amikor a háború mindent elpusztított, Európában a városiak a faluba utaztak, hogy a legutolsó télikabátjukat vagy ezüst tárgyaikat is élelemre, búzára, krumplira cseréljék.

Ha Amerikában a lakosság 100 százaléka végezne munkát a mezőgazdaságban, az egy főre jutó munkaszükséglet minimálisra (napi félórára) csökkenne. Felszabadulna az emberek ideje, és a szabad idejükben azt csinálhatnák, amihez kedvük van. Nem azért, hogy éhen ne haljanak (hiszen a közösen megtermelt élelemből mindenkinek jutna), hanem mert szeretnék kibontakoztatni a tehetségüket. Az orvos ingyen gyógyítana, az iparos ingyen állíthatná elő a termékeit, a tanító is örülne a tanítványai előrehaladásának. A lakásokat a város helyett a faluba kellene telepíteni (legalábbis olyan távolságra, hogy könnyen eljuthassanak a földre). A föld az élet alapja, ez lehet a település alapja is. A műhelyek, az iskolák, a kórházak mind a mezőgazdaság köré épülhetnének ki. Mezőgazdasági termelés nélküli városokra nincs igazán szükség.

Az osztálytársadalmakban az árucserének van egy speciális célja is. Aki hasznosabb dolgot tud eladni, az jobban él. Az árucseré az emberek közötti vagyoni különbségek forrása. És miért gyógyítana az orvos ingyen az ingyen élelemért, lakásért és ruháért, amikor a piac révén (valójában a zsaroló képessége folytán) sokkal gazdagabb lehet, mint a másik ember? Ugyanez érvényes a bútorasztalosra, a kőművesre, a fegyverkovácsra. Mindegyik jobban akar élni, mint a másik, azon az alapon, hogy az ő munkája többet ér.

A kommunizmusban minden ember egyenlő lenne, senkinek sem lennének előjogai. Ez az az ár, amit meg kellene fizetni a szabadságért. Nyilván-

való, hogy az ambiciózusabbak ezzel nem elégednének meg. Nekik jobb, ha minden szükségeset megvesznek a piacon, és a saját termékeik eladásából szerzik meg a többiekhez képest jobb életszínvonalat. Ez a színvonal persze relatív. A középkor királyai nem ehettek finomabbat, mint amit mi ehetünk egy jobb étteremben, kevesebb zenét hallgathattak, mint mi a metrón, a legsürgősebb üzenetekre is napokat kellett várniuk, és nem kaptak jobb orvosi ellátást, mint egy mai kórházi beutalt. Nem azért voltak gazdagok, mert ténylegesen sokat birtokoltak, hanem azért, mert többet birtokoltak, mint a többiek. A relatív jólétük okozott nekik örömet. Erre a speciális emberi igényre tekintettel kell lenni. A kommunizmus nem azoknak való, akik inkább beledögölnek, de le akarják győzni a konkurenciát, és jobban akarnak élni, mint a szomszéd, hanem azoknak, akik szabadon akarnak élni, és mindennel kizárólag azért akarnak foglalkozni, hogy az alkotó képességüket hasznosíthassák. Ingyen, a köz javára.

A kommunizmust nem szabad elképzelni ösztársadalmi méretekben. Olyan kis közösségeket kell keresni, akiknek többet ér a szabadság és az emberi méltóság, mint a verseny, akik nem olyan társadalomban akarnak élni, amelyben a szerencsés győz, a vesztes pedig mindent elveszít. 10 milliárd emberből biztosan lehetne verbuválni néhány tízezret, aki hajlandó erre a kísérletre. Meg kell keresni ezt a néhány tíz ezer embert!

Marx, Engels és Lenin tévedése az volt, hogy a kommunizmushoz vezető utat a munkásosztályhoz, a munkásmozgalomhoz kötötték. Igen, volt egy olyan korszak, amikor úgy tűnt, hogy a munkásosztály képes arra, hogy magához ragadja a hatalmat, köztulajdonba vegye a termelési eszközöket, és megva-

lósítsa a javak tervszerű előállítását. Ez több tényező miatt vezetett kudarchoz.

A munkások nem sajátították el időben a hatalom működtetéséhez szükséges ismereteket, a lakosság nem értette, miért lenne ez jobb, emiatt erőszakhoz kellett nyúlni, ami egy hatalom alapú diktatúrához vezetett, először Sztálin alatt, de mindenütt, ahol bevezették. Államrendőrség, internálótábor, börtöntársadalom.

Úgy tűnik, a kísérlet örök időkre elbukott. De a kapitalizmus hátrányai az idők folyamán még nyilvánvalóbbak lettek: fák tömegeit vágják ki csak azért, hogy a reklámcédulák révén az egyik pizzériának több vásárlója legyen, mint a másoknak, a fűtőanyagokat harci repülőgépekre, autóversenyekre pazarolják, a túlságosan koncentrált, piaci alapú élelmiszertermelés mérgező anyagokat juttat a szervezetünkbe, a szórakoztató ipar pedig zombivá változtatja a tömegkultúra fogyasztóit. Ez mind kiküszöbölhető lenne egy okosan szervezett kommunista közösségen belül.

A kommunizmus megvalósítható. A kommunizmus kívánatos. Legalábbis azoknak, akik szabadon akarnak élni.

(NOL Blog, 2015. dec. 8.)

Sztrájk helyett valóságismereti óra

A pedagógusok sztrájkra készülnek. Minden okuk megvan rá, nekem mégis kétségeim vannak ennek hatását illetően. A sztrájktörvény és az etikai kódex megkötései miatt nehéz olyan sztrájkot megvalósítani, amelyet észre lehet venni, de mégsem sért

meg egyetlen törvényt sem. A diákok örülhetnek, de a szülők annál kevésbé. Ha otthon maradnak a gyerekek, ki vigyáz rájuk? Hogy pótolják be nyáron a kimaradt napot?

Felvetődött bennem, hogy talán hatékonyabb lenne, ha a pedagógusok megszövegeznének egy kiáltványt, amit felolvashatnak az iskolában, és aminek a lényegét lediktálva a szülőkhöz is el lehetne juttatni. Ebben rá lehetne mutatni, hogy az oktatásügy átszervezése és centralizálása ellenük, a diákok és a szülők ellen irányul, és ha nem változik meg a rendszer, akkor a gyerekek nem kapnak megfelelő oktatást, nem fognak tudni érvényesülni a munka világában, nem lesznek képesek felismerni a saját érdekeiket. Ebben a tárgyban lehetne rendkívüli szülői értekezletet is tartani, ahol a pedagógusok a szülők segítségét kérhetik.

A kormány a jelek szerint arra törekszik, hogy a jobb sorsra érdemes nebulókból engedelmes betanított munkásokat faragjon, ezért torzítja el az oktatást, a lényegi tudást megrövidítve, de a lényegtelenrel túlszűfolva. Mi lenne, ha most, a sztrájk helyett, és később is, alkalmilag, a pedagógusok valóságismereti órákat tartanának (legalább az eredeti tantárgyi óra egy részében), amikor a saját tudásukat, az igazi világról szerzett személyes tapasztalataikat adnák át a diákoknak? Ez véleményem szerint nagyban növelné a pedagógusok tekintélyét, az irántuk táplált tanulói és szülői bizalmat, ami nélkül nincs igazi oktatásügy.

(Népszabadság, 2016. febr. 18.)

Virtuális pártot alapítók

(...) Mostanra kiderült, hogy a jelenlegi pártok elmerevedtek, nem képesek érvényes választ adni az aktuális kérdésekre, és maguk a politikusok is meglehetősen lejárátták magukat, némelyek korrupciós botrányokba is belekeveredtek. Új pártot kell alapítani, és hosszas töprengés után rájöttem, hogy erre engem szemelt ki a magyarok Istene.

Na már most valaki azt mondhatná, hogy erre én nem vagyok alkalmas, hiszen nem vagyok járatos a politika bugyraiban. Az utóbbi években láthattuk, mire mentek a profi politikusok. Az az út biztosan járhatatlan. Én nem a saját meggazdagodásomra akarnám használni a hatalmat. Illetve nem is személyes hatalmat akarnék, csak azt a lehetőséget, hogy azt megfelelő, hozzáértőbb személyek kezébe adjam, és utána a jól végzett munka tudatában visszatérhessek a magánéletbe.

Mások amiatt aggódnak, hogy nem tudom összehozni a párt alapításához szükséges pénzt. De a pénz nem feltétlenül szükséges. Az általam szorgalmazott virtuális párt teljes mértékben az Interneten működne, az pedig lényegében ingyenes. Tagdíjat sem kellene fizetni. Az Interneten rendkívül gyorsan lehet bármit megszervezni, erről meggyőzhettek a flashmobok. Virtuális tüntetések is lehetségesek: a résztvevőknek csak azt kell jelezniük, hogy egy valószínű tüntetésre is eljőnnének. (Még a létszámot is sokkal pontosabban ki lehetne számítani ily módon.) Az Interneten működhet a székház, önkéntesekből álló titkársággal, ott elolvashatók a fontosabb dokumentumok, lehet vitatkozni, szavazni, vezetőséget választani. Még be sem kell jegyeztetni a pártot, elég, ha elég sokan tudnak róla. Aztán, amikor

jönnek az országgyűlési választások (optimista becslések szerint azok egyszer még jönnek), átalakulunk kamupárttá, kapunk egy kis pénzt plusz reklámra. És azt a valóságos pártot vagy pártszövetséget támogatjuk, amelyik a legközelebb áll hozzánk. De bízom benne, hogy addigra már annyira megerősödünk, hogy a többi párt fog támogatni bennünket.

Kikből állna a párt tagsága? A párttagoknak alá kellene írniuk egy „demokratikus hitvallást”, valamint egy etikai nyilatkozatot. Vállalniuk kellene az aktív részvételt a közös munkában, és hogy viselkedésükkel nem ártanak sem egymásnak, sem a hasonló politikai mozgalmaknak.

Nyilvánvaló, hogy egy új párt megalakulása szívóerőt gyakorol a más, rokon jellegű pártok tagságára. De ez nem szükségszerű. Meg kellene engedni a kettős (vagy többes) párttagságot, mert ez nem követelné meg a csatlakozóktól, hogy szakítsanak korábbi lojalitásukkal. A mi programunkban nem lenne semmi olyan, amit a szocialisták, a zöldek vagy a liberálisok és a konzervatívok nem fogadhatnának el. Ezeknek a pártoknak a vezetőségeivel lehetőleg közeli, baráti, „elv-társi” kapcsolatot kell tartani, és támogatni kell egymás rendezvényeit.

Az általam javasolt virtuális párt természetesen bírálná a jelenlegi illiberális kormányt, de a nagyobb hangsúlyt a problémák megoldására, a megoldási lehetőségekre helyezné. A gyűlöletkeltés és az elítélés helyett pozitív javaslatokra van szükség, és egy olyan folyamatos jelenlétre, hogy köztudottá váljék, milyen kérdésben milyen álláspontot foglal el ez az új szerveződés.(...)

(Virtuális Demokrácia blog; 2016. márc. 17.)

Virtuális választási program

Játsszuk most azt, hogy már megvan a párt, sok résztvevővel, és közelednek a választások. (...) A választásokhoz program is kell. Valami ilyesfélére gondolok. (...)

EGÉSZSÉGPOLITIKA: (...) Az állami egészségügyi ellátást fokozatosan át kell alakítani magánorvosi ellátássá, amelyben minden szolgáltatásért fizetni kell. Ha ezt nem vállaljuk, az orvosok központilag biztosított jövedelmét kell megnövelni, annyira, hogy az elvándorlásuk megálljon, esetleg a trend meg is forduljon. Az Országos Egészségbiztosítási Pénztár a költségeket az állampolgár anyagi helyzetét figyelembe véve téríti meg. A szegények a költségek 100 százaléka alól mentesülnek, a nagyon gazdagon pedig semmilyen visszatérítést sem kapnak. Az országos költségvetésen belül az egészségügynek minden más területtel szemben prioritást kell élveznie.

OKTATÁSPOLITIKA: A tanulók ne drága tankönyvekből tanuljanak, hanem lehetőség szerint mindent az órán sajátítsanak el. A tanár adjon elő, a diákok jegyzeteljenek, és óra végén írjanak röpdolgozatot. Az iskola után menjenek a könyvtárba, és egyénileg kijelölt feladatokat oldjanak meg. A pedagógusok munkáját meg kell becsülni. Érdekeltté kell őket tenni a tanítványaik későbbi sikerességében. (...)

NEMZETPOLITIKA: A magyar állam azt segítse elő, hogy a határainkon túl élő magyarok a jelenlegi helyükön találják meg a boldogságukat, az anyországgal ápolják a kapcsolatot, őrizzék meg a saját kultúrájukat, miközben annak az államnak a teljes

jogú polgárai maradjanak, amelyikben élnek. Minden külföldi magyar megkaphatja, illetve megtarthatja a magyar állampolgárságot, de ehhez nem jár szavazati jog, sem szociális ellátás. Magyarország ne ki-rekesztő módon a magyar nemzetiségűek, hanem az itt élő, a helyi gazdaságban, politikában, kultúrában tevékenykedő bármilyen nemzetiségű állampolgárok otthona legyen! A nemzetiségi érdekeket nemzetiségi ombudsmanok, a nemzeti kultúrát az arra hivatott intézmények védjék. Az ombudsmant a Parlamentben minden kisebbséget érintő döntés előtt meg kell hallgatni. (...)

ROMAPOLITIKA: A romákat is megilletik a nemzetiségi jogok és az ombudsmani védelem. Ameddig nem érik el azt az életszínvonalat, ismeretszintet, amelyet a nem roma magyarság elért, addig különleges figyelemben és támogatásban kell őket részesíteni. A felzárkóztatásban kivételes esetekben szerepe lehet a külön oktatási formáknak, amelyek gyorsabb előrehaladást biztosítanak, és megerősítik a nemzetiségi öntudatot, valamint az állampolgári jogok és kötelességek összhangjának megteremtését. Ezzel szemben meg kell szüntetni az elkülönülést tartósító szegregált oktatást. Kulcsfontosságú a roma értelmiség kinevelése, különösen a pedagógusképzésben. A munkaerőgazdálkodásban pozitív diszkriminációt kell alkalmazni, hogy minél több roma dolgozhasson.

BEVÁNDORLÁSPOLITIKA: Mindenkit szívesen fogadunk, aki Magyarországon kíván letelepedni, és beszél a nyelvünket, vagy legalább az angolt. Az angol nyelvet a második hivatalos nyelvvé kell tenni, amelyet a közigazgatás minden szintjén használni lehet. A bevándorlók kezelésében szoros együttműködést kell folytatni az Európai Unióval. Meg kell

szüntetni, hogy az Európai Unión kívüli országokból bevándorlási kötvények fejében tisztázatlan helyzetű és szándékú személyek megkaphassák a magyar állampolgárságot. A kötvényekkel való kereskedés helyett azokat kell előnyben részesíteni, akik tőkét hoznak ide, illetve munkahelyeket teremtenek.

NÉPESEDÉSPOLITIKA: A népesedéspolitikát nem szűk értelemben, a magyar nemzetiségűeket, hanem az itt lakó bármilyen nemzetiségű lakosokat figyelembe kell meghatározni. Azt kell elérni, hogy az itt lakók életkori struktúrája hosszú távon megfelelő legyen. Az anyákat és a családokat meg kell becsülni, a születéskor meglévő anyagi és kulturális különbségeket csökkenteni kell (juttatásokkal, gyermekétkeztetéssel, felzárkóztató oktatással és neveléssel).

GAZDASÁGPOLITIKA: Helyre kell állítani minden gazdasági ág és szereplő függetlenségét, egyikkel szemben sem szabad megkülönböztető, a nyílt versennyel ellentétes politikát folytatni. A gazdaságot rá kell bízni a gazdasági szakemberekre. Helyre kell állítani az érdekegyeztető tanácsot, amelyben a részvevőnek egyezségekre kell jutniuk a bérekkel és a jogosítványokkal kapcsolatos vitákban. A presztizsberuházásokat a lehető leghamarabb le kell állítani. Az Oroszországgal kötött Paks 2 szerződést semmissé kell nyilvánítani, ameddig nem lehet megszerezni hozzá a lakosság nagyobb részének hozzájárulását. Az ebből eredő anyagi károkért elsősorban azok feleljenek, akik a szerződést megszavazták.

FÖLDPOLITIKA: Érvényteleníteni kell minden olyan szerződést és határozatot, amely egy szűk baráti körnek juttatta az állami földeket. A hazai földek birtoklásában ne a tulajdonos nemzetisége

legyen döntő (tehát külföldiek is vásárolhassanak földet), hanem az, hogy a tulajdonos a földet szakszerűen használja, a hazai piacot ellátja, és az eredeti tulajdonos megélhetését is biztosítja-e. Aki ezeket a feltételeket nem teljesíti, azoktól a földet el lehessen venni. Az Európai Uniótól kapott föld alapú támogatások felhasználását ellenőrizni, és a visszaéléseket szigorúan büntetni kell.

FOGLALKOZTATÁSPOLITIKA: Legyen mindenkinek munkája! Akik nem tudnak elhelyezkedni a piaci szférában, azoknak is munkát kell biztosítani, de csak a munkaképességükhöz mértén és a létminimum szintjéig. Ők kevés pénzért olcsó árukat, illetve szolgáltatásokat állítanak elő, és ezzel hozzájárulnának a saját ellátásukhoz. Ezeknél az állami munkáltató cégeknél a profitmaximálás helyett a veszteségek minimalizálásra kell törekedni.

ADÓPOLITIKA: A vállalkozókat sújtó adóterhetet a foglalkoztatás bővülése céljából át kell hárítani a munkavállalókra, akik a megnövekedett munkabérből arányos mértékben adóznak. Minden járulékot ebbe az egységes adórendszerbe kell beledolgozni. Olyan több kulcsos adórendszer kell, amely ösztönzi a többletmunkát, de a legszegényebb rétegeket sem hagyja magára. A magas keresetűek esetében a plusz jövedelmet akkor illesse adómentesség, ha azt hazai munkahelyek megteremtésére, illetve a hazai gazdaság élénkítésére fordítják.

SZOCIÁLPOLITIKA: Meg kell határozni egy minimális anyagi szintet, és azt állampolgári jogon mindenkinek biztosítani kell, egy személyre szóló alapellátási kártya bevezetésével. Fontos, hogy legyen remény a szegénységből való kilábalásra.

TUDOMÁNPOLITIKA: Magyarország nem rendelkezik komolyabb erőforrásokkal, ezért ha olyan

területeken, ahol a kutatások nagymérvű pénzügyi támogatást igényelnek, igyekezni kell más országokkal és kutatóintézetekkel közös kutatásokat folytatni, azokban részt venni. A tudományos kutatásokat semmiféle politikai állásfoglalás vagy egyéni érdek nem korlátozhatja. A tudósképzésben arra kell törekedni, hogy minél több sikeres magyar szakembert adjunk a világnak, figyelembe véve az oktatási intézmények nemzetközi kapcsolatait.

INFORMÁCIÓPOLITIKA: El kell érni, hogy az állam minden polgárához eljussanak azok a fontos információk, amelyek birtokában megfontoltan dönthet politikai és egyéni kérdésekben. (El lehet képzelni egy olyan állami hír-tévé, amelyik a tényeket pártatlanul közli, és közben egyenlő lehetőséget ad az egyes politikai oldalak álláspontjának kiegyensúlyozott közvetítésére is.) A többi európai országgal együttműködve lehetővé kell tenni az összeurópai információs források biztosítását, hogy a lakosság soha ne kerülhessen a kormánypropagandát szolgáló sajtószervek csapdájába. A szólásszabadság lényegét megtartva korlátozni kell azoknak a kiadványoknak a terjesztését, amelyek politikailag egyoldalúak, vallási, nemzetiségi ellentéteket, gyűlöletet szítanak.

ALKOTMÁNYPOLITIKA: Olyan alkotmányt kell kidolgozni, amely csak a legáltalánosabb jogi elveket tartalmazza, és évszázadokig érvényben maradhat. Ebben alapul kell vennünk az amerikai alkotmányt és a nemzetközi intézmények (ENSZ, Európai Unió) időálló dokumentumait. Magyarországnak arra kell törekednie, hogy létrejöjjön egy Európai Egyesült Államok, amely gondoskodik minden polgárának jogairól, a kötelezettségek teljesítését biztosítja, megteremti a nemzeti és az összeurópai érdekek okos egyensúlyát, előmozdítja az életszínvonal és

életminőség kiegyenlítését. Mivel a jelenlegi Alaptörvény egy alkotmányozási puccs eredménye, az átmeneti korszakban továbbra is a korábbi alkotmányt kell érvényesnek tekinteni.

KÜLPOLITIKA: Magyarország az Európai Unió együttműködő tagja, tagországa kell legyen, meg kell szüntetni a vélt nemzeti érdekeknek az európai érdek elé helyezését. A szomszédainkkal erősíteni kell az együttműködést. A nagyhatalmakkal a kétoldalú kapcsolatok bővítésére kell törekedni. Az Európai Unió és a NATO-n belül olyan álláspontot kell képviselni, amelyik a békére és a gazdasági kapcsolatok fejlesztésére helyezi a súlyt.

KATONAPOLITIKA: Magyarország részt vesz a NATO-ban, de ezen belül minden eszközzel a más országokkal való békés együtt élésre kell törekednie, kerülnie kell a konfliktusokat a szomszédjaival. A katonai alapképzésbe minden nagykorú személyt be kellene vonni (ez biztosítaná adott esetben az ország önvédelmét), de nem kell bevezetni az általános hadkötelezettséget, és az állandó honvédség létszámát a minimumon kell tartani.

EGYHÁZPOLITIKA: Az államot végérvényesen el kell választani az államtól. Egyik egyháznak se járjanak előnyök a többivel szemben (beleértve a „történelmi egyházakat” ma megillető előjogokat). Mindegyik egyházat az általuk elvégzett közhasznú és karitatív tevékenység mértékében kell állami támogatásban részesíteni. Az egyházak a hívek lelki gondozásával foglalkozzanak, és ne foglaljanak állást politikai ügyekben! (Ez természetesen nem korlátozza az egyházi tisztségviselőnek magánemberként kifejtett tevékenységét.)

KÖZVETLEN DEMOKRÁCIA: A parlamenti képviselőknek elsősorban a választókerületükben élők

érdekeit kell képviselniük. Meg kell szüntetni a parlamenti frakciókat. A képviselő tartsanak közvetlen kapcsolatot választóikkal! Azokat a képviselőket, akik ettől eltérnek, szabályozott körülmények között vissza lehessen hívni. Az országos érdekeket súlyosan érintő kérdések esetében közvéleménykutatások, illetve amennyiben lehetséges, népszavazások útján kell kikérni a nép véleményét. Ehhez fejleszteni kell az elektronikus véleménynyilvánítás eszközeit.

KORMÁNYZATI POLITIKA: Fontos, hogy a kormányzat ne szakadjon el a valóságtól, és ne legyen valamely politikai érdekcsoport foglya, amikor az ország egész életére kiható döntéseket hoz. Ezért ki kell építeni a tanácsadó intézmények kormányoktól független hálózatát, és indokolt esetekben külföldi szakértőket is be kell vonni. Ezt az elvet már a kormányzásra való felkészülésben és a választási kampányban is érvényesíteni kell. Egy hozzáértő csapat mindenképpen jobb, mint egy karizmatikus vezető, aki a saját egyéni érdekei szerint alakítja a politikát.

KÖRNYEZETPOLITIKA: Óvnunk kell természeti kincseinket, a levegőt, a vizeket, a talajt. Igyekezni kell a megújuló energiaforrások technológiáinak fejlesztésére. A hulladékokat újra kell hasznosítani, meg kell teremteni ennek műszaki, szervezeti és anyagi hátterét.

Végül, ha most lennének az országgyűlési választások, a következő jelszavakat javasolnám:

1. Megreformáljuk az egészségügyet, lelassítjuk az orvosok külföldre vándorlását.

2. A közoktatásban önállóan gondolkodni tudó fiatalokat nevelünk, kiemelten gondoljuk a tehetségeket, és felzárkóztatjuk az elmaradókat.

3. Elősegítjük a roma honfitársaink életkörülményeinek javulását, beilleszkedésüket, fellépünk a kirekesztésük ellen.

4. A szegénység csökkentése érdekében bevezetjük a mindenkinek járó alapellátást, segítjük a szövetkezetek és az állami vállalatok létrehozását.

5. Az információhoz való hozzájutás érdekében fejlesztjük az Internetet, megszüntetjük az állami média egyoldalúságát.

6. Megerősítjük a képviselők kötődését a választóikhoz, a nem megfelelő képviselők újra visszahívhatók lesznek.

7. Minden fontos kérdésben kikérjük a lakosság véleményét.

8. Nemzeti érdekeinket egy egységes Európán belül, a közös célokkal összefüggésben védjük meg.

Elképzelhető ennél jobb, kiegyensúlyozottabb pártprogram? Ha igen, adjátok elő!

(Virtuális Demokrácia blog, 2016. ápr. 4.)

A nőmozgalomról véleménye egy pasinak

Az elvek egyértelműek. A nőknek egyenlő munkáért egyenlő bér jár (és ebbe beleértendő az otthon végzett munka is). Nemük miatt semmilyen hátrányt nem szenvedhetnek. A nők degradálását, az ellenük végrehajtott erőszakot határozottan meg kell büntetni. (Itt az erőszak dokumentálása jelent egy technikai akadályt, de ez nem megoldhatatlan.)

A pozitív diszkriminációnak az alaptalan előítéleteket kell leküzdeni. Például a honvédségnél (...) alul vannak reprezentálva. A hatalmi pozícióban lévő nők segíthetnek egyenrangúnak elfogadtatni a női nemet. Eggyel több rendőrnő valószínűleg többet nyom a latban, mint, mondjuk, eggyel több ápolónő vagy tanárnő.

(...) A női szempontra nagy szükség lenne a törvényhozásban és a politikai döntésekben. A kvótánál hatékonyabbnak gondolom, ha a nők érdekeit egy „ombudswomani” hivatal képviselné, minden olyan témában vétőjoggal, amelyik érinti a nők és a család helyzetét. Ily módon talán kevesebb hebehurgya döntést hoznának a honatyák, kevesebb lenne a gyűlölködés, több forrás jutna az egészségügyre, az oktatásra, a kultúrára, és kevesebb gyerek éhezne. (...)

A családon belüli erőszak elsősorban a nőket és a kiskorúakat sújtja. Furcsa módon ebben a nőknek is van némi szerepük. Ha nem egy domináns hímet keresnének a gyermeknemzéshez (hogy van ilyen tendencia, azt kísérletileg kimutatták), néhány generáció alatt kisselektálódna az erőszak-gén.

Milyen lenne a férfiak helyzete egy olyan világban, amelyet a női értékek határoznak meg? Nem elviselhetetlen. Etnográfusok több olyan helyi kultúrát is találtak, amelyekben a nőké a vezető szerep. Az egyes törzsekre (Bangladesben a khászik, Indonéziában a minangkabauk, Kínában a mosouk) külön is rá lehet keresni az Interneten. Mind a háromra jellemző, hogy a fontos kérdésekben a nők döntenek, de a hatalmuk egyáltalán nem zsarnoki, a férfiakat nem nyomják el, csak a helyüket másképp jelölik ki. Nem tudni, hogy ezek a törzsek egy feltételezett (ám eddig semmivel sem bizonyított) őskori matriarchá-

lis társadalom maradványai-e, vagy egymástól függetlenül, külön-külön, kísérletképpen „találták fel” ezt a berendezkedést, és azért tartották meg, mert bevált. Az viszont látható, hogy primitív szinten ez a rendszer is működőképes. Kérdés, hogy működne-e a mi modern, technikai innovációkra és a kapitalista versenyre épülő világunkban is. Mindenesetre jó, ha nem zárjuk ki a társadalmi munkamegosztásnak ezt a hagyományostól eltérő alakját.

Felvetődik a kérdés, hogy a „harcos” nőmozgalom mennyiben támaszkodhatna a szelíd férfiakra, akik azonosulnak a céljával, és készek kiállni a nők jogaiért. Az empatikus, a családon belüli egyenjogúságot természetesként felfogó férfiak számának növelése a magánéletben is sokat javíthatna a nők helyzetén. (A mozgalom politikai célkitűzései nem mondanak ellent a családon belüli női befolyás erősítésének.) (...) Itt azonban van egy ellentmondás. A nők hajlamosak arra, hogy ne mondják ki, amit akarnak. Sokan elvárják, hogy a vágyaikat a férfi az elejtett célzásokból is kitalálja. Nos, a legtöbb férfi nem így működik. Ők sok rendkívül fontos dologgal vannak elfoglalva (a Bajnokok Ligájának aktuális rangadójától a Harley-Davidson motorok legújabb modelljén keresztül a hullők szaporodásáig). Ha a feleség napokig nem szól hozzájuk (ami nő és nő között nagy büntetés lenne), meg vannak győződve róla, hogy minden rendben van. (Mert ha valami baja lenne a feleségnek, bizonyára megmondaná.) Tucatsnyi könyvet jelentettek már meg arról, hogy a nők hogyan mondjanak nemet, de az akaratuk konkrét kifejezése még mindig elhanyagolt téma. Szégyellik kimondani. Azzal pedig nehezen lehet rábírní egy gondolataiba merült férfit a szemét levitelére, ha többször is elmondják: „milyen büdi van mostaná-

ban”. Sokan az első szóra (na jó, a meccs félidejében) örömmel levinnék, ha tudnák, hogy ez a hölgy vágya. (A bűdösre a szellőztetés az adekvát férfi válasz. Probléma megoldva, lehet tovább bütykölni a motort vagy szörfözni a neten.) A nőmozgalom szervezőinek javaslom, hogy ezzel az aspektussal is foglalkozzanak, és tanítsák meg nőtársaikat a direkt kommunikációra. (Akkor is, ha ez egy a megszokottnál primitívebb, keskenyebb sávú modell. Lefelé alkalmazkodni nem öröm, de könnyebb, mint a másokban kifejleszteni egy nem létező érzékenységet.) A férfiak szeretnek segíteni, szeretnek jó pontokat szerezni a nőnél, de ehhez meg kell tudniuk, hogy mi számít jó pontnak. (...)

Lehet, hogy a vagány férfias viselkedés nélkül lassabb lenne a műszaki fejlődés, az újabb generációk puhábbak, határozatlanabbak lennének, de az előnyök kárpótolnának bennünket ezért. Úgy tűnik, hogy a két nem harmonikus együttműködésének ez az ára. Valamit valamiért.

(Eszme-csere blog, 2016. jún. 10.)

Hazátlanul

A magyarok között igen sok a hazafi. De vajon van-e hazájuk? Hazájuk-e a jelenlegi Magyarország?

Petőfi azt írta, hogy haza csak ott van, hol jog is van, és a népnek nincs joga. Vajon van-e joga az embereknek egy olyan országban, ahol a kormány bármit elvehet az állampolgároktól, kisajátíthatja az ingatlanjait (például hogy a felcsúti kisvasútnak ne kelljen kanyarognia), ráteheti a kezét a megtakarításaira (például a magán-egészségpénztárakban lévő

meztakarításaira), megszabja, hogy (...) milyen egyházat támogathat az adója 1 százalékából, melyik tévécsatorna jelenjen meg elsőként, amikor bekapcsolja a készüléket, a gyerekeket hittanóra látogatására kényszeríti, nem teszi lehetővé, hogy az állampolgár megtudja, mire költik a pénzét, (...) különböző manipulációkkal megakadályozza, hogy népszavazást tartsanak fontos kérdésekről, és azt sem teszi lehetővé, hogy a nem kívánatos kormányt tisztességes választásokon leváltssa? Ahol gyűlöletet szítanak ember és ember között, és akadályozzák, hogy a krisztusi szeretet nevében az elesetteket, menekülteket segítsék? Ahol a mondvacsinált migrációs vészhelyzetre hivatkozva majd (...) cenzúrázhatják a híreket, a rádiók és tévéállomások műsorát, lefoglalhatják autóinkat? Ezek a körülmények azokat is megfosztják a hazából fakadó biztonságtól, akik azt hiszik, van hazájuk, amit szerethetnek, amihez hűnek kell lenniük, amiért nagyszerű dolog akár meghalni is.

Hazája-e Magyarország a cigánynak, akit a kopaszok megfélemlítenek, az iskolában szegregálnak, a munkahelyekre csak a legvégső esetben veszik fel, de a legkisebb szabálysértésért is kegyetlenül megbüntetik? A zsidónak, aki ellen egy percre sem szűnik meg az antiszemita propaganda, letagadják hozzájárulását az ország modernizálódásához, és elhallgatják sérelmeit? A bevándorlónak, akire már a bőrszíne miatt is gyanakodva néznek? Hazája-e a rokkantnyugdíjasnak, akit fél lábúan is arra kényszerítenek, hogy időről időre igazoltassa a munkaképességét? És hazája-e Magyarország a határon túl élő magyarnak, akit Budapestről próbálnak meg a másik magyar ellen uszítani, ha nem autonómiát akar, hanem boldogulást és beilleszkedést?

Sorolhatnánk még sokáig a kérdéseket, de a valószínű válasz az, hogy nem, ezeknek az embereknek Magyarország nem a hazájuk, nem védi meg őket. Kitől kellene megvédeni? Nem az idegen országoktól, hiszen senki sem támad bennünket. A saját kormányától kellene megvédenie. De nincs olyan eszköz a kezében, amivel a jogait védhetné. Illetve ami van (pl. a strasbourgi bíróság), az a saját országán kívül van. Amikor a nemzeti szuverenitásról papolnak, akkor valójában a saját uraink szuverenitásáról van szó, amit ellenünk, a saját népük ellen gyakorolnak. Az Európai Unió próbál bennünket segíteni, de mi nem hagyjuk, továbbra is a kormányunknak akarunk kiszolgáltatottak maradni.

A politikusok igen gyakran lehazaárulózzák egymást. De ki árulja el a hazát? Aki külföldön támogatást akar szerezni a hazai szegényeknek, jogfosztottaknak? A mai viszonyokra sokkal jobban illene a Habsburg-időkben használatos „felségárulás” kifejezés. Akkor a császárral való szembenállásra használták. Vajon nem most is erről van szó? A haza az ország urait jelenti, akik ellenük tesznek, azokat minősítik hazaárulónak. Az ország urai alatt pedig egyre inkább egyetlen ember, a jelenlegi „örökös” miniszterelnök tekintendő, egy személyben. Övé a hatalom és a dicsőség, és a legnagyobb hazafiak is ki vannak szolgáltatva neki, az ötleteinek, elfojtott gyerekkori vágyainak, az akkori megaláztatásait akarja kompenzálni egy ország (sőt mostanában már talán egy egész kontinens) fölötti utalom megszerzésével.

De tegyük fel azt a kérdést is, hogy szükségünk van-e egyáltalán hazára. Miben segíti az egyszerű polgárt a haza, amit nem kap meg a családtól, a jó szomszédoktól, barátoktól, munkatársaktól? Kétség-

telen, hogy a magyarországi magyar bátran beszélhet magyarul. De a külföldiekkel már valószínűleg angolul, esetlen németül beszélhet csak, és alapvető érdeke, hogy a velük (üzleti partnerekkel, turistákkal, külföldi származású munkatársakkal) szót tudjon érteni. Nagyon előnyös, ha a kábeltévén vagy az Interneten az idegen nyelvű hírekről, véleményekről is tájékozódhatunk. A magyar nyelv kizárólagos ismerete nemcsak előny, hanem hátrány is lehet. Emlékszünk arra a botrányra, amikor egy önkormányzatban a Romániából betelepült magyar (és kétségkívül hazafias érzelmű) képviselők egymás között románul beszéltek, hogy ne érthesse az ellenzék. A nemzet ezek szerint nem a nyelvében él, a nyelv csak egy eszköz, hogy a céljainkat elérhessük.

Nézzük, mi van a városainkban! Egy pillanatra nem figyelünk oda, valaki már ellopta a csomagunkat. Randalírozó suhancok megtámadnak. Futballhulligánok szétvernek egy metrószerelvényt, miközben rasszista szlogeneket skandálnak: Megvéd-e ezektől a haza? Nem véd meg. Az a rendőr véd meg, aki személy szerint lehet, hogy cigány. (...)

Ne jó hazafiak legyünk, hanem jó emberek, jó szomszédok, barátok! Azok mellé álljunk, akik nem okoznak kárt nekünk, hanem tevékenységükkel, gondolataikkal vagy pusztán létükkel is gazdagítanak bennünket! Hazátlanul is élhetünk – jó emberek között, egymást támogatva. Ha van egyáltalán haza, akkor ez az.

(Népszabadság, 2016. jún. 21.)

Mi lesz velük? Mi lesz velünk?

A Brexit eredményeképp 16 millió olyan brit állampolgár fogja elveszíteni az uniós állampolgárságát, aki szeretett volna benn maradni. Ez az első tömeges kudarc annak az elvnek, hogy az állampolgár a tagállam csatlakozásával lép be az EU-ba, és az állam kilépésével lép ki. Akarata ellenére. A mi Brüsszelnek üzenős népszavazásunk iránya ugyanez. Demonstrálja és erősíti az EU-ellenességet, amely végül elvezethet a kilépésünkhöz. Például akkor, amikor elfogynak az ide áramló és a „nemzeti” oligarchák által lenyúlható pénzek. Az Európai Unió kívül is van élet – hangoztatta annak idején Orbán Viktor. Kövér László szerint pedig ha az unió jövője olyan lesz, mint amilyenek némelyek elképzelik, akkor „érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy hogyan kéne ebből szépen lassan, óvatosan nekünk kihátrálni”.

Én nem akarok kihátrálni, európai állampolgár akarok maradni. A saját jogomon, nem a kormánytól és az általa manipulált közvéleménytől függően.

Az Európai Egyesült Államok koncepcióját sokan ellenzik, pedig csakis ez vezethet ki bennünket a válságból. Én ennek a koncepciónak feltétlen híve vagyok. Akkor is, ha (jó eséllyel) nélkülünk hozzák létre. Az Amerikai Egyesült Államokban az állampolgárság nem a tagállamtól, hanem a szövetségi szervektől függ. Ha egyszer amerikai állampolgárrá váltam, mindegy, melyik tagállamban élek. (...)

A jelenlegi EU-alapszerződés szerint az állampolgárság az állam tagságával jár együtt. De miért nem lehet ezen változtatni? Ideje lenne bevezetni a személyes és közvetlen európai állampolgárság intézményét. Első lépésként meg kellene menteni ezt

a 16 millió britet. Meg kellene szavazni, hogy akik egyszer már uniós állampolgárok voltak, azok később se veszíthessék el ezt a státuszukat. Legalábbis akkor ne, ha személyesen kérvényezik. Persze lehet, hogy ez egyelőre csak jelképes gesztus lenne (mondjuk, egy nem hivatalos európai igazolvány formájában, mint amilyen a „magyarigazolvány” is volt). De még ilyen formában is nagy jelentősége lenne. Amikor egyes tagországokban erősödik az Európa-ellenesség, a nacionalista nyomás, akkor akár egy ilyen jelképes döntés is elősegítheti, hogy az Unió egyben maradjon.

(Népszabadság, 2016. jún. 28.)

Etika játékelméleti alapon

Bevallom, a cím erősen túlzó. Az én elképzelésem nem a játékelméletből eredezteti az etikát, és legfeljebb a nem zéró összegű játékokhoz van köze. Nevezetesen ahhoz, hogy ha az ellenfél érdekeit is figyelembe vesszük, akkor mindketten jól járunk. És ezt nem én találtam ki. Maga az erkölcs is így jött létre, csak az akkori emberek nem voltak annyira tudatosak és együttműködők, hogy ezt így meg tudták volna fogalmazni. Szükségük volt egy Tízparancsolatra, egy állam törvényeire, hogy elfogadják: az önzés konfliktusokhoz vezet. Ezek a konfliktusok pedig végső soron mindenféle együttes tevékenységet lehetetlenné tesznek, tehát szükség van játékszabályokra, amelyek segítik kordában tartani azokat. (...)

A király és a nemesség jogait a Magna Carta és az Aranybulla szabályozta, az állam és a felvilá-

gosulás polgárának viszonyát az Emberi jogok egyetemes nyilatkozata, és az államok egymás közti viszonyát az ENSZ alapokmánya és számos fontos állásfoglalása.

Én úgy gondolom, hogy az egymásnak ellentmondó érdekek összeegyeztethetők. A királynak nem lehet érdeke, hogy mindent elvegyen az alattvalóitól, a földesúrnak sem, hogy a jobbágyait teljesen kifossa. Hasonlóképpen a tőkés is jobban jár, ha nagyobb munkabérrel fizeti ki és tartja meg a munkásait. Marx jött rá, hogy a tőkés a munkaerőt is áruként kezeli, a munkást ugyanúgy megveszi, mint a termeléshez szükséges gépeket és nyersanyagokat. Mivel mindent a lehető legolcsóbban kell megvenni és a lehető legdrágábban eladni, a tőkés túlhatalmával (a termelési eszközök és a tőke tulajdonlásával) szemben a munkások szervezkedni kezdtek (szakszervezetek és munkáspártok), és így valóságos háború alakult ki, holott volt egy sokkal ésszerűbb út is az érdekeik egyeztetésére. Ha a tőkés nem fix fizetést adott volna a munkásoknak, hanem a megtermelt többlet egy bizonyos százalékát, egyből helyreállt volna a harmónia. Ha nő a termelés, mindenkinek a javadalmazása nő, tehát mindenkinek az az érdeke, hogy a termelés jobban menjen. Mi van akkor, ha a bevétel csökken? Ez mindenkit intenzív gondolkodásra készített volna, és vagy közösen alakítottak volna ki új profilt, vagy megegyeztek volna a létszám konszenzus alapján történő csökkentésében. Nem a tőkés mondott volna le az alacsony hasznot termelő tényezőkről (gépről és munkásról), hanem a vállalat, beleértve a munkások kollektíváját is. Ha a kezdetektől ilyen alapon működik a tőkés vállalkozás, a munkásmozgalom ki sem alakult

volna, illetve az önző kapitalistákkal senki sem szerződött volna.

Ezt a gondolatmenetet a történelemre is lehet alkalmazni. Utólag könnyen látható, hogy egy sor olyan háborút indítottak, amelyek egyáltalán nem kecsegtettek győzelemmel, csak ezt az uralkodók és a tábornokaik nem tudták. Hannibál nem menetelt volna Róma ellen az elefántjaival, ha akad valaki, aki elmagyarázza neki, hogy a kockázat sokkal nagyobb az elérhető haszonnál. Napóleon nem támadta volna meg Oroszországot, Hitler pedig megelégedett volna a lengyel földek birtoklásával (amelyek megtartása a brit és francia hadüzenet ellenére is biztosítottnak látszott). Mennyire más lett volna a történelem, ha a gyengébb népek meghódnak, az erősebbek pedig nem kezdenek bele a megvalósíthatatlannak látszó hódításokba! Ez lett volna az intelligens megoldás. Olyan megállapodások kötése, amelyek mindegyik fél számára a legnagyobb hasznot ígéri, a legkevesebb veszteség mellett. Erre a „játékelméleti” megközelítésre azonban nem volt az emberiség eléggé érett. És talán most sem az. De lehetne rá törekedni.

„Nem zéró összegű játék” helyett persze mondhatnánk harmonizálást is. Hiszek abban, hogy a konfliktusaink túlnyomó része abból fakad, hogy nem vesszük figyelembe a többi játékos érdekeit, és nem harmóniára törekszünk, hanem az önző céljainkat erőltetjük. A társadalomban és a magánéletben is. Biztos vagyok benne, hogy ha váláskor a felek figyelembe vennék a másik érdekét (és a gyerekek érdekeit mindenekelőtt), kevesebb lenne a peresedés és a gyűlölködés. Mindenkinek joga van a boldogság keresésére (ezt az amerikai alkotmány is

leszögezi), és ebben a többiek is partnerek lehetnek. (...)

Az ellenzéknek újra kell születnie. Ebben kényyszerűségből a külső hatalmakra is támaszkodni kell (és vállalni a vádakát a hazaárulásról). Ha magunkat nem tudjuk felszabadítani, akkor engednünk kell, hogy mások szabadítsanak fel bennünket. Ez nem új a magyar történelemben (a törökök ellen a Habsburgok segítettek, a németek ellen a szovjetek). Németország is úgy tudott visszatérni a demokrácia útjára, hogy előbb elveszített egy háborút. Erővel szemben csak erő állítható, ez nem is kérdés. Ahhoz, hogy az emberek felismerjék, már nem szükséges magukat megalázní a túlélés érdekében, komoly felvilágosító munkára van szükség. Önmagunk felszabadítása eltarthat egy darabig, és sok tényezőn múlik, hogy ez a küzdelem meddig húzódik el. (...)

(Töprengő blog, 2016. júl. 6.)

Javaslat szoborparkra

A Romsics Ignáccal készült beszélgetés végén (168 Óra, 2016. júl. 7.) a történész Hajdu Tibor ironikus megjegyzését idézi, mely szerint érdemes lenne a szobrok talapzatára görgőket szerelni, hogy a politikai széljárásnak megfelelően ki- vagy betolják őket a közterek és a raktár között. (...) Nekem egy sokkal egyszerűbb és megvalósíthatóbb ötletem van.

Állítsunk emlékművet mindenkinek, aki jellegzetes nyomot hagyott a magyar történelmen, akár jó, akár rossz irányban! Ferenc József, Horthy Miklós, Szálasi Ferenc, Rákosi Mátyás, Kádár János. És hagyjunk egy talapzatot Orbán Viktornak is! Egy

név, egy korszak. (Aki nagyon vitatható, az Szálasi, hiszen az ő korszaka szerencsére rövide, egyetlen évre sikeredett. És aki hiányzik a névsorból, az Károlyi Mihály és Nagy Imre, hasonló okokból. De nem volt Károlyi-korszak, Nagy Imre-korszak, ellenben volt Szálasi-éra.) Ezeket az emlékműveket igazából egyforma sima oszlopokként képzelem el, egymás mellett, egy szoborparkban, mondjuk, a Hősök terétől egy kissé távolabb, de a Városligetben.

Az oszlop azért jobb, mint a szobor, mert nehezebb megrongálni. Festéssel ugyan leönthető, de könnyebben tisztítható. Mindegyik oszlop talapzatán lenne egy tábla, amely a következő adatokat tartalmazná:

1. Név, tevékenységi időszak (Rákosinál például 1949-1956, Kádárnál 1956-tól a lemondatásáig, Horthynál pedig 1919-1944).

2. Hány ember halt meg az illető uralkodása következtében? (Ferenc Józsefnél beleszámít Haynau és az I. világháborús veszteség, Horthynál a fehérterror, a Don-kanyar és a zsidók deportálása, Kádárnál az 56-tal összefüggő megtorlások.)

3. Hány százaléka volt uralkodásuk végén a magyarországi életszínvonal az európai átlaghoz képest? (Ez fontos az általános jólét felbecsülésére.)

4. Mekkora volt a különbség a lakosság legfelső és legalsó 10 %-ának jövedelme között? (Ez nagyjából visszaadná a társadalmi igazságosság mértékét.)

A nevezett személyek beírták magukat az ország történetébe. Hogy hogyan, arról beszéljenek a számok!

(Elküldve a 168 Órának, 2016. júl. 9.)

Öngyilkos terrorista – a XXI. század csodafegyvere

A jövő háborújában nem a rombolás nagysága számít majd, hanem a cél eltalálásának precizitása. Képzeljünk el egy drónt, amelyik a föld felszínétől pár méterre repül, átjut a Fehér Ház kerítésén, berepül az ovális iroda ablakán, és közvetlenül az amerikai elnök asztalán robban fel.

A drónok nem olcsók, és az irányításuk sincs még tökéletesen megoldva. De hasonlítsuk ezt össze egy eleven emberrel, aki valahogy bejut a célszemély tartózkodási helyére, és ott felrobbantja a magára erősített robbanószerkezetet.

Emlékszünk, az *Állati elmék*ben delfineket próbáltak betanítani arra, hogy ússzanak a kijelölt ellenséges hajó alá, és a testükre erősített nukleáris töltettel robbantsák fel azt. Kiderült, hogy a delfinek betanítása nem egyszerű, és nem olcsó. Az ember az ideális alany, aki pontosan megérti és precízen végre tudja az utasításokat, sőt, váratlan helyzetekben még találékony is tud lenni.

A kérdés az: hogyan lehet betanítani egy embert arra, hogy ilyen öngyilkos merényletet végrehajtsón. (Korábban is voltak öngyilkos akciók, például szovjet pilóták, muníciójuk fogytán, nekirepültek az ellenséges gépeknek, a japán kamikázék az amerikai hajókra zuhantak rá, hazájuk védelmében és a császár dicsőségére. De ezek az emberek autonóm módon döntöttek, mérlegelés után, mert nem találtak jobb lehetőséget. A Navarrone ágyúí című filmben egy brit katona felveti, hogy az erődben lévő ágyúkat egy repülőgép célra repülésével lehetne megbízhatóan megsemmisíteni. Csak mosolyognak

az ötleten. Ugyan melyik brit pilóta vállalná a biztos halált? Maradt a kommandó, és megszületett a film.)

Amit ma látunk, az teljesen más. Bár az iszlám vallás lényegében ugyanúgy tiltja az öngyilkosságot, mint a kereszténység, bizonyos helyzetekben egyfajta mártírságot is hirdet, amely egyengeti az illető útját a mennyországba.

A betanítás (innentől nyugodtan nevezhetjük idomításnak is) a következő lépésekből áll:

1. A jövendő merénylővel el kell hitetni, hogy az iszlám az egyetlen igaz vallás;

2. kíméletlen harcot kell folytatni azok ellen, akik Isten ellenségei;

3. fel kell készülni önmagunk feláldozására is;

4. meg kell nevezni a megsemmisítendő célt;

5. el kell juttatni a terroristát a cél közelébe.

Az indoktrináció és kiképzés folyamatát érzékletesen ábrázolja John Updike *Terrorist* című regénye (2006). Egy fél-arab fiatalember, megrettenve a többi amerikai diák „tisztátalan” életmódjától, fokozatosan eltávolodik tőlük, és mind jobban iszlám tanítója hatása alá kerül.

Elvileg öngyilkosság nélkül is sikerülhetne a támadás. (Például a hátizsákot eljuttatom a cél közelébe, és megkérek valakit, hogy vigyázzon rá, amíg veszek egy doboz cigarettát, és közben felrobban az időzített bomba.) Ugyanígy az áldozat esetleges elbizonytalanodása esetén a bombát távirányítással is fel lehetne robbantani. De ha az öngyilkos merénylő kezében van az irányítás, ő a már említett találékonyság révén ki tudja küszöbölni az esetleges váratlan akadályokat. És az irányítónak is nagyobb örömet okoz, ha egy akció a tervezett módon bonyolódik le. (Ha meg valaki az utolsó pillanatban visszaretten, és mint az Párizsban történt, kidobja a

robbanó övet a kukába, azt gyávának és az iszlám ellenségének titulálja az idomító, a maga párnázott karosszékéből.)

Egy betanított cirkuszi medve sokkal többet ér, mint egy frissen befogott. Egy kiképzett öngyilkos terrorista is többet ér, mint egy újonc. Mivel a gazdasági fegyverként használják, össze lehet hasonlítani egy harckocsi, egy repülőgép vagy egy vállról indítható rakéta árával. Nyugodtan üzletelni is lehet vele, lehet adni-venni, hiszen ha az idomító jelen van, bárki ellen felhasználható, csak meg kell mondani neki, hogy az illető személy vagy állam az iszlám esküdt ellensége. Akár a másik, rivális idomító ellen is bevethető. A tökéletes agymosás következtében egy öngyilkos terrorista úgy viselkedik, mint egy ballisztikus rakéta a silóban. Csak a koordinátákat kell megadni, és máris kilőhető.

(...)

Még egy tényezőt érdemes figyelembe venni. Iszlám szélsőségesek nagy számban élnek minden nyugati ország területén, és még a közel-keleti származás sem alapvető követelmény. Mintha az ellenséges bombák már ott lennének, csak nem láthatók, viszont bármikor élesíthetők és felrobbanthatók. Rendkívül nehéz ellenül védekezni.

Az elhárítás eddigi sikerei nagy részben azzal magyarázhatók, hogy a terroristák figyelmen kívül, gondatlanul használták a mobiltelefont és az Internetet, a nemzetbiztonsági szolgálatok pedig sosem látott méretű lehallgató apparátust fejlesztettek ki. Ez nem lesz mindig így. Két ismeretlen személy magánbeszélgetését egy kommunikációs csatornáktól elzárt helyen egyelőre nem lehet lehallgatni. És az akciók központi tervezése sem alapkövetelmény. Mindenki lehet öngyilkos terrorista, akár a központ

tudta nélkül is. (Én elhiszem, hogy bin Laden tényleg nem tudott a Világkereskedelmi Központ elleni támadásról, mert az az akció helyi szervezésű is lehetett.) Az oklahomai merényletet a helyi kormányzati épület ellen egy farmer teljesen egyedül tervezte meg és hajtotta végre. (Ő nem iszlámista volt, és nem lett öngyilkos.) A késes és autós merénylők többnyire önállóan cselekednek, legfeljebb egy utolsó üzenetet tesznek fel a Facebookra, hogy az eszmetársak tudjanak az akciójukról.

A magas szintű technikai civilizáció nagyon sok ponton sebezhető. Nincs elég ember, hogy védje a gyárakat, hidakat, repülőtereket, metróvonalakat, szimbolikus műtárgyakat, és a legbonyolultabb fegyverekhez is könnyen hozzá lehet férni. Sokkal messzebbre nyújtózkodunk, mint amennyire a takarónk ér. A jövő a biztonsági kameráké, a véna- és pupillaszkennereké, a bunker-életformáé. Ez lesz a „szép új világ”.

(Elküldve az Élet és Irodalomnak, 2016. júl. 25.)

A népszavazás helye a demokráciában

(...) Egyetértek azokkal, akik szerint négy évenként azért választjuk meg a képviselőinket, hogy fontos kérdéseket helyettünk, a mi nevünkben döntsenek el. Ha minden apróbb ügyben népszavazásokat rendeznénk, a hosszú távú kormányzást tennénk lehetetlenné. Ámde ezek a választások elsősorban a bizalomról szólnak, az egyes kérdésekre nem jut elég figyelem. És négy év hosszú idő. Közben felvetődhetnek olyan ügyek is, amelyekre nem szólt az eredeti felhatalmazás. Ilyenkor nem ártana kikérni a lakosság véle-

ményét. Olyan országokban is, amelyekben a parlamenti választások formálisak. Például már a Kádár-korszakban sem ártott volna népszavazást rendezni a gazdasági reformról, később pedig a dunai vízlépcső megépítéséről.

A népszavazás intézményét sokan azért ellenzik, mert vissza lehet vele élni. Az egyes döntésekhez konkrét politikai érdekek fűződnek, és ezek miatt óriási kampányokat szerveznek. (Ezt láttuk a „szociális népszavazás” idején, és a Brexit tragédiájához is ez vezetett.) Véleményem szerint csak akkor lehet hitelt érdemlően megismerni a nép többségének véleményét, ha a népszavazások esetében betiltjuk a kampányolást. Pártatlan szakértők (ezek között lehetnek külföldi szaktekintélyek is) kidolgozhatnák a reális alternatívát, azt publikálnák, és ez alapján lehetne szavazni.

Néhány példa: A bősi vízlépcső esetében fel lehetett volna sorolni a gazdasági előnyöket és a lehetséges környezeti károkat, azt is megemlítve, hogy ha nem valósítjuk meg a projektet, büntetést kell fizetnünk. Ugyanez érvényes a Paks II szerződésre. Olyan ügyekben, amelyek hatása nemzedékeken át tart, nem dönthet egy korlátozott időre megválasztott kormányzat. Az uniós népszavazás előtt tisztázni kellett volna a gazdasági előnyöket és a nemzeti szuverenitásunkról való részleges lemondást. Az állampolgársággal kapcsolatos szavazásnál meg kellett volna említeni, hogy ha a külföldi magyarok is állampolgárok lesznek, akkor a mi helyi kérdéseinkben is szavuk lesz, sőt, azt is, hogy néhányan emiatt esetleg elveszíthetik a külföldi ország állampolgárságát. (Ehelyett azzal próbáltak sokkolni bennünket, hogy „ha Kölcsey ma élne, nem lehetne magyar állampolgár” – kontra a romániai

magyarok tömeges bevándorlása.) Az egészségügyi reformról is lehetett volna külön népszavazást rendezni, szembeállítva az átszervezés előnyeit az esetleges hátrányokkal. Csak akkor várhatjuk el a lakosságtól, hogy felelősen döntsön, ha világosan látja a várható következményeket, és nem befolyásolják a véleménye kialakításában. (Ilyen befolyásolás volt például a „négyigenes” szavazás során, a közvetlen elnökválasztás kérdésében az a félelem, hogy ha nem vigyázunk, a reformkommunista Pozsgay Imre lesz a demokratikus Magyarország első köztársasági elnöke. Ennek elkerülése végett hosszú időre eltorzult az államberendezkedés, a köztársasági elnök egyértelműen a parlamenttől vált függővé. Egyetlen ember sorsa miatt!)

A jelenlegi szabályozás többféleképpen is korlátozza a népszavazás kezdeményezését. Adott idő alatt nagy mennyiségű ajánlást kell összegyűjteni, az Országos Választási Iroda egyszerre csak egy kérdést vizsgálhat, sok időt elvesz a hiábavaló beadványok megvitatása, szükség esetén jönnek a kopaszok, s végül az ellenzéki próbálkozásokat a kormánypropaganda sok milliós ellenkampányával el is söpörheti. Szerintem sokkal jobb lenne, ha népszavazási kezdeményezést bárki beadhatna, a saját nevében is, és egy szakértő bizottság vizsgálná meg, melyiknek van nagyobb létjogosultsága. A kormányzat azokban a kérdésekben kérné ki a választók véleményét, amelyek eldöntésére az országgyűlési választások idején nem kapott világos felhatalmazást, de emellett minden olyan kérdés felvethető lenne, amelynek eldöntése nagy tömegekre van hatással. Függetlenül attól, hogy kinek jutott eszébe vagy hány aláírást tudott összegyűjteni.

Az ügydöntő népszavazás csak a véleménykérés egyik módja. A modern technika lehetővé teszi, hogy alacsony költségű, egy-egy földrajzi egységre korlátozott, internetes véleménykutatásokat tartssunk, akár országos ügyekben is. (Ha például kiderülhetett volna, hogy Zala megyében, Hajdú-Biharban és Budapesten is nagy többséggel követelik a vasárnapi nyitvatartás engedélyezését, ez a vita nem húzódtott volna egy évig.)

Az internetes szavazásoknak persze feltétele, hogy mindenki géphez tudjon jutni. De ez megvalósítható. Kapjon mindenki egy saját, egy alkalomra szóló internetezési jegyet, amelynek birtokában a hozzá legközelebb lévő (vagy a falvakat járó mobil-) szavazóhelyiségben meg tudja nyomni a megfelelő gombot. Az összesítés automatikus, azonnali, és az egész akció a jelenlegi népszavazások költségének a töredékébe kerülne.

(...)

Az országgyűlési választásoknak és a népszavazásoknak más a funkciójuk, nem kellene egymással szembeállítani őket, nagyon jól kiegészítik egymást. Csak a politikusoknak kellene hátrább lépniük. Ne a saját érdekeiket próbálják elfogadtatni a lakossággal, hanem ismerjék meg az ország véleményét. És vegyék is figyelembe.

(Elküldve a 168 Órának, 2016. júl. 30.)

Ki veszi el a magyarok munkáját?

A menekült-ellenes plakátok az ide érkezőket figyelmeztették, hogy nem vehetik el a magyarok munkáját. Bár a kampány azóta új irányt vett, érdemes visszatérni erre a kérdésre.

A tőke fokozatosan olyan országokba vándorol, ahol alacsonyabb a bérköltség és kevesebb a megkötöttség. A fejlett országokban csak azok a munkanemek maradnak, amelyeket az ottani, magasan képzett munkaerő képes csak ellátni. A képzetlenebb munkaerő nyugatra vándorlása nem csökkenti jelentősen a bérszínvonalat, mert egy idő után a bevándorlók is kikövetelik a magasabb bért. (Ezért van, hogy a magyar vendégmunkások is sokkal többet keresnek ugyanazért, vagy az annál alacsonyabb szintű munkáért, mint amennyit Magyarországon kerestek.)

Ezek után megválaszolhatjuk a kérdést. Ki veszi el a magyarok munkáját? A plakátkampánnyal szemben épp az a potenciális bevándorló, aki otthon marad, és a magyarok által is elvégezhető munkát sokkal olcsóbban vállalja el.

Az olcsó, fejletlen munkaerőpiac és a nagy hozzáadott értéket ígérő, fejlett országok között Kelet-Európa közbülső helyet foglal el (és lassan csúszik a fejletlen régiók felé). Egy módon lehetne ebből kitörni: ha nálunk is számítani lehetne a nagy hozzáadott értékre. Ehhez magas színvonalú felsőoktatás kellene, de úgy tűnik, a magyar kormányzat az alacsony szintű munka propagálásával és a dolgozók jogait alaposan megnyirbáló Munka Törvénykönyve révén a fejletlen régiókkal akar konkurálni. Azokkal viszont nemcsak a viszonylag magas bérszínvonal (és a – ha töredékeiben is létező – szociális ellátás) miatt lehetetlen felvenni a versenyt. Az ázsiai kultúra ugyanis évezredek óta kollektív, a családi összefogásra épít, ami nálunk talán soha nem is létezett. Magyarán: olyan pályán akarunk helyt állni, ahol labdába sem rúghatunk.

Mi történik a fejletlenebb régiókban? Jön a tőke, filléreket fizet a munkáért, a végterméket pedig az otthoni árszínvonalon, tízszer, százszor drágábban adja el. Lassanként persze az elmaradott országban is nő az életszínvonal (ezt láthattuk Japánban, Kínában, Indiában és a „kis tigrisek” esetében). Eközben a fejlett országok népessége ketté szakad. Az irányítók még jobban élnek, a lakosság többi része pedig lecsúszik a harmadik világ szintjére.

Ez ellen nem lehet védekezni, a nemzeti gazdaságpolitika és a nemzeti szociálpolitika minduntalan beleütközik a globális folyamatokba. Ha elzárnánk magunkat a világtendenciáktól, úgy járnánk, mint a középkori Kína, amelynek hajói sokszorosan nagyobb méretűek voltak, mint Kolumbuszé, de mégsem ők fedezték fel Amerikát, mert nem érdekelte őket a külvilág. (És nekünk még hajónk sincs.)

(Elküldve az Élet és Irodalomnak, 2016. júl. 30.)

Lappangó kommunizmus

Szász Károly írásával Ungváry Rudolf rámutat a Sztálin-féle bolsevik állam brutális, éhínséggel és tömeges terrortal járó gazdasági intézkedéseire (Mérnöki eszmeörzés, ÉS, 2016. júl. 29.) – mint az ország kényszeriparosításának szükségszerű velejárójára. Azon vitatkozhatunk, hogy ennek a politikának volt-e reális alternatívája, de az kétségtelen, hogy az erőltetett iparosítás és fegyverkezés nélkül az ország könnyű áldozata lett volna a hitleri agresszióknak, így pedig (igaz, jelentős amerikai támogatással) katonailag, gazdaságilag megerősödve került ki a háborúból.

Ungváry úgy véli, hogy a társadalmi megváltás marxista-leninista eszméjének csődje ellenére még mindig akadnak „alvó sejtek”, akik „kapitalizmusgyűlöletükre hallgatva” őrzik ezt az eszmét, és ha a korszellem változik, újra megpróbálhatják „a boldogítást, a fasisztákkal szemben persze humanista alapon”. Szerintem a helyzet nem ennyire egyértelmű. Azt a legortodoxabb kommunisták is elismerik, hogy a kapitalizmus egy jól működő gazdasági rendszer, és olyan marxista teoretikus sincs, aki szerint a kommunizmus nevében elkövetett bűnök megbocsáthatóak lennének. A neonácikkal ellentétben senki sem akarja újra bevezetni a terrort. Viszont azt is nehezen lehet kétségbe vonni, hogy a kapitalizmus egy pazarló és igazságtalan rendszer. Mert erdőket kell kiirtani ahhoz, hogy újabb és újabb szórólapokat dobjanak be a postaládánkba csak azért, hogy egy bizonyos pizzériától rendeljek, reklámok tömegét kell végigszenvednünk azért, hogy időnként a filmet is nézhessük, vagy hogy a munkához jutás szerencse dolga (Amerikában: ki engedheti meg magának, hogy az egyedül számító jobb magániskolán, egyetemen taníttassa a gyerekét, nálunk: ki gazsulál eléggé a helyi kiskirálynak, hogy közmunkát kaphasson). Egy kollektivista társadalomberendezkedés mindaddig „lappang”, reménykeltő alternatíva marad, amíg ezt maga a kapitalizmus nem izzadja ki magából. (Vannak ilyen törekvések is, például a jóléti társadalom kapitalista modellje.)

A bolsevik kísérlet azért bukott meg, mert erőszakkal nem lehet megváltoztatni a társadalmat, legalábbis humanista célok érdekében nem. És nem mindjárt egy 200 milliós, feudálkapitalista rendszer lakosságán kellett volna kísérletezni. Igaz, a jóval kisebb léptékű kísérletek is kudarcba fulladtak

(Kubában, Chilében, Portugáliában, Nicaraguában, Venezuelában), pedig ezek már elkerülték a tömeges terrort, és megpróbálták összeegyeztetni a kommunisztikus célokat a demokratikus intézményekkel. (...)

A magam részéről egészen az utópista szocialistákig mennék vissza, és olyan kezdeményezéseket támogatnék, amelyben a kollektívizmust kis, kezelhető és mindenekelőtt önkéntes közösségekben kísérletezik ki. Nem erőszakkal felülről, hanem a résztvevők együttműködésével, és addig a pontig, ameddig ésszerűnek látszik. A Marx által elképzelt kommunizmus a termelőerők fejlettsége révén gazdaságilag ma már lehetséges. A feladatunk az, hogy emberközpontúan és környezetkímélően valósítsuk meg. Ahol és akikkel lehet.

(Elküldve az Élet és Irodalomnak, 2016. aug. 3.)

A kollaboráns médiáról

Bartus László több írásában is kritizálta az ATV-t és a Klubrádiót, amiért nem harcosabban ellenzékiek, és e mögött elvtelen alkukat sejtetett (például Németh Sándor, az ATV tulajdonosa és a kormány között). Mivel ő közelebbről ismeri a helyzetet, igaza is lehet. Én azonban egy másik szempontból közelítem meg a dolgot: a hallgató, illetve néző oldaláról.

Ha összehasonlítjuk a kormánypárti médiát az ellenzékiek mondottal, óriási különbségeket tapasztalhatunk. Amiről az ATV esetleg manipulatív módon tudósít, az a kormánypárti médiában egyszerűen nincs is. (Emlékezzünk az egyszeri operaházi tünte-

tésre, amikor az állami TV nem látott tüntetőket, holott tele volt velük az Andrassy út, egészen az Oktogonig. Vagy arra, amikor Lomniczi Zoltán arcát kisatírozták a tudósításból.)

Hasonlítsuk össze a helyzetet a kommunista pártállam körülményeivel. A Szabad Európa Rádió mindent egyenesen kimondott, mégsem lázította fel a népet. Ahhoz, hogy a tömegek készen legyenek a lázadásra, az kellett, hogy a kommunista kézen lévő orgánusok (az Irodalmi Újság, a Szabad Nép, a Szabad Ifjúság) 1953 után elkezdjen célozgatni arra, hogy nem minden úgy van, ahogy mondják. Nyíltan nem beszélhettek, hiszen akkor azonnal betiltották volna őket.

A liberális média most hasonló helyzetben van. Nem mondhat ki mindent nyíltan, de azzal, hogy egy picit felnyitja a szemünket, sokkal többet megtudunk a valóságról, mint anélkül. A politikai paletta minden oldaláról meghív embereket, és a velük folytatott beszélgetések sok mindent elárulnak. Azzal is, amit kimondanak, és azzal is, amit nem.

Legutóbb a kormány által fizetett népszavazási propagandát is leadták, és emiatt sokan élesen bírálták az ATV-t. De vegyük figyelembe, hogy ha egy csatornán szabad arról beszélni, hogy az Európai Unió nem küld hozzánk kényszer-betelepített migránsokat, annak a nézői is egy kicsit másképpen értelmezik az ellene szervezett népszavazás ötletét. Kovács Zoltán, az Élet és Irodalom főszerkesztője, kikelt magából, és kizárta annak lehetőségét, hogy ilyesmi az ő lapjában megtörténjen. Pedig jó hecc lenne. Ott lenne egy gyűlölködő fizetett hirdetés, és rögtön mellette a meggyőző cáfolat.

A korlátozott szabadság természetesen nem szabadság. De a szabadság ígérete. Annak ígérete, hogy egyszer még igazi szabadság is lehet.

(NOL Blog, 2016. aug. 6.)

Az én alkotmányvázlatom

Egy alkotmánynak két fő funkciója van. Egyfelől meg kell határoznia az államberendezkedést, a különböző politikai intézmények egymáshoz való viszonyát, másfelől általános alapot kell szolgáltatnia a törvényesség megítéléséhez.

Először a másodikról. Ha átvesszük a mértékadóknak tekintett nemzetközi emberi jogi határozatokat, a sajátosan nemzeti változat kidolgozása is nem indokolt. A jogok mellett kötelezettségek is vannak, de ezt is röviden elintézhetjük. Minden állampolgárnak kötelessége hozzájárulni a közjóhoz, az ország és a demokratikus berendezkedés védelméhez. Az ország védelme, a választásokon való részvétel, az adófizetés, az egészségügyi ellátás vagy a természetvédelem ezekből könnyen levezethető.

Ami az államberendezkedést illeti, a hatalmi ágak amerikai megosztása látszik a legjobbnak: törvényhozói hatalom (ott: a Kongresszus), a végrehajtói hatalom (ott: az elnök és kormánya), valamint a bírói függetlenség (ennek ott a Legfelsőbb Bíróság a legfőbb letéteményese). Minden tisztségre mindenkiket választani kell, egy előre meghatározott időre. (Amerikában az elnököt legfeljebb kétszer négy évre, a kongresszusi képviselőket és szenátusi tagokat is négy évenként, de korlátlan alkalommal, a Legfelsőbb Bíróság tagjait pedig egész életükre.

Szerintem ebben csak a kongresszusi képviselők hosszú működése kifogásolható, hiszen ez elősegíti a lobbizást és a korrupciót. A bírák állandósága viszont biztosíték a kormányváltások meredek fordulataival szemben.)

Az államelnöki és a miniszterelnöki funkció különválasztásában nem látok semmiféle előnyt. Az elnök sok országban vagy végső ellenőrző szerepet tölt be, vagy csak névleges, protokolláris jelentősége van. A magyarországi megoldás semmiképp sem jó, hiszen a köztársasági elnöknek a parlament által való megválasztása a képviselők (hosszú távon pedig a kormány) alá rendelését jelenti, az elnöki hatáskör minimális.

Mivel az alkotmány az általam javasolt rendszerben csak a legfontosabb elveket foglalná magában (hivatkozásaiban is), nem kellene változtatni rajta (sem kétharmados, sem négyötödös parlamenti többség esetén).

Nem tartozik szorosan az alkotmányhoz, de meg kell jegyezni, hogy a meghozott törvényeken is ritkábban kellene változtatni. Csak hosszú távon is érvényben lévő törvényekkel lehet jogbiztonságot teremteni. Az esetleges hátrányokért kárpótol a törvények állandósága, kiszámíthatósága.

A részvételi és képviseleti demokrácia kérdésében a két rendszer szimbiózisát tartom a legjobbnak. A képviselőinket négy évre választjuk meg, de az országgyűlési választásoknál lehetetlen előre látni a négy év minden fontos döntési helyzetét. Ezekben a kérdésekben vélemény-népszavazásokat kellene tartani. Az informatika fejlődése ma már lehetővé teszi, hogy ezt bármilyen gyakorisággal is olcsón megtehessek. Hogy milyen ügyben mennyire indokolt kikérni az egész lakosság véleményét, azt egy a

kormánytól független testületnek kell megállapítania. Ugyancsak egy független testületnek kellene biztosítania, hogy a választási kampányok tárgyszerűek legyenek, és hogy ne a kampánykölségvetés nagyságán múljon a pártok sikere.

Minden olyan kérdésben a lakosság konszenzusára kell törekedni, amelyik hosszú távon befolyásolja a lakosság életét. Ilyenek: az egészségügyi rendszer és az oktatási rendszer működése, a jövőt meghatározó nagyberuházások (az infrastruktúrában, az energiaszektorban, a tudomány és technika fejlesztésében stb.).

Végül a nemzeti alkotmányoknak összhangban kell lenniük a nemzetközi keretekkel, a mi esetünkben az Európai Unió előbb-utóbb megszülető alkotmányával. Ebben az esetben minden saját intézmény és rendelkezés csak a tagállami keretek között érvényes, és a kisebb egység szabályai nem kerülhetnek szembe a nagyobb egység szabályozásával.

(Töprengő blog, 2016. aug. 13.)

Olimpia közadakozásból

A kormány nagyon akarja, hogy 2024-ben Budapest rendezhesse meg az olimpiát. Egy olimpia kétségkívül jó üzlet – a kormányközeli vállalkozóknak. De ők nem a saját pénzüket költik, hanem az állam pénzét, azaz a lakosság pénzét, azaz a mi pénzünket. Igaz, sok honfitársunk is lelkesedik az ötletért, csak hogy ők nem veszik figyelembe az ország gazdasági teljesítőképességét.

(...) Ha mindenképpen ragaszkodunk a hagyományos olimpiához, azt is lehet. Közadakozásból. „Put

the money where your mouth is.” Azaz ha szájalsz, akkor fizess is – mondja bölcsen az angol. Mindenki a sajátját ajánlja fel, ne a többiek pénzére apelláljon! Ha összegyűlik a szükséges összeg, lesz olimpia, ha nem gyűlik össze, nem lesz. Ez ilyen egyszerű. Egyszerűbb és logikusabb, mintha a költségvetési pénzt költenénk rá. A mi pénzünket. Azokét is, akik nem akarják az olimpiát. Mert teszem azt épp egy kórház intenzív osztályán fekszenek, és momentán inkább egy lélegeztető gépre, valamint egy szakképzett és kipihent ápolóra lenne szükségük, mint arra, hogy a vízipólócsapat bekerüljön a legjobb nyolc közé.

Az olimpiai beruházásokat gyakran indokolják azzal, hogy az épületeket később más célra is fel lehet használni. Ezt az érvelést én akkor fogadnám el, ha az olimpiai falu korszerű és higiénikus épületeiben hajléktalanszállót létesítenének, megfelelő egészségügyi, pszichiátriai és detoxikáló szolgáltatásokkal, szakképzett biztonsági őrökkel. Egyből megszűnne a hajléktalan-probléma, hiszen ezeket a kulturált lakhelyeket aligha utasíthatnák el a közterületeken élők azzal, hogy ott tetvek, lopások és verekedések vannak.

Az ókori olimpiák ideje alatt szüneteltek a háborúk. Ha a jobb- és baloldal néhány hétre beszüntetné a harcot, az esetleg mégis megérné, hogy rendezzünk olimpiát. Akár négy évenként is. A választások évében.

(Elküldve az Élet és Irodalomnak, 2016. aug. 31.)

Vége Soros György álmának?

Soros György magyar zsidó származású amerikai üzletember nagy vagyont gyűjtött össze „önerejéből, felsőfokú végzettségének, pénzügyi tehetségének köszönhetően a sikeres tőzsdei befektetéseinek hasznából, illetve egyes valuták árfolyamváltozását jól kihasználó pénzügyi tranzakciók segítségével” (Wikipédia), és vagyonának jelentős részével hozzá szeretett volna járulni a világ országainak (de ezen belül is elsősorban a Szovjetunió utódállamainak és a kelet-európai országoknak) a demokratizálódásához. Álma a nyílt társadalom, ennek elősegítése érdekében ösztöndíjakkal támogatta a szocialista országok másképp gondolkodó fiataljait, alapítványokat hozott létre, ő alapította a Közép-európai Egyetemet és a Nyílt Társadalom Archívumot is.

Két évtizedes filantróp tevékenységének nem sok eredménye lett. A szovjet utódállamokban és Oroszországban is diktatúrák vagy féldiktatúrák jutottak hatalomra, és azok a reményteli demokraták, akiket ösztöndíjakkal támogatott, ellene fordultak (...)

Soros György álma nem teljesült be. Beigazolódtott, hogy a világtendenciákkal szemben a legjobb szándék és a bőkezűen osztogatott pénz sem ér sokat. Az emberek, a társadalmak hajlamosak a saját beidegződésükre hallgatni, a saját érdekeikért nem kiállni. Mintha Oswald Spengler („A Nyugat alkonya”) jóslata válna igazabbá Francis Fukuyama („A történelem vége”) optimizmusa helyett. Lehet, hogy a XX. század borzalmai után most értünk el arra a pontra, amikor a neoprimitív ösztönök végleg maguk alá temetik az eszméket, és a nyugati, zsidó-keresztény gyökerű civilizáció végleg megsemmisül.

(És egy másik, kínai vagy iszlám civilizáció sem tudja átvenni a helyét.)

Ez nagyon sajnálatos. Pusztulnak az értékek, és ki tudja, mikor jutunk el odáig, hogy egy új, még csírájában sem létező civilizáció magasabb szintre emelje az emberi fejlődést. Addig jön egy új közép-kor, a maga fénysebességgel terjedő új babonáival, valamint zsarnokaival. Mert a rabszolgatartó társadalmakat talán nem is a termelőerők fejlődésének korlátai tették elavulttá, hanem a javak megszerzésének újabb, gyorsabb módszerei. És ahogy az erőforrásaink elfogynak, minden visszalendülhet abba a korszakba. Hallottuk, hogy magyar tanyákon idős embereket tartottak rabszolgaként, pusztán azért, hogy a nyugdíjukat elvehessék. Növekszik a szex-rabszolgák száma és a velük folytatott kereskedelem. És akkor még nem említettük a szervkereskedésre specializálódott emberi tenyésztelepek perspektíváját.

A civilizáció nem növekszik állandóan, hanem annak a tükre, hogy az adott korban mi szükséges és mi lehetséges. Az ember mindig nulláról indul, azon a szinten, amelyiken éppen tart a társadalom. Előre vagy hátrafelé. Néhány évtizeden belül eljuthatunk oda, hogy megint szükség lesz az emberi munkaerőre. Ha nem a gépeket helyettesítendő (bár az energiahordozók fogyása miatt erre is van kilátás), akkor azért, hogy a hatalmasok érezzék és élvezzék a fölényüket az alattuk lévőkkel szemben. A náciok nem csak azért tették rabszolgává a koncentrációs táborok foglyait, mert szükségük volt a munkájukra, hanem azért is, hogy a megalázásukkal a saját felsőbbrendűségüket ki tudják élvezni. Koldusok között igazán jó érzés gazdagnak lenni.

Soros György nagy projektje megbukni látszik. A társadalmak visszazárulnak, az osztályok különbsége növekszik. A jövő a Putyinoké, Donald Trumpoké, az utódállami despotáké, az újfasisztaké. Én hittem Soros György álmában, annyira hittem, hogy legbelül már csak egy olyan nyílt társadalomban tudnék élni, mint amelyet ő elképzelt. Vagyunk így jó páran a világban.

Az lenne a legjobb, ha Soros György a maradék pénzén venne egy szigetet (vannak még ilyenek), és ott összegyűjtene bennünket. Aztán majd ott boldogan élnénk, hasonszőrűek, amíg el nem nyel bennünket az emelkedő tengervíz. De ez már az én álmom.

(Töprengő blog, 2016. dec. 14.)

A harmadik út

Majtényi László elemzi a Nemzeti Együttműködés Rendszerének jelen állapotát, és arra a következtetésre jut, hogy „Nincs harmadik út: lehetsz rendszerkritikus, és lehetsz partnere is a NER-nek. Vagy-vagy. Vagy helyre akarod állítani a jogállamot, vagy pedig javíthatni szeretnél ezen a most meglévőn.”

A politikai dimenzióban igaza van. A rendszerkritikát el kell végezni, de ne áltassuk azzal magunkat, hogy ez a kritika a rendszer bukásához vezethet. Egy ilyen rendszer, miután kikapcsolt minden féket és ellensúlyt, a világ végezetéig életképes. Hitlert egy elvesztett (és értelmetlenül kirobbantott) háború temette maga alá, de Sztálin, Franco tábornok vagy Mao Ce-tung rendszere kitartott a diktátor haláláig. A közép-európai szocialista rendszerek sem belülről

omlottak össze, hanem kellett ehhez Gorbacsov határozott (bár a saját szempontjából elhibázott és naiv) peresztrojkája. Észak-Koreában a Kim-családnak immár harmadik generációja gyakorolja a hatalmat. (A nagypapa csak a Dél-t rohanta le, az unoka pedig az Egyesült Államokat is fenyegeti a töretlenül folytatott nukleáris és rakéta-programjával.)

Abban már nem reménykedhetünk, hogy az Európai Unió segít kordában tartani a saját nevelésű diktátorunkat, hiszen egyrészt kisebb gondja is nagyobb annál, másrészt hatásköre az Unió tagjaira korlátozódik, és Orbán Viktor ugyanúgy simán kísérelhet belőle, mint annak idején Hitler a Népszövetségből.

És mégis van harmadik út. Egy másik dimenzióban. És ez bár nem egy széles út, de legalább egy keskeny ösvény.

Az nem függhet a politikai rendszertől, hogy mi magunk mit gondolunk, a barátainkkal miről beszélgetünk, kivel élünk együtt és hogyan. Egyelőre. A totalitárius rendszerek ugyan hajlamosak beleszólni a legkisebb közösségek életébe is, de ennek vannak korlátai. A cikkben említett ásatthalmi migráns- és melegtalalom ugyan óriási lépést tett ebbe az irányba, és a Kádár-rendszer is telezsúfolta besúgókkal a baráti társaságokat, de ha van valami, ami hosszabb ideig képes ellenállni a diktatúrának, akkor ez a magánéleti szféra.

A kommunista országokban a vallási közösségek álltak ellent a legtovább, ezekkel végül is nem tudtak mit kezdeni. Ha meggondolom, az autonóm kiscsoport felfogható egy vallási közösségnek is, ahol a szeretet és a szolidaritás akkor is érvényesül, amikor azt rendeletileg betiltják. Nyilvánosan nem lehetett zsidókat bujtatni, amikor ezt az állam üldöz-

te, mégis sokan megpróbálták, megtették, mert a lelkiismeretükre hallgattak, aminek szava erősebb volt az állam törvényeinél.

Ebben a dimenzióban is nyílik némi tér a cselekvésre. Támogathatjuk a szegényeket, a hajléktalanoikat, a menekülteket, az erőszak áldozatául esett nőket, anyákat, gyerekeket, vállalhatunk önkéntes tevékenységet a kórházakban, idősotthonokban, iskolákban, segíthetjük a roma fiatalok felzárkózását, kapcsolatokat építhetünk más országok civil szervezeteivel. Igaz, hogy jelenleg már a civil szféra is támadás alatt áll, de a beleszólásnak vannak korlátai. (Például az ingyenes tevékenység szabadabb, mint az alapítványoktól kapott pénz felhasználása. Közvetlen kapcsolatot kell kiépíteni a lehetséges donorokkal, az állam által szabályozott 1 % odaajándékozása helyett.)

Engem tehát egyre inkább az foglalkoztat, hogy meddig tartható fenn a demokrácia kiscsoportos formában. Lavírozni kell. Legyen biztatás (bár sovány vigasz), hogy a Földön az élet már többször is csaknem teljesen kipusztult, mégis megőrződött a résekben, a földkéreg alatt, a tengerek mélyén.

Erre a túlélésre kell felkészülnünk. És ez nem jelent lemondást a politikai küzdelemről. Csak ki kell várnunk az idejét.

(Elküldve az Élet és Irodalomnak, 2017. jan. 6.)

A szellemi tulajdonról

Ma már a világon szinte minden valakinek vagy valamilyen intézménynek a tulajdona, köztulajdon alig van. A tulajdonos – a törvényes keretek között – azt csinálhat a tulajdonával, amit akar. Meg is sem-

misítheti. Csakhogy kérdéses magának a tulajdonnak az egy emberhez köthetősége.

Képzeljünk magunk elé egy kastélyt. Az eredeti tulajdonos egy arisztokrata volt, aki elképzelt magának egy helyszínt és egy épületet, a jobbágyainak a munkájából származó nagy jövedelméből megbízást adott egy építésznek, az megtervezte, egy kőműves csapata kivitelezte, és lehet, hogy még a jobbágyoknak is be kellett segíteniük. Az arisztokrata családja kihalt vagy pénzzavarba került, és a kastély egy idegen tulajdonába került, olyanéba, akinek már semmi köze sem volt a kastély tervezéséhez vagy kivitelezéséhez. A kastély az új tulajdonosé, azt csinál belőle, amit akar. Ha akarja, kuplerájja vagy gyárrá alakíthatja, le is bonthatja, senkinek semmi köze hozzá. (Tegyük fel, hogy az épület szép ugyan, de nem védett, nem szerepel semmiféle kulturális örökségi listán.)

De vajon teljes mértékben az övé-e az a tulajdon tárgy? Nem tulajdona-e szellemi értelemben az építésznek, referenciaként a kőművesnek, családi legendaként a helyi lakosoknak? A kastély szervesen beleépült a környezetébe, mint egy fa, a képzeletbeli gyökerei messzire nyúlnak, nem lehet csak úgy egyszerűen kivágni a tájból.

Gondoljunk az eredeti Nemzeti Színházra. Annyira beleépült a városba, hogy még egy közismert nóta is megénekelte a randevút a Nemzetinél, „ott, ahol a hatos megáll”. Joga volt-e a metróépítés során a városvezetésnek lebontania? Nem értek a statikához, de az az érzésem, hogy a metrót úgy is meg lehetett volna építeni, hogy a színház a helyén marad, csak a tervezettnél tízszer vagy húszszor több betont építenek be az épület süllyedésének megakadályozására. Vagy ugyanúgy kikerülnek, ahogy egy tavat vagy föld

alatti forrást kerül ki az alagút. Ehelyett jött a maszatalás, a színház máshova helyezése, az építési pályázat az új intézmény felépítésére, és a dicstelen eredmény. (Olyan időben, amikor már nemzeti színházakat sehol sem építenek, hiszen a nemzetivé válás folyamata réges-rég befejeződött.)

És gondoljunk a szellemei tulajdonra! Megy a népdalgyűjtő a faluban, fonográfra veszi az énekelt nótákat, majd kiadja egy füzetben, egy népi együttes pedig feldolgozza. Az eredeti népdalt még szabadon lehetett variálni, a kötetben kiadottnak a dallamához, szövegéhez már tartania kellett magunkat, a lemezt viszont már nemcsak hogy lejátszani nem lehet, de ugyanabban a hangszerelésben már elénekelni sem volna szabad a szerzői jog megsértése nélkül. Egy Bródy János-slágert a szerző kifejezett engedélye nélkül nemhogy eljátszani nem lenne szabad, de elfütyülni sem (mint ahogy a legendabeli suszterinasok az operaáriákat). Stikában meg lehet csinálni, mint ahogy a DVD-filmeket is le lehet játszani kisebb közönség előtt a szigorú tiltás ellenére, de minden tanúnak tartania kell a száját.

Egyszer egy virtuális tánciskola videoklippjeihez egy ismert slágert használtam kísérőzeneként. Csak néhány taktust (általában ugyanazt a néhányat), egy-egy mozdulat, figura aláfestésére. A YouTube-ról le kellett vennem, mert rájöttek, hogy a zenerészletet a tulajdonos hozzájárulása nélkül használtam fel. (...) És itt nem egyszerűen pénzkérdésről van szó. Ha egy védett alkotást ingyen adnak elő, az is sérti a tulajdonos jogát, hiszen akit érdekelt az ingyenes változat, annak is fizetnie kellett volna az eredetiért. (...)

Érdekes problémát vetnek fel az egyik író által a másiktól szó szerint átvett ún. *vendégszövegek*. Jogilag fizetni kellene az eredeti szerzőnek, sőt, ha

az átvétellel negatívan változik az idézet, még kártérítést is fizetni kellene. De ez egy újkori probléma, majd megoldják a hozzáértők. Közismert szövegrészleteket én magam is felhasználtam saját verseimben, itt mindenki tudta, hogy nem én írtam, és ha nem illendően kezeltem azokat, az egyedül az én hibám, nem hat vissza a klasszikus szerzőkre.

Amikor az új kommunikációs formák által mostanában kikezdett Gutenberg-galaxis létrejött, a szóbeliség nagy előnye veszett el. Attól kezdve már nem lehetett változtatni az egyszer kinyomtatott, szentesített szövegeken. A szóbeliség korában minden mesélő elvehetett vagy hozzátehetett az általa hallott történethez, eposzhoz. Ettől kezdve minden megmerevedett. Azok a gyerekek jártak jól, akiknek még emlékezetből meséltek, hiszen a szülő úgy alakíthatta a történetet, ahogy a gyerek pillanatnyi érdeklődése megkívánta, részletezhetett vagy lekerekíthetett valamit a sztorin. Ma együtt nézzük át a mesekönyvet, és az illusztrációk még a vizuális képzeletnek is határt szabnak. Nem láthatjuk a fanyüvőt a lelki szemünkkel, mert ott a rajz, olyannak vagyunk kénytelenek elképzelni.

A publikációs eszközök robbanásszerű bővülésével a mi korunkban gyökeresen változik a helyzet. Mindenki publikálhat az Interneten, saját néven feltehetjük a verseinket (a másét is, legfeljebb később vita kerekedik belőle), fotózhatunk, filmezhetünk szabadon, senki sem tudja megakadályozni (legfeljebb utólag szankcionálhat, de addigra már esetleg több millióan látták az alkotásunkat). Persze ha naponta milliányi új vers, novella, publicisztika kerül forgalomba, az egy műre eső figyelem arányosan csökken. Lassan olyanná válik a publikálásunk, mint a disznópásztor fütyörészése az állatainak.

Nekünk örömet okoz, de senki sem figyel oda. (Az önkifejezés gyakorlása önmagában is hasznos, de ezt már nehezen nevezhetjük kommunikációnak, hiszen nincsen befogadó.)

Ha még azt is figyelembe vesszük, hogy már írunk sem kell, hiszen közvetlenül beszélgethetünk akár a tengeren túl élő ismerőseinkkel is, mobilon vagy skype-on, messengeren, akkor végképp túllépünk a Gutenberg-galaxison. Már nem kell nyomtatott könyv, a másokkal való kapcsolattartás egyenidejűvé vált, mindenki mindenkivel kapcsolatot tarthat, egyetlen nagy dumaparti lett a világ. Mint az őserdőben, csak globális méretekben.

Mi lesz ebben a helyzetben a szellemi tulajdonnal? Mindenki mindent publikálhat, mások műveit is, mindenféle engedély nélkül, legfeljebb azt kell hozzátennie, hogy „XY-tól azt olvastam, hogy”. A szerzői jog védői elkeseredetten folytatják a harukat, de ez hosszú távon reménytelen. Filozófiailag is. Mert ha egy szerző olvasni is alig tudó örökösétől kell engedélyt kérni egy mű megjelentetéséhez (és ő kapja a tiszteletdíjat is), akkor feltehetjük a kérdést: mennyit kapnak a eredeti szerző szülei, tanárai, orvosai, sőt azok a névtelenek, akik a regényének hőseivé váltak. Mert nélkülük ugyanúgy nem született volna meg az adott remekmű. (Ez már csak vicc, de nem tudom kihagyni: Mennyi jogdíjat kaphatna Hitler a sok II. világháborús filmért, amik nélküle ugyanúgy nem jöhettek volna létre?)

A szellemi tulajdon az emberi társadalom fejlődésének fontos eszköze volt, de úgy tűnik, közeledünk ahhoz a ponthoz, amikor felolvad az emberiség kollektív tulajdonában. Minden mindenkié. Mindannyiunké.

(Töprengő blog, 2017. jan. 8.)

Viselkedjünk!

A cigányok elleni ellenszenv egyik kiváltó (vagy inkább megerősítő) oka az a széles körű tapasztalat, hogy sokan közülük nem tudnak viselkedni. Ordítanak, annak van igaza, aki hangosabb, a járműveken néha molesztálják az utasokat (persze a cigányokat is), gyakori körükben a lopás, a betörés, a rablás.

Néhány példával magam is szolgálhatok. Egyszer egy közértben élénk furakodott egy nő, azon az alapon, hogy gyerek van a karján. Sokan elégedetlenkedtek. Erre a kijáratnál megszólalt az izmos férj, és a felesége „védelmében” megfenyegetett bennünket. Ahelyett, hogy a vásárlás alatt ő lett volna a gyerekekkel. Egy másik eset: a villamoson egy ölben tartott kicsi véletlenül megrúgta a térdemet. Nem szóltam semmit (hiszen nem volt szándékos), csak leporoltam a nadrágomat. Erre a mama elkezdett gúnyolni, hogy miért vagyok oda egy kis rugdolózás miatt. A harmadik eset is villamoson történt. Egy tíz év körüli cigány gyerek illedelmesen felállt, hogy átadja a helyét egy idős bácsinak. Az anyja visszanyomta, mondván: „Te csak maradj ülve. Megfizettük a jegyet.” Végül: a metróban egyszer mellettem utazott egy cigány kamasz, aki a késével szorgalmasan szaggatta a bőrhuzatot. Megkérdeztem, miért csinálja. Azt felelte: Csak. Az apja (vagy legalábbis egy vele utazó felnőtt) nem szólt semmit. Azt hiszem, ezek az udvariatlanságok, durva viselkedési módok nagy szerepet játszanak abban, hogy a lakosság egy része a cigányság ellen hangolódjon, és a Jobbikra szavazzon.

Mit lehetne ez ellen tenni? A legjobb természetesen az lenne, ha a roma értelmiség vállalná magára a népnevelő feladatot, és a saját szubkultúrájukon belül terjesztené a normális együtt élés normáit.

A roma értelmiség kialakulása azonban nagyon lassan halad (és az utóbbi évtizedek közhangulata miatt még ez a folyamat is akadályokba ütközik). Egyelőre inkább a saját érdekvédelemben jeleskednek – amire természetesen nagy szükség van, de meglehetősen egyoldalúvá teszi a fellépésüket.

Arra gondoltam, hogy esetleg egy országos kampányt kellene kezdeni a helyes viselkedés érdekében. Nem valamiféle etikett-oktatásra gondolok, hanem a legáltalánosabb elvek népszerűsítésére. („Ha nem vagy bunkó, ne tegyél úgy, mintha bunkó lennél!”) Ez kielégítené a cigányokra panaszkodók igényét is (hiszen ha tényleg csak a cigányok viselkednek rosszul, akkor a helyzet orvoslása kihúzná a cigányellenesség méregfogát). De ez az antiszociális viselkedés korántsem korlátozódik a roma lakosságra. Hányszor látok nem cigányok után is összepiszkolt villamosülést, a padlón hagyott sörös és üdítő dobozokat, hányan teszik fel a lábukat a szemközti ülésre, hányan hallgatnak pimasz módon hangos zenét a mobiltelefonjukról! Ezt a fajta viselkedést etnikumtól függetlenül büntetni kellene. Több ellenőr kellene a tömegközlekedési járművekre, nemcsak a metróbejáratokhoz állítani őket. A fizetésüket meg tudnák keresni a büntetések díjából. (Ehhez csak megfelelően dokumentálni kellene az eseteket.)

A lopások csökkentése a jelenleginél is több térfigyelő kamerával lenne megoldható. (És ami a roma lakosságot illeti, a foglalkoztatás növelésével. El kellene érni, hogy a származás ne legyen akadály a munkásfelvételnél. Ha ezt Amerikában sikerült

betartatni a feketékkel kapcsolatban, akkor nálunk is sikerülhet.)

A közterületek rombolóival le kellene dolgoztatni az okozott kárt. (Ez már korántsem etnikai probléma, sokkal inkább korosztályi jellegű.) Mindenkinek rá kellene jönnie, hogy ami tönkremegy, azt csak munkával lehet helyrehozni. A falfirkálástól kezdve a köztéri padok rongálásáig. Talán ha nekik kellene elvégezni ezt a munkát, legközelebb jobban meg gondolnák a dolgot.

De jó is lenne egy kulturált városban élni! Mondjuk, Svájcban – de úgy, hogy nem tesszük ki a lábunkat Budapestről.

(Töprengő blog, 2017. febr. 6.)

Milyen NATO kellene?

Régóta meggyőződésem, hogy Oroszország nem akarhatja elfoglalni Nyugat-Európát, eltűzöttak az ebbéli félelmek. Az sem baj, ha Trump egy kicsit levesz a NATO finanszírozásából. A NATO eredetileg azért jött létre, hogy a Szovjetunó nehogy egész Európára is kiterjessze a „legfejlettebb” társadalmi rendszert. (...)

Ma már nem létezik a Szovjetunió, nincs nemzetközi osztályharc (nemcsak az oroszok, hanem a kínai elvtársak is lemondtak már erről), tehát az ötvenes években kreált NATO eredeti célkitűzése (a „feltartóztatás” doktrínája) is elavult.

Mégis kell NATO. De más célra. Ahogy egyre több országban előretörnek a nacionalista pártok, kell egy erő, ami megfékezi ezeket. Például hogy

kizárja a sok évszázados német-francia ellentét ki-
újulását. A II. világháború óta a két ország és a két
nép közeledett egymáshoz. Nagyon rossz fejlemény
lenne, ha Marion Le Pen esetleges győzelme és az
Alternative für Deutschland megerősödése újra egy-
más ellen fordítaná a két nagy népet. És itt vannak a
közép- és kelet-európai kis zsarnokságok, Fico,
Kaczynski, Orbán. Őket is vissza kellene tartani
attól, hogy egymásnak essenek. Kell NATO, de
elsősorban nem Oroszország ellen, hanem békéltető,
békefenntartó erőként, saját magunk ellen.

Oroszországgal együtt kell működni. Mert
Moszkvának nem az az érdeke, hogy európai terüle-
teket foglaljon el, hanem hogy üzleteljen Európával.
Teljesen hamis a párhuzam Hitlerrel. Putyin csak
úgy foglalhatná el Nyugat-Európát, hogy közben
földig rombolja. De Oroszországnak nem élettér kell
(elég neki az ásványkincsekkel teli, még mindig
kiaknázásra váró Szibéria), hanem fejlett technoló-
gia. Ehhez pedig üzletelni kell, nem háborúzni. (...)

(Elküldve a Magyar Nemzetnek, 2017. febr. 17.)

A hatalom kettős természetéről

Szórakoztató elfoglaltság olvasni az ÉS-ben (és
időnként egyéb sajtóorgánumokon is) folyó szenvedé-
lyes vitát az Orbán-rendszer természetéről.
Magyar Bálint és elvbarátai a gazdasági-hatalmi
dimenziót vizsgálva maffiaállamról beszélnek,
Ungváry Rudolf pedig az ideológiai szempontokat
elemezve fasisztoid mutációról ír.

Mind a két fél kizárólagos jelleggel. Mintha a
mindenkori hatalom esetében nem kettős termé-

szetről lenne szó. Vajon mit ért volna el a feudális államszervezet az egyházi ideológia és lelki terror nélkül?

Vajon kifejlődhetett volna-e a kapitalizmus a felvilágosodás eszméi nélkül? Vajon megszerezhetnék volna-e a pártvezetők az intézményesített hatalmat a kommunizmus délibábja nélkül?

Meggyőződésem egyébként, hogy a reformkommunisták fő célja sem a kapitalista többpártrendszer megteremtése volt, hanem hogy az ingatag pártfunkciójukkal együtt járó nómenklátúra-kiváltságait (kényelmes lakás, nyugati árucikkekhez való hozzáférés, szolgálati autó, sofőrrel) tartós magántulajdonná konvertálhassák. A Gyilaszt által leírt Új Osztály be akart tagozódni a burzsoáziába.

A hatalom mindenképpen elsősorban gazdasági jellegű (minden a pénzről és a birtoklásról szól). Orbán Viktor tökéletesen megvalósítja a maffiaállam ideálját, amennyiben a kedvező időben legálisan megszerzett államhatalmat egy szűk csoport (a „maffiacsalád”) kezére játssza át. De akármennyire jól is működik ez a mechanizmus, szükség van a lakosság támogatására, bizalmára, ennek pedig jól bevált technikája a nemzetre, fajra, egyházra való hivatkozás, illetve ennek a tükörképe, az ellenségképzés. Ez utóbbinak széles skáláját láthattuk már eddig is: offshore-lovagok, filozófusok, bankárok, brüsszeli bürokraták, plázák, bizniszegyházak, a Norvég Alap, „migránsimogatók”. És Soros György. Ez az ideológiai alap a mi égtájunkon nyilvánvalóan a „keresztény” nacionalizmus, mégpedig annak két jellemző formája: az olaszos-mussolinis, korlátozottan rasszista fasizmus (Bartus László), illetve a kor szelleméhez és lehetőségeihez igazított „fasisztoid mutáció” (Ungváry). Orbán beszédeiben kimutatható

Mussolini és Goebbels hatása, az „egy a zászló, egy a tábor” jelszó pedig Hitlerre emlékeztet („ein Volk, ein Führer”).

Donald Trump elnökjelölti kampányában is két hasonló elem kapcsolódik össze. Trump nagyon gazdag, és az elnöki pozíciója révén ezt a vagyont szeretné tovább gyarapítani. Ami ez idáig nála nem tűnt ki, az a gazdasági érdekkör felülről szervezése. De a különböző politikai és államigazgatási posztokra már elkezdte a saját embereit „telepíteni”, és egyáltalán nem kizárt, hogy ezek is maffiaszerűen fognak működni. Azaz Amerikában sem a helyi maffia alakít kormányt, hanem az államhatalom fejlődik a maffia irányába. Az ideológiai alap Amerikában is a nacionalizmus, illetve ennek helyi változata („America First”, a nagytőke megszabadítása a környezetvédelmi és nemzetközi kereskedelmi fékektől, a hatalmat „a nép” kezébe kell adni, és ő is úgy nyilatkozott, hogy Mussolininek sok kérdésben igaza volt.). Az ellenségképzéshez pedig ott vannak a mexikóiak, a muszlimok, a feketék, a liberális értelmiségiek. És Soros György. Nem az a lényeg, hogy Trump nem antiszemita (a nagy befolyású veje zsidó), hanem hogy megtalálta azokat a csoportokat (például az abortuszellenesek, az „intelligens tervezés” vallási fanatikusai, a Ku Kux Klán négergyűlölői, az újnácik, az ellenőrizetlen fegyvertartás hívei), amely csoportok szilárd társadalmi bázisul szolgálhatnak. Ez még se nem maffiaállam, se nem fasisztoid mutáció, de benne van mindkét lehetőség.

Szükségtelen tehát arról vitatkozni, hogy Magyar Bálintnak vagy Ungváry Rudolfnak van-e igaza. A hatalom mindig kettős természetű, és Orbán Viktor kormányzásában mind a két tényező jelen van – az éppen szükséges mértékben. A feladatunk nemcsak

az, hogy ezt a kettős természetet leírjuk, hanem hogy megváltoztassuk.

(Töprengő blog, 2017. febr. 27.)

B-terv: felvilágosult abszolútizmus

Nem akarom elkészeríteni a demokratikus ellenzékét, de nekem az a benyomásom, hogy Kelet-Európában másodszor is elbukott a parlamentáris kapitalizmus kísérlete. Túlságosan nehéz a saját lábunkra állni. A polgárosodás nagyon későn kezdődött, és lassan haladt, és a kommunista pártállam bevezetésével hosszú időre lekerült a napirendről. Nem kerültünk az első világba, viszont a második világ, úgy tűnik, a szocializmus kudarca után is megmaradt. Valami köztes állapot ez, amely már a magántulajdonra épül, de azt nem veszi komolyan, zárójelbe teszi. Mindenkinek lehet magántulajdona, de azt az állam szabályozza – miközben maga az állam is magántulajdonban van. Szokták analógiaként emlegetni a latin-amerikai banánköztársaságokat, de elég sok a különbség. Ezen a tájon a földbirtoknak már nincs akkora súlya, a termelés jórészt ipari keretek között történik, magasabb szintű a szellemi élet (a műszaki értelmiség színvonalát is beleértve). Az államot itt is egy szűk érdekcsoport (ha nem is egy-egy természetes „család”) irányítja, de a média birtoklása és manipulatív alkalmazása révén a hatalmat tartósan képes megőrizni. Az Orbán-rendszer ugyanakkor egy bizonyos értelemben a Kádár-rendszer természetes folytatásának is tűnik (minden ideológiai Horthy-párhuzam ellenére). Megszoktuk. Megszokjuk.

Teljes szívemből drukkolok azoknak, akik ezen a helyzeten változtatni akarnak, de látva, hogy erre az esélyük minimális (és Magyarországon a 2010-es választások óta egyre csökken), úgy gondolom, hogy azon is ideje elgondolkodni, hogy hogy lehetne ezt a rendszer „belakni”. (Fél szemmel mindig azt figyelve, hogy mikor hozza el a változás esélyét valamiféle külső fordulat. Ahogy ez 1848-ban, 1944-ben, 1953-ban vagy 1989-ben is történt. Túl gyöngék vagyunk ahhoz, hogy magunktól le tudnánk vetni a zsarnokoskodói hatalom kényszerzubbonyát.)

A világon nagyon sok olyan ország van, ahol az emberek nem szabadok. De a politikai-hatalmi sík alatt létre tudtak hozni egy status quót, létezni, sőt, fejlődni is tudnak. Az egyik példa Dél-Korea, ahol az ötvenes-hatvanas években a diktatúra keretei között is sok ember el tudta érni a saját privát boldogságát, és meg tudott gazdagodni. Chilében Pinochet keményen sújtott le a választásokon diadalmaskodó baloldalra, de a gazdaságot rendbe hozta. Kína még mindig a világ leggyorsabban fejlődő gazdasága, ahol nincsen politikai demokrácia (vállalkozói kapitalizmus viszont van). És a muzulmán országokról nem is beszéltünk: Irán is, Pakisztán is rohamosan fejlődik.

Ezekben a sikeres nem demokratikus országokban a hatalmat gyakorló és a hatalmat elszenvedők között létrejött valamiféle konszenzus. Ki van jelölve az egyéni szabadság határa. És ez a modell – itt térek rá a címben jelzett kérdésre – nagyban hasonlít a felvilágosult abszolutista államformára. A hatalom egy szűk csoporté, nem kérdés, hogy belátható ideig így is marad, miközben az élet politikailag semleges területein virágzik a kultúra, fejlődik a tudomány és a technika.

Állítani nem merem, de feltételezem, hogy ebben a parlamentáris kapitalizmust működtetni nem tudó övezetben is lenne esély a hatalmi egyensúlyra. És azzal még mindig jobban járnánk, mintha görcsösen ellenállnánk, és újra és újra elbuknánk. Ki lehetne egyezni. Ha a maffiaállamnak már nem kellene félnie a humán tudományoktól (mivel a demokratikus forradalom deklaráltan hosszú időre lekerülne a napirendről), akkor talán megengedhetné magának azt a luxust, hogy eltúrje az önálló kutatást és az eszmék „cégen belüli” cseréjét, a gondolatok félszabad áramlását. Igaz, a cári igazgatás sem viselte el könnyen Tolsztojt, de Oroszország a mélyben forrongott, értelmiségi körökben gyakori téma volt a forradalom, és egy nagyobb felfordulást semmiképp sem mertek volna kockáztatni. Putyin uralma más, mostanra kialakult egy új egyensúly. Hasonló egyensúlyi állapot van Iránban és várható Törökországban. A magyar vidék is gyorsan alkalmazkodott az orbáni kurzus „új földesuraihoz”, az ellenállásnak semmi jele.

(...)

A kérdés szerintem az, hogy engedjünk-e a csábításnak, kössünk-e különbékét a maffiaállammal (csak annyit kérve, hogy egy szűkebb, európai gondolkodású réteg szabadnak érezhesse magát), vagy vívjuk tovább az egyelőre kilátástalannak tűnő hatalmi harcot, életre-halálra. A különbéke azt jelentené, hogy működik a sajtó, de kis hatókörrel (emlékezünk a kádári rendszer bizalmas információ-áramoltatására), bizonyos művészeti és tudományos területeken érvényesülne az autonómia, az állam nem szólna bele az egyetemi képzésbe, működhetnének a helyi társadalom közösségei, továbbra is szabadon utazhatnánk, vállalhatnánk munkát külföl-

dön, tarthatnánk otthon valutát, szabadon indíthatnánk vállalkozásokat (de számítva arra, hogy ami igazán sikeres, azt előbb-utóbb einstandolják). Egyetlen igazi tabu lenne: a politikai hatalom kérdésköre. Mint a mai Kínában.

A politika területén el tudok képzelni egy olyan érdekszövetséget, amelynek a képviselői bejutnak a parlamentbe, de ott elsősorban bizonyos társadalmi rétegek (parasztgazdák, munkások, pedagógusok, egészségügyi segédszemélyzet, nyugdíjasok stb.) érdekeit képviselnék. Ha nem a győzelem, hanem a fennmaradás a tét, akkor talán kevésbé lenne éles az ellenzéki csoportoskák egymás elleni pozícióharca, hiszen valamiféle képviseleti séma szerint mindegyik szóhoz juthatna a parlamentben. Ahogy 2014-ben Fodor Gábor egy egyesség révén, valóságos párt nélkül jutott be a parlamentbe (az összefogás listáján), úgy a feltehetően legerősebb erő, az MSZP listáján (vagy egy általa vezetett alkalmi szövetség listáján) ott lehetne Gyurcsány Ferenc, Juhász Péter, Szél Bernadett, Fekete-Győr András vagy akár Thürmer Gyula is. A szavazati arányoknak semmi jelentősége sem lenne, hiszen mindegy, hogy egy kormánypárti törvényre 3 vagy 10 képviselő mond nemet. Lemondanának a győzelem esélyéről, de legalább megőriznék a méltóságukat. (A képviselői fizetéseket pedig megoszthatnák a kampányhoz való anyagi hozzájárulás szerint.) A cári Oroszországban hasonló módon működött az Állami Duma.

Tudom, hogy a fenti fejtegetés meglehetősen lehangoló, és lényegében egy politikai fegyverletéssel egyenlő. De volt nekünk egyáltalán fegyverünk? Csehországban a nemzeti függetlenség feladása mellett is folytatódott a polgári fejlődés, egészen az 1948-as kommunista hatalomátvételig. A mi esetünk-

ben az ország lakosságának kisebb, de szabadabb része ugyanúgy átmenthetné a demokratikus elveket és értékeket egy másik korba, mint ahogy az ír-országi szerzetesek mentették át a kereszténységet a barbárok uralma idején.

Más kérdés a maffiaállam ideológiai „ruhája”, amit Ungváry Rudolf fasisztoid mutációnak, Bartus László pedig egyszerűen fasizmusnak nevez. Naiv módon azt hiszem (vagy inkább csak remélem), hogy fasizmus csak ott jön létre, ahol az uralmon lévők úgyszólván „kénytelenek” erőszakosan elnyomni a nép egy részét. Talán Magyarországon nem lett volna fehérterror vörösteror nélkül. Hitlert is nagyban segítette a weimari köztársaság sokakat irritáló „túlzott szabadossága”, a spanyol baloldal áttörése nélkül nem jutott volna hatalomra Franco tábornok. És amit most látunk Nyugat-Európában, az is ilyenfajta elbizonytalanodás. Amikor a liberalizmust féltjük, fel kell ismernünk, hogy a szabadságnak megvannak a határai. A belső határai. Amikor az egyének sokaságát már megijeszti a többiek szabadsága és a szabadságuk kinyilvánítása (ateizmus, drogozás, nudizmus, poligámia, homoszexualitás stb.), akkor – mintegy önvédelmi reflexként – hajlamosak elfogadni a saját személyes szabadságuk korlátozását is, egy stabil állapotban, a rend biztonságában reménykedve.

Laikus gondolatmenetemet azzal zárom, hogy a történelem kerekének jelenkori szomorú fordulatát észlelve minden lehetőséget nyitva kellene tartanunk. Ezek egyike a demokráciadeficit tartósságának megértése, következésképpen pedig egy békésebb, rezignáltabb attitűd, azoknak a lehetőségeknek a kiaknázása, amelyek még a rendelkezésünkre állnak. A másik fél egyetértése természetesen ehhez is szük-

séges. És nem vagyok meggyőződve arról, hogy az orbáni rendszer akár ezt a korlátozott, felvilágosult abszolutista jellegű hatalmi egyensúlyt is megengedné. Akkor viszont kivándorolhatunk – Kínába.

(Töprengő blog, 2017. márc. 25.)

Méltósággal abbahagyni

Amikor ezeket a sorokat írom, még folyik a CEU és a civil szervezetek megmentése érdekében indított tüntetéssorozat. De az ellenzék ereje előbb-utóbb elfogy. Látjuk ezt más ellenállási formák és színterek esetében is. A civil társadalom első számú működésmódja a polgári élet, nem pedig egy demokratikus célú „permanens forradalom”. A kérdés az, hogy hogyan lehetne kipihenni magunkat úgy, hogy az ellenállásnak tartós nyoma maradjon.

Már a német megszállási emlékmű építésének idején javasoltam (egy rövid olvasói levélben), hogy az állami emlékmű megakadályozása helyett hozzunk létre egy ellen-emlékművet, pontosabban emléktáblát, amely leleplezi a kormány által sugallt hazugságot (hogy a zsidók halálba küldése kizárólag a németek bűne volt). Ehelyett egy törekeny „eleven emlékmű” jött létre, amelynek állandó őrzésre, egy támogató rendezvény-maratonra van szüksége. És fogy az erő, töredeznek az egyetértés.

Aztán jött a Ligetvédők ellenállása a természetromboló betonprojekt ellen. Ez is már túl van a csúcspontján, a harckészség gyengül, az egyetértés megtört. A fák kivágását sikerült lelassítani, de az újabb kormányzati plakátkampány és az időközben

elkezdett átalakítások jelzik, hogy előbb-utóbb itt is a kormány brutalitása fog felülkerekedni.

Mit tehetünk? Szerintem ezeken a helyeken is stabil emlékek elhelyezése az ésszerű. A Városligetben például elképzelek egy ilyen szövegű emléktáblát: *„Az Orbán-kormány környezeti pusztítását a budapestiek 80 %-a ellenezte, és azt a lelkes önkénteseknek több mint egy évig sikerült megakadályozniuk.”* A Közép-európai Egyetem falán (vagy a helyén) is lehetne egy emléktábla: *„Itt működött a Soros György magyar emberbarát által alapított és az Orbán-kormány által kiüldözött, világszerte híres egyetem”.* A civil szervezetekkel szemben hozott rendelkezéseket mindegyik szervezetnek a székhelyén lehetne megörökíteni: *„A kormány által üldözött közhasznú szervezet.”* A kisegyházak felvehetnék a nevükbe: *„A kormány által egyházként el nem ismert egyház”.*

Valaki azt mondhatná, hogy ezeket az emléktáblákat előbb-utóbb úgyis eltávolítanák. Lehet. De azokat meg lehet újítani, a tartalmuk graffiti formájában is vissza-visszatérhet. A lényeg, hogy érzékeltesük: az említett társadalom-ellenes döntésekkel kapcsolatban megvan, és tartós a különvéleményünk. Amely valójában a társadalom többségének véleménye.

Az ellenállás egyes formáit úgy kellene abbahagyni, hogy az erőnk ne forgácsolódjék szét, és az ellenállásunknak is nyoma maradjon. A szembenállás egyes aktusai nem tarthatnak örökké, de az ellenállás szelleme igen.

(Norma blog, 2017. ápr. 14.)

Virtuális Európai Köztársaság

Az Európai Unió abból a meggyőződésből jött létre, hogy Európai országai egymással szoros szövetségben jobban teljesíthetnek, mint külön-külön, és emellett az eddigi gyakori háborús konfliktusaiktól is megszabadulhatnak. Az együttműködésnek azonban van egy dinamikája, amely alapján Európa egy föderális állam ideája felé mozdul el. Ez lenne az Európai Egyesült Államok. Egyes kormányok ezt a perspektívát hevesen ellenzik, ugyanis az csökkenené a saját jelenlegi hatalmi pozícióikat. Többen a „nemzetek Európája” jelszó mögött valójában a miniszterelnökök Európáját szeretnék megtartani. Ez azonban nem küszöböli ki eléggé a konfliktusokat. Bár az egyes államok részei az államszövetségnek, a hatalmi centrumok érdekellentéteit nem zárja ki, innen vannak a kormányok közötti heves szópárbajok. Amellett az állampolgárok nagy mértékben ki vannak szolgáltatva a saját politikai feljebbvalóik egyéni érdekeinek.

(...)

Egyelőre a kétsebességes Európa felé haladunk. Lesz egy gyorsan fejlődő és összeolvadó föderatív „mag”-Európa, és lesznek az előbbivel szövetséget alkotó, de a saját ügyekben teljesen független államok. (...)

A kétsebességes Európánál jobb elgondolás lehet egy olyan virtuális Európai Köztársaság megalakítása, amelyiknek egész Európára kiterjedő alkotmánya van, választásokat tartanak, adót fizetnek, egységes a parlamentje, és az kap állampolgárságot, aki alárendeli magát a közös céloknak, erkölcsi normáknak. Attól függetlenül, hogy melyik államban él. Az Európa Tanács helyett egységes virtuális kormány

működne, és az állampolgárok a lakóhelyüktől függetlenül ezt a kormányt fogadnák el a saját politikai tevékenységük elsődleges színteréül. (...) Ez az elképzelés megoldást kínálna mindazokra a problémákra, amelyek szétfeszíteni látszanak az Európai Unió jelenlegi kereteit. Európa végre egységes közösség lenne – ha a gyakorlatban nem is, legalább virtuálisan. A nemzetállamok szövetsége nem lenne több vámuniónál. Paradox módon a virtuális Európai Köztársaság teremtené meg a valóságos Európát. Annak a több millió brit állampolgárnak sem kellene elhagyni az Uniót, aki a Brexit ellen szavazott. És ha az Európai Unióból kilépünk (vagy kiteszik a szűrünket), az csak a kormányt érintené, nem pedig bennünket, akik odabenn jobban érezzük magunkat.

És egy sajátos problémát is megoldhatnánk: a Szovjetunió utódállamainak dilemmáját. (Melyik államszövetséghez csatlakozzanak, az Európai Unióhoz, vagy az Oroszország által szorgalmazott Eurázsiai Unióhoz?) Ha az állampolgárok szabadon és egyénileg dönthetnének, néhány millió ukrán, belorusz, sőt, orosz állampolgár is beléphetne az Európai Unióba anélkül, hogy el kellene költöznie (ha egyetért az európai demokrácia elveivel, és vállalja annak politikai és anyagi támogatását). Magától megoldódnának (vagy legalábbis önkormányzati szintre fokozódnának le) azok az etnikai konfliktusok, amelyek ma az egyes államok belső biztonságát is veszélyeztetik.

(...) Egy virtuális államszervezet keretében az is elgondolható, hogy mindenki az általa választott kormánynak fizet adót. A katalánok egy demokratikusan megválasztott katalán kormánynak, a skótok egy skót kormánynak, a székelyek egy székely

kormánynak. Fontos azonban, hogy a nemzetiségi területen lakó, de nem az adott nemzetiséghez tartozó állampolgárokat ne érje hátrány. Szokták mondani, hogy a kelet-németek a disszidálásuk során „a lábukkal szavaztak”. Ebben a virtuális modellben erre sem lenne szükség. Mindenki maradhatna ott, ahol most, csak az államhoz tartozása, az állampolgársága változna. Ez oldhatná meg a cigányok államalakítását is. A világ cigánysága végre létrehozhatna egy virtuális cigány államot. (Talán még Izrael mellett is létre lehetne hozni egy virtuális Izraelt, a diaszpóra részére. Ez is megoldaná a „zsidókérdést”.)

(...)

A személyre szabott európai állampolgárság intézményének ötletét már többször, több fórumon felvettem, de mindenütt azzal utasítottak el, hogy emiatt meg kellene változtatni az Európai Unió alapszerződését. Ne változtassuk meg, ne azt toldozgassuk-foltozgassuk, hanem hozzunk létre egy újat! Hozzuk létre a virtuális Európai Köztársaságot! Mi magunk. Ami működik, az van. Csak az van, ami működik.

(Töprengő blog, 2017. jún. 11.)

Amíg másként nem megy

Nem vagyok konfrontáló típus, ezért nem értem, hogy a civil szervezetekre vonatkozó, nemrég megszigorított előírásokkal mi a baj. A jogszabály megjelöl egy 7,2 millió forintos összeghatárt. Ha egy civil szervezet ennél kevesebb támogatást kap

külföldről, akkor már nem esik a törvény hatálya alá. Hát aprózzák föl a szervezeteiket!

Az ilyen egyesület vagy alapítvány 15 napon belül köteles bejelenteni külföldről támogatott szervezetté válását a bíróságon, egy formanyomtatványon tranzakciónként részletezve a külföldi támogatásokat. Tudtommal e szervezetek gazdálkodása jelenleg is átlátható, saját weboldalukon minden ilyenfajta adat megtalálható. Hát küldjenek egy linket a Civil Információs Portálra! Abban sem látok semmi problémát, hogy a külföldi támogatást tüntessék fel minden kiadványukban. *„A magyar kormány által külföldi ügynöknek tekintett közhasznú szervezet.”*

Ha egy ilyen szervezet egyéneket (menekülteket, szegényeket, bántalmazott nőket, gyerekeket, romákat stb.) támogat, akkor is adhat nekik olyan dokumentumot, emléklapot, amelyen fehéren-feketén kimondja: *„Önt a kormány által nem támogatott civil szervezet segítette.”*

(...) Az adónk 1 százalékanak felajánlása tekintében is van kerülőút. Miért ne vállalhatná el azt egy régen bejegyzett, mindenki által elismert egyesület, hogy a neki juttatott támogatás bizonyos hányadát azoknak adja tovább, akik ebben a kormány által alkotott egyoldalú törvény értelmében hivatalosan abban nem részesülhetnek?

Nem kell konfrontáció, nem kell kekeckedés. Meg kell felelni a Nemzeti Együttműködés Rendszerének, amíg nem megy másként.

(Vasárnapi Hírek, 2017. júl. 24.)

Nemzet, állam, szomszédság

Révész Sándor érdekes cikket írt az államhoz és a nemzethez tartozás ellentétéről mint ami lényegesen befolyásolja a nemzeti kisebbségek asszimilációját, és mindezt a határon túli, illetve azon belüli magyarok közötti politikai haszonszerzéssel szembeesíti.

(Mint ismeretes, Mikola István fogalmazta meg a Fidesz álláspontját a határon túli magyarok felhasználásáról a belpolitikai küzdelemben, mostanában pedig Gyurcsány Ferenc szeretné kihasználni a hazai magyarság ellenérdekeltségét.) Révész felteszi a kérdést: a nemzetnek van-e állama, vagy az államnak nemzete? Az előbbit az ún. „nemzetállam” képviseli, az utóbbit pedig a befogadó ország, amire az USA a legjobb példa. (Az utóbbi nem teljesen pontos, mert igaz, hogy az amerikaiak nem éreznek már rokonságot az angolokkal, de például az ír bevándorlók pénzzel és fegyverekkel is támogatták az észak-ír katolikusok fegyveres mozgalmát, azaz megtartották eredendő nemzeti identitásukat is. És az is érdekes, hogy azzal szemben, ahogy az ottani nemzetiségi csoportokat „olasz amerikainak”, „kínai amerikainak”, „afrikai amerikainak” nevezik, a magyarok ragaszkodnak hozzá, hogy ők „amerikai magyarok”. Azaz elsősorban magyarok és csak másodsorban amerikaiak, nem integrálódtak teljesen az amerikai társadalomba.)

A nemzethez vagy államhoz tartozásnál azonban van egy még fontosabb tényező: a szomszédság, a közvetlen környezet. És az én közérzetemre, sorsomra nagyobb hatást gyakorol az a vietnami szomszéd, aki itt él és dolgozik, alapfokon beszél magyarul, de talán a magyar állampolgárságot még nem is kérvényezte meg, mint egy virtigli magyar család Erdély-

ben. Mert a vietnami fizeti a közös költséget, ő tartja rendben a folyosórészét, ő szavaz a közgyűlésen. Az lenne az egészséges, hogy ha jobban figyelnék a szomszédainkra, velük próbálnánk meg kölcsönösen gyümölcsöző együttműködést kialakítani. Mert nem az asszimiláció a legfontosabb, hanem a kooperáció, minden javulás abból származik.

(Elküldve a HVG-nek, 2017. nov. 11.)

Robotizáció és kommunizmus

Blahó Miklós cikkéhez („Jönnek a robotok”, 168 Óra, 2018. ápr. 26., 42-43. old.) szeretnék hozzáfűzni néhány szokatlan gondolatot. Az ő óvatos jövőképevel ellentétben én úgy látom, hogy előbb-utóbb minden munkamozzanat automatizálható, és az ember végül teljesen és véglegesen kiszorul a termelésből (ipari robotok), a kereskedésből (árukiválasztó robotok és kiszállító drónok), a szolgáltatásokból (masszírozó ágyak), az oktatásból (kikérdező programok), de még a gépek karbantartásából is (automatikus hibafelismerés és javítás).

A gépesítés célja a munkavállalók számának és költségének csökkentése. De ha nem lesz dolgozó, akkor nem lesz jövedelem, nem lesz, aki megvegye a termékeket, és ezáltal az egész folyamat értelmét veszti. Egyszer el kell jönnie annak az egyensúlyi állapotnak, amikor kizárólag a legszükségesebb dolgokat állítják elő, mégpedig ingyen. Mindenkinek lesz ruhája, élelme, gyógyszere, lakhelye. Nem lesznek vagyoni különbségek, ezzel megvalósul az osztály nélküli társadalom.

Ki fog derülni, hogy a kommunizmushoz nem a munkásosztály hatalomra kerülése, hanem annak teljes felszívódása vezet el. Ez egy stabil állapot lesz, amelyben az ember egy nagyon magas technikai szinten visszatér a természetbe. Marx nem így képzelte, de tetszene neki.

(168 Óra, 2018. máj. 10.)

Globalizáció kontra anarchia

Mihályi Péter és Szelényi Iván (ÉS, 2018. jún. 1., 3. old.) a globalizációs folyamat lényeges ellentétéként írja le a periféria gazdagodását és a centrum elszegényedését.

Természetes, hogy a centrum relatív jóléte húzóerőt jelent a háborúk sújtotta szegény országok menekültjei számára. A jelenségre a fejlett régiókban a határok elzárásával, védővámokkal válaszolnak, és nő a gyúanyag egy nacionalista bezárkózáshoz és kirekesztéshez, végső soron a „nemzetvédő” háborúkhoz. Bár mi aligha tartozunk a centrumhoz, a nemzetállamok „ellenforradalma” bennünket is érint, és a kirekesztő orbánizmus átterjedőben van a globalizációs folyamat által sújtott más kelet-közép-európai kis államokra is (legutóbb Szlovéniában bukkant fel).

De miért nem fordul meg a trend, miért nem a centrum munkájukat elvesztő dolgozói igyekeznek a gazdagodó fejletlen régiókba, a tőkével együtt? Mert a gyarmatosító múlt utóhatásai következtében még mindig jobban élnek, és az előjogaikat nem szeretnék feladni. Ez a helyzet azonban csak ideig-óráig tartható fenn. Törvényszerű, hogy előbb-utóbb az

egész világon kiegyenlítődjék a fejlettség és a gazdagság.

Képzelnék magunk elé az Egyesült Államokat! Ha az egyik államban romlik a foglalkoztatottsági helyzet, az emberek elvándorolnak onnan, egész városok néptelenednek el, míg a prosperáló körzetek lakossága megnő. Ez nemcsak országon belül lehetséges. Trump falat építtet a mexikói határra. De miért ne csatlakozhatna Mexikó az Egyesült Államokhoz? Akkortól a mexikóiak milliói törvényesen gazdagítanák az USA lakosságát, felélénkülne a hatalmas országon belüli lakosságáramlás. Biztosan sok üzletet, gyárat vonzana az új terület és az új lakosság, a kiegyenlítődés országon belül folytatódna. (Lehet, hogy épülne fal, de már új helyen, és az is csak átmenetileg.)

Bennünket Európa sorsa érint közelebből. Amíg azon görcsölünk, hogy Magyarország legyen „magyar ország”, addig magunkat zárjuk be. Miért ne lehetne Ausztria, Szlovákia vagy Románia is magyar ország? Minden olyan állam, ahol magyarok is élnek. Mennyivel nyújt Orbán Viktor illiberális „kereszténydemokrata” állama nagyobb biztonságot a „benti” magyaroknak, mint Ausztria a „kinti” magyaroknak? Hol élhetünk szabadabban?

A centrum és a periféria viszonyának rendezése valószínűleg csak a nemzeti szuverenitást kisajátító helyi hatalmasságok megtörése által történhet. Ez egy fordított gyarmatosítás lenne, azzal a különbséggel, hogy nem a helyi demokráciát vonná el, hanem a centrumban lévő demokratikus jogokat exportálná. A periféria országaiban tiszteletben tartaná a helyi hagyományokat, de az ottani törvényeket összhangba kellene hozni a nagyobb államalakulat jogrendszerével.

Európában ez egy Európai Egyesült Államok létrehozását jelenti. Hogy ez mikor valósul meg, az csak idő kérdése. A cikk által említett „ellenforradalom” ez ellen folyik, nem a nemzetek, hanem a hatalmat megragadó helyi oligarchák védelmében. Az egységesítés erőszakkal is megoldható lenne (jelenleg a német-francia tömb látszik erre alkalmasnak). De jobb lenne békésen, választás révén. A következő uniós választásokon nem csak a helyi képviselőket kellene megválasztani (a jelenlegi, pártok uralta versengés kereteiben), hanem összeurópai népszavazást is kellene tartani az egyéni uniós állampolgárságról, és arról, hogy minden uniós állampolgár a központi, nagy ügyekről is hallhassa szavát.

Az egységes állammal szemben a feudális anarchia sosem képviselt életképes alternatívát.

(Elküldve az Élet és Irodalomnak: 2018. jún. 8.)

Belföldi menekültek

Immár a hajléktalanokat is büntetni lehet (pénzbírsággal, holott nincs pénzük, és elkobzással, holott egyetlen tulajdonuk egy vásárlószatyor és jobb esetben egy matrac). Akik életvitelszerűen tartózkodnak közterületen (beleértve az erdők mélyén összetákolt kunyhókat is), azokat börtönbe is zárhatják. De miért börtönbe? Tekintsük őket menekülteknek, és szállásoljuk el őket menekülttáborokban, az európai standardoknak megfelelő körülmények közé. Ők is menekültek, nekik is kijár a kereszténydemokrata kormány segítsége, és esetükben még a multikulturalizmus állítólagos anarchiájától sem kell félnünk.

Nem tagjai a terrrorszervezeteknek, nem utálják a keresztényeket (a templomok környékén is legfeljebb koldulnak). Ha a kormányunk kidolgozna egy impozáns belföldi menekültprogramot, akkor több joggon utasíthatná el az Európai Unió által javasolt kvótákat. Talán még uniós pénzt is kaphatnánk rá. Elvégre a hajléktalanság Európa-szerte probléma, és az ellátatlan menekültekből is hajléktalanok lesznek.

(*Népszava, 2018. nov. 3., 10. old.*)

Fapados Internet

Nagy Gábor a 30 éves világhálóról szólva felsorolja azokat a tényezőket, amelyek egyre jobban félresiklatják (a digitális monopóliumok létrejötte, az anyagiasság, az álhírek és a gyűlöletkeltés terjedése stb.).

Az eredeti kezdeményező, Tim Berners-Lee a hátrányok enyhítésére egy új, ellenőrzöttebb platform, a *Solid* kialakításán dolgozik. De érdemes lenne kialakítani egy redukált, „fapados” változatot is, amely a szöveges információk megosztására szorítkozna, az egyéb (képek, zenék, videók) elérését egy ellenőrzött, vírusmentes tárolóhely biztosítaná. Az Internet hajnalán ez megbízhatóan működött. Akkoriban egy 256 kilobájtos, 2 megahertzes táskaszámítógéppel lapozgatni tudtam a washingtoni Kongresszusi Könyvtár katalógusában. Ma erre a sok extra mellett egyáltalán nincs lehetőség, miközben a növekvő költségek miatt özönlik ránk a kéretlen reklám. A 6-8 gigabájtos operatív memória és az 1600 megahertzes processzor mellett is lelassul a gépünk, a felesleges – és gyakran rosszindulatú –

sütik, kémprogramok, vírusok miatt. Ezen a közösségi e-pontok hálózatának fejlesztésével lehetne segíteni. Az ilyen helyek megoldanák az internetes szavazás kérdését is, aminek a révén végre eljuthatnánk a digitális demokrácia korába.

(Hozzászólás az eredeti cikk webhelyén, HVG, 2019. márc. 26.)

A hajléktalanság felszámolásának programja

Ez a cím kissé nagyot mondónak tűnik, de valójában egy gondolatmenet a probléma megoldásának lehetséges útjáról. Már amit én magam lehetségesnek tartok.

Mindenekelőtt el kell ismerni, hogy sokféle hajléktalan van, és ez összefügg azokkal az eseményekkel, amik megtörténtek az illetővel. És a többféle hajléktalanon nem lehet egyféleképpen segíteni. Bár talán nem látszik etikusnak, véleményem szerint jogos előbb a könnyebb eseteket megoldani.

Az ideális hajléktalannak van munkahelye, vagy ha momentán nincs, akkor kész munkát vállalni (amennyiben az elvégzendő munkákat egészségileg el tudja végezni). Nem iszik, vagy legalábbis nem lesz részeg. Megfelelően tisztálkodik (ha van rá módja), nem hagyja el magát (ha nincs rendes ruhája, akkor elfogadja a felkínált ruhaneműt). A többi emberrel szemben udvarias, nemcsak nem verekszik, de nem is veszekszik (nézeteltérés esetén elfogadja a másik különvéleményét, és a konfliktusok kezelésében aláveti magát egy pártatlan érdek-

egyezettető testületnek vagy mediátornak). Tiszteli mások személyes és magántulajdonát.

Nem tudom, hogy az utcán élő emberek közül hány százalékra illenek ezek a jellemzők, de biztosan egy jelentős létszámról van szó. Rajtuk úgy lehetne segíteni, ha munkásszálló típusú hajléktalanszállókat létesítenénk (esetenként visszaállítva olyan épületeket, amelyek már működtek munkásszállóként).

A felvételnél alá kellene írni egy nyilatkozatot, amelyben mindenki vállalja, hogy ha a házirendet megsérti, akkor azonnal ki kell költöznie. Sajnos nem kerülhető el az egész létesítmény 100 százalékos bekamerázása, de ettől nem kellene félni, hiszen a dokumentációt csakis abban az esetben vennék elő, amikor vita van valakinek a negatív viselkedésével kapcsolatban, ilyenkor pedig ez a legegyszerűbb megoldás.

A hajléktalanszállón kell lennie egészségügyi személyzetnek, takarítóknak, konyhásoknak, valamint rendfenntartóknak is (természetesen az ő viselkedésüket is kamerázni kell). Az intézmény fenntartását az államnak, esetleg az illetékes önkormányzatnak kell biztosítani. Az előbbi a jobb, mert az önkormányzatok hajlamosak a másik kerületbe áttolni a problémát, pedig ez végső soron országos gond. Szakértői segítséggel el kell érni, hogy a szállón lévők minél előbb munkát és lakhatást kapjanak és ezáltal kikerüljenek ebből az ellátási formából.

Akik nem jogosultak a hajléktalan-ellátásnak erre a legmagasabb szintjére, azokat is el kell helyezni, de a mindenekelőtt ki kell szűrni a pszichiátriai gondozásra szoruló eseteket, és a betegeket a megfelelő intézetekbe irányítani.

Akik az utcára kerülésük óta már elvesztették a képességüket a társadalomba való beilleszkedésre, azokat is el kell helyezni, de ezt már csak „hajléktalan táborokban” tudom elképzelni. Az elnéptelenedett falvakban talán olcsón lehet szállást találni, illetve az ott lévő épületeket úgy átalakítani, hogy abban emberi körülmények között lehessen lakni. A városi hajléktalanok nagyrészt koldulásból vagy lopásból tartják fent magukat, a táborban lakók viszont normális fejadagokat kapnának, rendszeres lenne az orvosi felügyelet, valamit oktatási és tájékoztatói lehetőségeket is lehetne biztosítani a számukra. A hajléktalanokon nehéz úgy segíteni, hogy azokon a településeken maradjanak, ahol eddig is csak vegetáltak.

A hajléktalanszállón, táboron, illetve a kijelölt pszichiátriai intézményeken kívül betiltanám a hajléktalanok tartózkodását. Ellentétben sok liberális közéleti személyiséggel én nem ismerem el a hajléktalansághoz való jogot, és ugyanígy a rendszeres jövedelem nélküli életmódot sem. Az élethez való joghoz szorosan hozzátartozik a lakhatáshoz való jog, és senki sem mondhatja azt, hogy örömmel vállalja a lakás és gondozás nélküli szabadságot. Ha a maga számára igen, akkor sem választhatja ezt a társadalom érdekei ellenére. A társadalomnak pedig az az érdeke, hogy a konfliktusok megoldódjanak, a segítségre szorulóknak segítséget kapjanak, és mindenki teljesítse a minimumot. A társadalom is, az egyén is. A társadalomból nem lehet kivonulni, legfeljebb egy alacsony szinten is kötődni lehet hozzá. Itt húzódik az egyén jogainak határa.

Ha sok pénzt nyernék a lottón, megpróbálnám megvalósítani a hajléktalanszállóra vonatkozó programot. Az egész kormányzat és az egész társadalom

átformálására akkor sem lenne erőm. Mindenesetre a fenti gondolatmenetet ajánlom a társadalmi szervezetek és politikai pártok figyelmébe. A hajléktalan-probléma megoldása nem egyszerű, de lépéseket lehet tenni a jó irányban. És ha úgy tetszik, a hajléktalanok és a munkanélküliek eltartása az az ár, amit a kapitalista berendezkedésért fizetünk. Ha erre nincs pénz, akkor vissza kell térni a szocialista viszonyokhoz.

(Norma blog, 2019. jún. 15.)

Európai tudat

Képzeljünk magunk elé egy amerikai fiatalembert, aki a Békehadtest keretében tartózkodik Magyarországon. Vagy egy osztrákot, aki magyar lányt vett el feleségül, és most itt él a családdal egy Pest környéki faluban. Ők nem magyar állampolgárok, de mivel itt élnek, be kell tartaniuk a magyarországi törvényeket. Még az is megeshet, hogy itt fizetik azt adójukat az esetleges magyarországi munkabérük vagy a vállalkozásuk bevétele után. Magyarok ők? Nem. Ideiglenesen itt tartózkodó külföldiek.

Nos, ha kellően nagy a fantáziánk, azt is elképzelhetjük, hogy mi magunk sem vagyunk helybeliek, csak ideiglenesen tartózkodunk Magyarországon. Az igazi hazánk Európa. Betartjuk ennek az országnak a törvényeit, de a lelkünk mélyén megmaradunk európainak.

Mi következik mindebből? Az, hogy ami ebben az országban történik, a hazugságok áradata, az emberek gyűlölködése, azt nem vesszük a szívünkre, hanem lerázzuk magunkról. Nem a mi ügyünk, nem

tartozik ránk. Igyekszünk nem belekeveredni, kívül kerülünk a frontokon. Úgy tekintünk magunkra, mintha mi is turisták lennénk, akiknek még egy ideig itt kell tartózkodniuk, de érezzük a honvágyat is, a békés európai hazánk iránt.

Ez az alapállás nem jelenti szükségképpen azt, hogy ne tartanánk a fél szemünket a környezetünkön. Ha javulnak a viszonyok, még az is lehet, hogy itt telepszünk le. És mivel szolidárisak vagyunk a szegény sorsú magyarországi „benszülöttekkel”, az ő küzdelmükben is részt vehetünk, hogy végre ebben az országban is győzedelmeskedjenek az európai viszonyok. Megtesszük, amit a lelkiismeretünk diktál, részt veszünk a tüntetéseken (a részvételünkkel tüntetünk: lám, Európa is támogatja a magyarokat), segítünk szegényeknek talpra állni, kibontakozni. De ha nem sikerül, azt sem vesszük a szívünkre, hiszen mi bármikor haza tudunk menni. Európába.

Persze kinek-kinek mások a körülményei, nem tud mindenki csak úgy hipp-hopp kiköltözni. Akik itthonról végezhetnek európai munkát, azoknak is szerencsájuk van. Akik pedig ebből a szempontból röghöz kötöttek, azokat ugyanúgy lehet támogatni külföldről, mint ahogy a fiatalok támogatják a saját szüleiket. Ismerkedjünk, barátkozzunk, vegyük észre, hogy valójában egy nagy család vagyunk.

Szinte hallom az ellenvetéseket: bennem talán nem magyar szív dobog, talán nem dobban meg az a magyar szív, amikor az olimpián magyarok szereznek aranyérmet? És egyáltalán, hogy lehet kibújni a magyar bőrből, amikor a Szózat is megmondta, hogy itt kell élnünk, halnunk? Az az igazság, hogy az évek során levetkőztem a magyarságtudatomat. Mert rájöttem, hogy valójában kényszerzubbony. Én a saját elhatározásomból élek ebben az országban, és

nem itt akarok meghalni. A kis patak vize is eljut az óceánig, nem akar élete végéig a saját medrében maradni. Ott akarok élni, ahol emberszámba vesznek, ahol számít, hogy mit tudok, ahol hozzájárulhatok a saját készségeimmel az összteljesítményhez. Magyarország minden propaganda dacára a minőségi listák alsó felében foglal helyet. És vannak olyan emberek, akiknek az az érdekük, hogy mindig is ott maradjunk. De hát az ország sok egyénből áll, és azokat nehéz visszagyömöszölni a hazafiság kényszerzubbonyába. Én értékelem és tisztelem a magyar kultúrát, de ugyanígy értékelem és tisztelem a román, a szlovák, a délszláv kultúrát is. A gyerekkoromban a magyar népdalokkal együtt tanultuk az orosz, a szlovák, a mongol népdalokat is, és azok is nagyon tetszettek. Az egy kultúrába való bezárkózás is kényszerzubbony, még ha önként vállalt is. A mai kormányzat erőfeszítéseket tesz a magyar érdek érvényesítésére – az irodalomban, színházművészetben, és még az őstörténeti kutatásban is. Nincs semmiféle „magyar érdek”. Világművészet van és nemzetközi tudomány.

Én a nagy egészhez akarok tartozni, miközben minden kisebb közösséget és kultúrát értékelek. Ez a nagy egész pedig Európa, és azon keresztül az egész világ.

(Töprengő blog, 2019. júl. 22.)

Libsibolsi

A szavaknak is megvan a maguk sorsa. A bolsevikok még elszántan harcoltak a nép eltökéltségét megzavaró liberális gondolatok ellen. Olyan eszmékről

van szó, mint hogy az egyének legyenek szabadok a vallásban, a művészetben, a családban (beleértve a szerelmi viszonyokat), a gazdaságban és a politikában, vagy legalább szabadon kifejthessék a véleményüket. A kommunizmus államvallása nem tette lehetővé ezt a szabadságot, kivéve a hagyományos kizsákmányolás alól való közösségi felszabadulást. (Ez vezetett a „népi” demokráciához.) A fasiszták ugyanilyen elszántan harcoltak a maguk faji államvallását megkérdőjelező liberálisok ellen. Most ismét olyan korszakban élünk, amelyben az egyéni szabadság gondolata üldözendő lett.

Talán Horn Gyula idején, az MSZP-SZDSZ haszonelvű koalíciója idején honosodott meg nálunk szitokszóként a „libsibolsi” elnevezés. (Hitler idejében a „zsidó bolsevizmus” ellen harcoltak, de akkor kifejezetten a bolsevikok között lévő zsidó vezetőkre értették. Sztálint nehezen lehetett volna liberálisnak tekinteni.) Érdekes fejlemény, hogy napjainkra minden haladó és szabadságelvű gondolatra ez a megbélyegző jelző telepszik rá, már az internetes kommentelők szóhasználatában is.

És valóban, a szocialista mozgalomban mindig is erős volt a szabadságra törekvés, és ez jutott kifejezésre a skandináv országok jóléti kapitalizmusában is. A néphatalom csak az egyének szabadságával együtt érvényesülhet, fokozatosan bővülve, a nép egészének szabadságáig. Ezzel szemben az illiberális „demokrácia” a maga erőszakos természetével és demagóg propagandájával egyre inkább felveszi a szidalmazott bolsevizmus jegyeit.

(Népszava, 2019. aug. 2.)

Kína olvasatai

Nem tudok érdemben beleszólni abba a vitába, amely a kínai társadalom kategorizálásáról és értékeléséről szól Kornai János, Hegyi Gyula és Tamás Gáspár Miklós között. Azt szeretném csak megjegyezni, hogy a demokrácia általános válsága idején Kína az egyetlen, amelyik valamilyen szempontból előre mutató társadalmi kísérletet folytat. Ez a kommunizmus egyik, ez idáig legsikeresebb és legkorszerűbb víziója. Nem Marx szellemében, de nem is a sztálini terror módszerével. Ez a változat megadja mindenkinek az esélyt, hogy a viselkedésétől függően sikeres lehessen. A társadalmi kreditrendszer ugyan feltételezhetően lehetetlenné teszi az ellenzékiiséget, de erőteljesen jutalmazza az egészséges életmódot, a családi kötelezettségek teljesítését és a társadalmi célok megvalósulásához való tevékeny hozzájárulást is. Ilyen pedig még semelyik országban sem volt. (Szeretik emlegetni Orwell antiutópiáját, de én úgy érzem, hogy ő a demokráciát és az egyének autonómiáját siratta, de nem fogalmazta meg az elnyomás végső célját. A regényében ugyanis maga az elnyomás tűnik végcélnak. Kínában nem ez a helyzet.) Az ujjur kisebbséggel való bánásmód ugyan nagyon durva, de nem hiszem, hogy faji alapon történne. Ha a muszlim vallású ujjurok (bizonyos szempontból a mi ázsiai rokonaink) ugyanúgy teljesítenék a kreditrendszer elvárásait, akkor elképzelhető, hogy semmilyen hátrányt nem szenvednének. A társadalmak fejlődésében eddig a zsarnokság és a demokrácia váltotta egymást (a görögöktől Rómán keresztül az európai politikai rendszerekig), és ebben az inga szerű hullámvásban a demokratikus berendezkedés kezd megint vesztésre állni. Törté-

nelmi mértékkel mérve nem elképzelhetetlen, hogy egy hosszú zsarnoki korszak kezdetén vagyunk. Ehhez képest Hszi Csin-ping kísérlete látszik az egyetlennek, amely túllép a régi modellek másolásán, és valami újjal próbálkozik. A munkásosztály öntudatra ébredése nem hozta el a kommunizmust, a „létező szocializmus” a feudalizmusra emlékeztetett (az orbánizmus ennek egyenes folytatása). A legújabb ipari forradalom (a robotizáció) felszámolta a munkásosztályt (a globalizációnak köszönhetően még vannak kizsákmányolható harmadik világbeli proletárok, de a rohamos ipari fejlődés őket is eliminálja). Az állam egyelőre nem hal el, hanem erősödik. A nyugati típusú parlamenti demokrácia váltogazdasága nem kedvez a stratégiai tervezésnek (például amit Obama felépített, azt Trump lebontja). Az én olvasatom az, hogy a kínai államkapitalizmus a maga hagyományosan hosszú távú célkitűzéseivel még megvalósíthatja ezt a szükséges távlatosságot. Sok múlik azon, hogy Hszi korlátozza-e majd a hatalmát, bölcs uralkodó lesz-e. Én neki drukkolok.

(Elküldve az Élet és Irodalomnak, 2019. aug. 2.)

Túlélési gyakorlat

Tamás Gáspár Miklós mostanában már nem annyira véleményvezér, nem a követendő utat javasolja, hanem egyre pesszimistább. Egyik cikkében szinte eltemeti a modern és szabad Európát, megerősíti, hogy Orbán taktikája a demokratikus értékek szétzilálására lényegében eredményes volt, ő győzött, itthon és külföldön egyaránt. Pedig nem lehet ölbe

tett kézzel ülni, és siratni az elveszített reményeinket.

Ebben a jobbra tolódó Európában (és a romlás egyik központjában, Magyarországon is) a szervezett túlélés a feladat. Képzeljük el, hogy beköszöntött a középkor, vagy éppen leverték a negyvennyolcas forradalmunkat, mégis élni kell. Meg kell szerveznünk a magunk, a családunk, a lakóhelyünk életét, lehetőleg minél függetlenebbül a központi akarattól és a megtévesztett, lassan többséggé váló tömegektől. Amennyire lehet. Az egészséges sejteknek együtt kell működniük, ki kell alakítani egy saját életteret, meg kell őriznünk az értékrendünket.

Kövér László a barlangokban bujkáló vietnámi partizánokhoz hasonlította az ellenzéket, akik alig várják, hogy majd megrohamozzák és elfoglalják az államot. Az egyik felével egyetértek. El kell bújni, csökkenteni kell a védtelenségünket. Hogy mikor térhet vissza az országba a demokrácia, az nem tőlünk függ. Történelmi perspektívában kell gondolkodnunk. Lehet, hogy nem is érjük meg. Lehet, hogy majd csak az unokáink unokái érik meg. De adjuk tovább az értékeinket, az erkölcsi felfogásunkat, hogy ha majd eljön az idő, az akkori emberek tudják, hogy mit kell folytatniuk. A görög-római kultúrának és művészetnek a reneszánszig kellett várnia, hogy újra előjőjön. Lesz még reneszánsz Európában. Azt a néhány évtizedet, évszázadot meg majd kibírjuk. A kereszténység is hogy kibírta az üldöztetést. Nemcsak Nero alatt, de a kommunista államokban is. Az a kérdés, hogy a mi demokratikus hitünk és mentalitásunk elég erős-e ehhez. Hát, majd meglátjuk.

(Szerintem blog, 2019. szept. 20.)

Szabad Európa vagy Euronews?

Az amerikai Szabad Európa Rádió magyar adásai újraindításának terve már egy ideje foglalkoztatja a közvéleményt. Erről szólt Váncsa István publicisztikája is (Világvevő, ÉS, 2019/43., október 25.). Ha a SZER a jelenlegi magyar hatóságokkal együttműködésben készítené a neten fogható rádióadásokat (amit Jamie Flynak, a Szabad Európa/Szabadság Rádió elnökének budapesti tárgyalásai alapján nem lehet kizárni), akkor ez is könnyen a kormány manipulációs gépezetének részévé válhatna. A Szabad Európára sok ember gondol nosztalgiával, de nem tudjuk, hogy Trump elnöksége alatt mennyire lenne képes a demokratikus álláspontot képviselni. Ráadásul a tervezett új SZER az interneten is csak rádió lenne, s így egyébként sem nagyon versenyezhetne az állami tévécsatornákkal.

De minek is kell a SZER, amikor van Euronews? Azt kellene elérni, hogy azt minden tévészolgáltató ingyenesen biztosítsa, ugyanúgy, mint a magyar állami adókat.

A jelenlegi Euronews azonban még nem áll a helyzet magaslatán. Mindegyik nyelvi szerkesztőségnek megvan a saját műsora, és csak a hírek egy része közös. (Putyin budapesti látogatása például a magyar változatban napokig vezető hír volt, az orosz változatban csak egy napig szerepelt, az angol adás pedig épp csak megemlítette.) Az ideális az lenne, ha egy rendszeresen jelentkező hírblokk egyszerre minden nyelven ugyanazt a műsort sugározná, összeurópai nézőpontból. Emellett lehetnének nemzeti műsorblokkok is, meghatározott időkben, amelyek kitérnének a helyi problémákra, de szintén a közös európai irányelvek alapján és a nemzeti kormányok

befolyásától mentesen. A nézők megszokták, hogy bármit hallottak is a kormány tévécsatornáján, azt ellenőrizhetik az európai forrásból.

Erre sokkal nagyobb szükség lenne, mint az amerikai rádióadóra, és hatékonyan ellensúlyozhatná a kormány média-egyenuralmát. Nem kell új állomást gründolni, egy kis átszervezéssel megoldható az uniós állampolgárok korrekt tájékoztatása.

(Élet és Irodalom, 2019. nov. 8.)

(A 168 Óra november 14-i számában is foglalkoztam a témával. Néhány mondat abból a hozzászólásból:)

„Arra is történtek utalások, hogy az amerikai képviselőház nem igazán gondolta végig ezt a tervet. A kormányunk elejétől fogva hevesen tiltakozott ellene, és csak most látszanak jelek arra, hogy amennyiben a rádió nem bírálja a kormányt, akkor még talán együtt is működhetnének vele. De képzeljük el, milyen lett volna a korábbi Szabad Európa Rádió, ha a magyar műsorokat jóvá kellett volna hagynia a Rákosi-rendszerrel! És az is kérdés, hogy Trump elnöksége alatt az újraindított adó mennyire tudná a demokratikus álláspontot képviselni.”

„Az ideális az lenne, ha egy rendszeresen jelentkező hírblokk egyszerre minden nyelven ugyanazt a műsort sugározná, összeurópai nézőpontból.”

„A magyar szerkesztőség minden nap egy adott időpontban reagálna a hazai eseményekre, de európai szemlélettel, a hazai kormányzattól teljesen függetlenül. Nyilván szerepelnie kellene benne egy sajtószemlének, amely fontosságuk szerint idézné az ellenzéki sajtó írásait, illetve a szórványos egyéb médiából is átvenne részleteket. (Természetesen akkor is, ha netalán a jelenlegi ellenzék kerülne hatalomra.) Erre sokkal nagyobb szükség lenne, mint az amerikai net-médiára, és hatékonyan ellensúlyozhatná a kormány média-egyeduralmát. A jelenlegi rendszerhez

képest ez járna a legkevesebb anyagi ráfordítással (ráadásul azt a ráfordítást is le lehetne vonni az uniós támogatásból). Ez nem kizárólag magyar probléma, valószínűleg ugyanez lenne a megoldás Lengyelország, Csehország, Szlovákia és a csatlakozni vágyó déli országok lakossága számára is. De talán nekünk lenne a legfontosabb és legsürgősebb. Javaslom az uniós képviselőinknek, hogy vitassák meg ezt a lehetőséget.”

Újratervezés

Orbán Viktor eredendő bűne 2015-ben a menekültek kampány célra való felhasználása volt (emlékszünk: magyar nyelvű plakátok, a menekültek átvonultatása Budapesten), emiatt az értelmes javaslatait sem igazán vették figyelembe. Pedig olyan is volt: a menekülteket az Unión kívül kell ellátni. Erdogan mostani zsarolása (a török-görög határ megnyitása) újra felveti a kérdést. A magyar diplomáciának most ezt kellene szorgalmaznia.

Építsenek uniós pénzből a határon egy befogadó várost (sátortábor helyett), amelyet ellátnak a szükséges orvosi és egyéb (például oktatási) szolgáltatásokkal. A tagállamok ne a menekülteket fogadják be, hanem a költségekhez járuljanak hozzá. Európának nagy szüksége van a bevándorlók munkájára, a megfelelő emberek kiválogatása is történhetne ebben a rögtönzött városkában, a többiek pedig ott várhatnák ki, ameddig visszautazhatnak a szülőföldjükre. A válság megint itt van a nyakunkon, mindent előről kell kezdeni. A tervezésnél.

(Rövidítve: Népszava, 2020. márc. 12.)

Közös teherviselést!

Ha valaki a járvány miatt nem dolgozhat, még az esetleges állami segítség ellenére is előfordulhat, hogy nem tudja fizetni a lakbért, a közüzemi díjakat, a banki kölcsönt, és ezáltal az egész élete (és a családja is) veszélybe kerül. De mivel a kár közös, mindenkinek vállalnia kellene a terheket: a bankoknak, a bérlakások tulajdonosainak, a közműveknek, a közlekedési vállalatoknak is. A banki kölcsönökkel kapcsolatos könnyítések csak átmeneti segítséget jelentenek, a teher továbbra is a magánszemélyek vállán marad. Ha többen viselik a terheket, mindenkire kevesebb jut.

(Népszava, 2020. márc. 21., 10. old.)

Élet a koronavírus után

Mihályi Péter alapos áttekintést adott a világjárványról, az esélyekről, az orvosok és a politikusok hozzáállásáról, és egészségében véve a kép meglehetősen szomorú (Élet és koronavírus, 2020. márc. 13.). Pedig a járvány után is lesz élet, csak egy kicsit más. Már most egy sor hasznos higiéniai tanács előkerült. Viseljünk arcmaszkot, ne fogjunk kezét senkivel, ne puszkodjunk, kerüljük a tömeget. Iskolai órák helyett távoktatás. Személyes konferenciák helyett távkonferencia. Utazás helyett videotelefon. Vásárlás helyett az áru kiszállítása (vendéglő helyett is ételkiszállítás). Az utazások minimálisra csökkentésével nemcsak a saját egészségünket védhetjük meg, de talán a Földet is. Kevesebb utazás

-> kevesebb kipufogógáz -> kevesebb környezet-szennyezés. Csináljuk virtuálisan, amit lehet! Ebből az egészből a távmunkára való áttérés tűnik a legnehezebbnek. Arra kellene fordítani több pénzt, hogy a lehető legtöbb ember otthonról is tudjon dolgozni. Ami sikerül a pánik idején, az máskor is sikerülhet.

(Elküldve az Élet és Irodalomnak, 2020. márc. 13.)

Kapuzárás és kapunyitás

Buják Attila a 168 Óra április 10-i számban kapuzárási pánikról ír, felvázolva, hogy egy korszak véget ért, már semmi sem lesz olyan, mint régen. Habár elsősorban Magyarországra fókuszál és a NER végét is előre vetíti, szerintem a változás globális és sokkal mélyrehatóbb lesz. A szolgáltató szektor nem omlik teljesen össze, hanem inkább átalakul, mert az eddigieknél is nagyobb szükség lesz rá (a „fürgé pizzafutárok” sem kerülnek utcára, hanem ezentúl sok minden mást is házhoz vihetnek). A bankok ugyan nem kapják vissza a kintlevőségeiket, de továbbra is jelentős pénzeszközök fölött rendelkeznek, amelyeket felhasználva jelentős átalakulásokat finanszírozhatnak. A saját nevükben.

A folyamat nagyon fájdalmas lesz, de nem nyúlhat el túl sokáig. Nincs annyi időnk. És hogy ne következzen be az, amit a szerző megjósol („sápadt emberek lépnek a fényre; először csodálkoznak; aztán lassan elindulnak”), a világ értelmesebb felének felül kell vizsgálnia az állami működés jelenlegi rendszerét.

A változás lényege szerintem az, hogy a jelenlegi piacgazdasági mechanizmusok helyett (amikor

mindenki pénzért dolgozik, és a pénzen vásárolja meg mások termékeit vagy szolgáltatásait) fokozatosan át kell állni egy olyan rendszerre, amikor mindenki hozzájárul (a képességei és egyéb adottságai szerint), és egy állami elosztó rendszer mindenkit ellát (a lehetőségekhez mérten). Mindenki az államnak (esetleg egy az államtól független központi szervezetnek) adja el a termékeit és szolgáltatásait, és az szolgálja ki a polgárait. Ingyen vesz, és ingyen ad. Nincs szükség áthidaló kölcsönökre, fizetett szabadságokra, és a munkanélküliség sem okoz majd nagyobb gondokat. Van annyi élelmiszer, ruha, háztartási szolgáltatás, amivel az egész lakosságot el lehet látni. Csak arra kell törekedni, hogy mindenki megkapja, amire nélkülözhetetlenül szüksége van. Ez lesz az a kapu, ami most kinyílik.

Ez az átállás főleg azokat sújtaná, akik eddig az átlagnál sokkal jobban éltek (bankárok, orvosok, ügyvédek, vállalati igazgatók stb.). De nem hiszem, hogy ettől kezdve elkezdenének sztrájkolni. Ennivalóra nekik is szükségük van, és bízhatnak abban, hogy ez a kommunisztikus elosztási rendszer is egyszer majd véget ér. Elvégre az Oroszországban 1918-ban bevezetett „hadikommunizmus” sem tartott három évnél tovább.

Nem félni kell, hanem alkalmazkodni. Végtére is az ember az élővilág egyik leginkább alkalmazkodni képes élőlénye. Na persze, a vírusok után.

(Rövidítve: 168 Óra, 2020. ápr. 30., 65. old.)

Védőoltás és/vagy immunerősítés?

A védőoltás megbízhatóan küzdi le a járványokat, de van egy hátránya: nagy időbeli lemaradással követi a kór terjedését. Erre a legjobb példa a SARS: mire elkészült a vakcina, magától is véget ért a járvány.

A COVID-19 elsősorban a gyenge embereket viszi el: az áldozatok többsége idős otthonok lakója vagy már eddig is több súlyos betegségben szenvedett. A köztudottan gyengébb ellenálló képességű férfi áldozatok aránya jelentősen meghaladja a nőkéét, és a kevés fiatalnál is kimutatták a szervezetük gyengeségét.

Nyilvánvaló, hogy jobban megéri az emberek immunitását növelni. Az is sok odafigyeléssel és anyagi ráfordítással jár, de csak egyszer kell nekikezdeni (és folyamatosan megtartani), nem lenne szükség egész országokat, sőt földrészeket megbénító karanténra.

Az immunrendszernek sok mindenre van szüksége, és az egyes összetevők adagolását sem lehet túlzásba vinni. Ami kis mennyiségben használ, az nagy mennyiségben károkat okozhat.

Jelenleg is kapható egy sor immunerősítő étrendkiegészítő. Vannak weboldalak, amelyek kifejezetten ilyen szereket ajánlanak.

Hasznosnak látszik például az echinacea, a bodzabogyó, az ezüstkolloid, az astragalus gyökér, a gyömbér, a ginzenggyökér, a D vitamin és C vitamin, a mirha, az oregánó, és a különböző probiotikumok. Ezek többnyire drágák, de nem kell mindegyiket beszedni.

Nekem az látszik a leglogikusabb hozzáállásnak, hogy életkor és egészségi állapot alapján (ebbe beleértve a betegség-előzményeket is) különféle

összetételű kúrákat javasolnának a hozzáértők. Amikor kitör egy újabb járvány, elsősorban a megelőzésre, a szervezet immunitásának növelésére kellene helyezni a súlyt.

Természetesen elengedhetetlen az állami segítségnyújtás. A veszélyeztetett csoportoknak ingyen lehetne beadni a kifejezetten a számukra kidolgozott kombinációt. A háziorvos megítélése alapján. Emellett természetesen dolgozni kell a konkrét kórokozó elleni ellenanyag előállításán is, de legyen az az arzenálunk tartaléka. Jobb félni, mint megijedni. Jobb felkészülni a járványokra, mint kapkodni.

És jobb, ha a védekezés megfontolt terv szerint történik, szükségállapot, felhatalmazási törvény nélkül, a társadalmi élet és a gazdaság lehető legkisebb megzavarásával.

(Töprengő blog, 2020. ápr. 21.)

Szelíd ellenzék

Az a gyanúm, hogy kezd véget érni egy korszak az ellenzéki politizálásban. Nincs értelme sem a parlamenti csatározásoknak, sem a tömeges rendezvényeknek (ráadásul az elhúzódó járvány idején ez nem is lenne egészséges), és még az ellenzéki média elemzése is nagyon kevesekhez jutnak el. Változtatni kell. A kérdés az: hogyan.

Nyilvánvaló, hogy a kormányzat minden gazemberségére reagálni kell. Ennek lehet egy szelíd formája is. Lehetne például egy plakát-hírlap, egy „tacepao”, amely minden lényeges kérdésben szembesíti az Orbán-kormány döntéseit a valósággal, leírja a lehetséges következményeket, és alternatívát

vázol fel („Mi így csináltuk volna”). Hadd lássa a lakosság, hogy az adott problémát hogyan lehetett volna megoldani okosabban! (Persze amikor Orbánék helyesen döntenek, azt is el kell ismerni – hiszen közös érdek, hogy jó döntések valósuljanak meg.) Ha a plakátokat leszaggatják, akkor tábla helyett lehet posztereket körbevenni az utcákon, gyalog vagy autóval, és azokon kifejtteni tömören az ellenzéki álláspontot.

De nem csak reagálni kell, hanem az olyan problémákat is fel kell vetni, amelyekkel a kormányzat nem foglalkozik. Az ilyen javaslatokat a parlamentben is elő kell terjeszteni (elvégre az a „hivatalos út”), de azokat is azonnal ki kell vinni az utcára (azt is megemlítve, ha a javaslatot elutasították). Mindezt nyugodtan, nem ágáló felszólításként, követelés-ként, hanem csendes javaslatként vagy megállapításként.

Vannak olyan problémák, amelyeket a kormány közvetlen beavatkozása nélkül is meg lehet oldani (bár kisebb hatékonysággal). Ilyenek a rászorulóknak az ellátásával összefüggő kérdések (a köztisztaságtól a házhoz szállításig, az oktatásból célzatosan kimaradó, de fontos tananyag terjesztésétől a gyermekek és idősek ellátásáig). A magyar társadalomban sok a munkáját elvesztett vagy nyugdíjas ember, akiket nem lenne nehéz betanítani az ilyenféle feladatokra. A fizetést adományokból (nem csak hazai, hanem külföldi adományokból is) lehetne biztosítani. Ebben is lenne „ellenzéki” gesztus: minden egyes segítségnyújtás alkalmával nyilvánvalóvá kell tenni, hogy mindezeket azért csináljuk mi, mert az adónkból feltartott állami apparátus nem hajlandó elvégezni. Ha minden alkalommal hangsúlyoznánk ezt, akkor két fejlemény lehetséges, A kormányzat vagy átveszi

a terheket, vagy elveszíti a választásokat. Nem harsányságra van szükség, hanem szelídségre. Ha igazán rendszert akarunk váltani, ha vissza akarjuk állítani a demokráciát, akkor a sárdobáló, gyűlöletet fröcskölő útszéli stílustól is tartózkodnunk kell. A tények különben is magukért beszélnek.

(Rövidítve: Népszava, 2020. máj. 11.)

Kínomban viccelek

TUTI ÖTLETEK A LÁZÁLOMGYÁRBÓL

A demokraták mint kisebbség

Megindult az agyam, amikor a 168 Óra június 25-i számában olvastam Péterfy Gergely írását a Nyugatszuszpenzióról.

Többek között megemlíti egy alternatív Magyarország lehetőségét, amely a jelenlegi határainkon belül működne, „valódi kormánnyal, új himnusszal, címerrel, sajtóval és egy gyökeresen új, radikálisan modern, szolidáris Magyarország-vízióval, amely néhány év alatt rokonszenvesebbé válhat a többség számára, mint a döbrögis-klerikális Orbán-Jobbik-ország”.

Ez igenis megvalósítható. Csak a magyarországi demokratákat hivatalosan kisebbségnek kellene nyilvánítani. (Miért? Most nem azok?)

Rögtön lehetne is egy kisebbségi önkormányzatunk (mondjuk, az Országos Cigány Önkormányzat mintájára), az ügyeinket magunk intéznénk, saját oktatási, egészségügyi és gazdasági intézményeket hozhatnánk létre, felvennénk a kapcsolatot a demokratikus Európával, vita esetén a kisebbségi ombudsmanhoz fordulhatnánk. Ebből előbb-utóbb kialakulhatna egy kisebbségi párt (mint a magyarok pártjai a környező országokban), amely adott esetben akár az országos választásokat is megnyerhetné. (Hogy ez „néhány év alatt” megtörténne-e, abban nem vagyok biztos.)

A többséggé válásunkkal természetesen megszűnne a demokrata kisebbségi önkormányzat, és a nem demokratáknak, a szolgálalelkűeknek, a vezér-elvűeknek alakulhatna meg a kisebbségi önkormányzatuk, a mi teljes egyetértésünkkel és támogatásunkkal.

(2015. jún. 27.; Szerintem blog, 2017. febr. 15.)

A migránsok és Szibéria

Allah hatalmas. De hatalmas Oroszország is. Szibériában el lehetne helyezni az egész Közel-Keletet.

A Szovjetunióban már volt egy Zsidó Autonóm Terület, Birobidzsán. Igaz, a természeti környezet meglehetősen barátságtalan, kopár, de nem rosszabb, mint Izraelben. Nem ezért nem költözött oda a világ zsidósága. A fő baj az volt, hogy tombolt a sztálinizmus, és a hithű izraelitákat könnyen cionista összeesküvőnek lehetett tekinteni. (És persze nagy volt az őshaza, Palesztina vonzereje is.)

Most nyakunkon a kivándorlási válság. Zsúfoltak a menekülttáborok, mindenki tovább akar menni, tovább és még tovább, egészen Németországig. Ha a migránsok Szibériába mennének, az több előnnyel is járna. Ott van az a határtalan térség, ott is van kőolaj meg földgáz, a jövevények gyorsan feltalálnák magukat. Az sem mellékes, hogy az egykori GULÁG-rendszert is lehetne újrashasznosítani, most nem fogolytáboroként, hanem szálláshelyül. Nem kellene szögesdrót meg géppisztolyos-pufajkás őr. Az élelmezésen viszont sokat kellene javítani.

Ha nem Németország a cél, hanem Szibéria, talán kevesebben indulnának útnak. Csak azok, akiknek nagyon muszáj.

A költöztetés is könnyen megoldható. Az oroszok a Közel-Keletre egyre több fegyvert visznek. Ugyanazok a repülőgépek visszafelé migránsokat hozhatnának. A jelenlegi légi forgalmat figyelembe véve pár hét alatt kiürülnének a menekülttáborok, megnyugodna az Európai Unió, a választásokon pedig nem törnének előre a rasszisták.

Ha ezt a nagyszabású tervet Orbán Viktor terjeszteni el, akkor ő lehetne Európa hőse. És hát Putyinnal már eddig is elég intim kapcsolata alakult ki ahhoz, hogy ezt el tudja intézni.

(Lázálomgyár, 2015. okt. 23.)

Időutazásos kalandpark

Az időutazás legalább egy évszázada élénken foglalkoztatja az emberiséget. Nos, korlátozott értelemben az időutazás igenis lehetséges. Nem találkozhatunk ugyan a múltbeli önmagunkkal, de kipróbálhatjuk, milyenek lehattünk volna, hogyan élhettünk volna a régi korokban. (A reinkarnáció híveit most nem számítom ide, velük bizonyos összegért el lehet hitetni, hogy a középkorban grófok, udvari szereplők voltak, és némi biztatással még fel is tudják idézni állítólagos elfelejtett emlékeiket.)

A múltba úgy lehet visszautazni, ha megteremtjük ennek feltételeit: a régi házakat, utakat, ruhákat, viselkedésmódokat, termelési módszereket. Mint ahogy a szentendrei skanzenben láthatjuk az egyes magyarországi tájegységek épületeit, műhelyeit, bizonyos időszakokban még azt is, ahogy a kékfestő kékfest, a pék pékeskedik, a századforduló fotográfusa pedig fotografál.

Csakhogy a múltbeli utazáshoz az is hozzátartozik, hogy mi is részeivé váljunk a múltnak. A világon sok helyen vannak ilyen helyek, ahol például XVII. századi ruhákat láthatunk a fesztiválokon, az Amish közösségek tagjait megtekinthetjük, ahogy ma is elektromos áram nélkül dolgoznak, szélmalmot használnak, és kordén közlekednek. De ezeken mi csak nézők lehetünk, és nézni vagy csinálni nem ugyanaz. Nekünk magunknak is fel kell öltöznünk annak a kornak a ruháiba, meg kell tanulnunk úgy beszélni, ahogy akkor beszéltek, és meg kell tanulnunk úgy dolgozni, ahogy azok az emberek dolgoztak. (Persze többet fizetne a sétakocsikázó gróft alakító látogató, mint az, aki ökrös szekeret hajtó jobbagyot személyesít meg. A rangnak ára van.)

Egy nagy kalandparkot kellene építeni, ahol be lehet merülni egy-egy történelmi kor mindennapjaiba, valóságosan élni lehet annak a kornak az életét. Néhány jellegzetes korszak elég lenne az élményhez: török kor, reformkor, XIX. század, ötvenes évek. Mindegyik néhány hektáron. A történelmi filmek kellékeiből elég épülettorzó, díszlet, ruha vehető át, a filmesek ügysem tudják, mit kezdjenek velük a forgatás után.

Az egeri vár másolata például ott maradt a Pilisben, a reformkorhoz és a XIX. századhoz is könnyen találnánk megfelelő városképet, az ötvenes éveket pedig nagyon jól reprodukálni lehetne egy szétrohadt gyárteleppel, csak helyre kellene állítani a régi feliratokat (Sztálin út, Rákosi Művek), és fel kellene újítani a termelést (például a vasműben teljes felszerelésben dolgoznának a kohászok, és apró tárgyakat készíthetnének – „ezt hoztam az ötvenes évekből” felirattal).

Ezen a helyen lehetne néprádiót hallgatni (tetszés szerint: Rákosi-beszéddel, vagy annak a mérkőzésnek a hangfelvételével, amikor 6:3-ra legyőztük az angolokat – némi felárral a néprádió is bejönne a Szabad Európa), a televízióban nem lennének reklámok, ugyanazokat a filmeket vetítenék, mint ma az M3, vehetnénk palackos tejet és 3,60-as kenyeret (persze a mai forintot a pénztárnál, a napi árfolyamon átváltva), beleülhetnénk egy Moszkvicsba, és nem lehetne kapni banánt.

Valaki azzal érvelhetne, hogy a régi korok levegőjében való ilyen megmártózás még nem lenne igazi kaland. De azért az ökrös szekér, az „e heti tömegdalunk”, a kőfejtés a géppisztolyos őr felügyelete mellett eléggé emlékezetes lehet annak, aki még sosem csinálta. És képzeljük el azokat a német turistákat, akik szívesen töltenék egész vakációjukat a kelet-európai ötvenes években, csak azért, hogy meg tudják becsülni, miből maradtak ki. Ez óriási bevételt jelentene nekünk.

Mindehhez kezdetben meglehetősen sok pénz kellene. De a beruházás gyorsan megtérülne. Gondoljunk bele, hány embernek adna munkát a régi épületek, városrészek újrateremtése („Kis-Sztálinváros”), a korhű ruhák kiszabása, a régi épületek felépítése a korabeli technikával. Akkor nem volt annyi gép, sok mindent kézzel csináltak, kell a sok ember.

Hol épülhetne fel ez a kalandpark? Hát ott van az a leromlott terület a Nyugati mögött. Akkor vasúttal is lehetne utazni a múltba, csak át kellene szállni. Vagy ilyenné lehetne áttervezni a nagyralátó városligeti Pannon parkot. Nemrégén Kecskemét mellett próbálkoztak ezzel, a történelmünk jelentős eseményeinek bemutatásával, de pénzhiány miatt abba-

maradt a projekt. Nem találtak tőkeerős beruházót. Geszti Pétert kérdezték? Matolcsy Györgyöt kérdezték? Charles Simonyit (az egyetlen magyar nemzetiségű embert, aki megengedhette magának, hogy kétszer is járjon a világűrben) kérdezték? Van itt pénz, csak fantázia kellene. (Soros Györgyöt is meg lehetne kérdezni, de ez most nem az a pillanat.)

Persze ha csórók vagyunk, és nem tudunk egy ilyen történelmi Disneylandet létrehozni, akkor mindezt megcsinálhatnánk virtuálisan is. Ez annyiból állna, hogy mindegyik történelmi kor illusztrálására felállítunk egy nagy csarnokot, az előterét az abból a korból származó vagy azt imitáló tárgyakkal rendezzük be (ezeket ki is lehetne próbálni), a falakon pedig körbe olyan filmrészleteket vetítünk, amelyek bemutatják az adott kor mindennapi életét. Száz és száz történelmi film van, és ezekben nem minden jelenet akció, bőven bemutatják az akkori életet, a divatot, a járműveket, a járókelőket, a kor tipikus szereplőit. Persze a játékfilmek segítségével akár az ősemberek korába is visszarághatunk. (Ehhez stílszerűen ingyen nyers hús járna, de a jegy nem tartalmazná a kórházi kezelés költségét.)

Eddig a múltba való utazásról beszéltem. De – korlátozottabban – utazást tehetünk a jövőbe is. Igaz, hogy ez nem lesz hiteles, hiszen a jövőt egyáltalán nem ismerjük. De éppen emiatt nem is ellenőrizhetik a látogatók, illetve csak akkor derül ki, hogy valamit elnéztünk, amikor már nem lehet visszakövetelni a belépőjegy árát. Meg lehetne tekinteni a mindentudó robotokat (Made in Japan), ugyanezt természetesen gagyiban is (Made in China), lehet utazni a Mars-járón (Made in USA) vagy benézhetünk egy európai mecsetbe (Made in Saudi Arabia). És ha kijövünk a jövő-múzeumból,

könnyen olyan érzésünk lehet, hogy odakint is Magyarország jövőjébe pillantunk bele. Mert itt aligha fog változni valami is 10-20 év alatt. Vagy a régeből lesz az új. „Vissza a jövőbe”. Made in Hungary.

(Lázáalomgyár, 2015. nov. 19.)

Szexadó

A kormány már jó ideje igyekszik új adónemeket kitalálni, amelyekkel befoltozhatná a saját maga által ütött lyukakat a költségvetésben. Nincs kétségem, hogy az unortodox megközelítés ezen a téren is sok újdonságot hozhat.

Ismerve a magyarok leküzdhetetlen beszélhetnékjét, a kommunikációs adó teljesen logikus lépés volt. Aztán az illetékesek rájöttek, hogy a lakosság egy része telefonálás helyett szkájpól (és ily módon tulajdonképpen adóelkerülést végez), ezért ugyanígy logikus az internetes kommunikáció megadóztatása. Igazán csak az a furcsa, hogy még nem álltak elő egy metakommunikációs adóval (egy ilyen jellegű büntetést már kiszabtak Szanyi Tiborra, amikor a Parlamentben tévedésből feltartotta a középső ujját). Nincs az jól, hogy az ember csak úgy ingyen mutogathat vagy grimaszolhat.

Aztán amikor egy lázas éjszaka utáni hajnalon eszembe jutott, hogy a leghatékonyabb egy szexadó lenne, egyből lemerevedtem. Meg lehetne adóztatni az együtt élő párok szerelmi életét. (E tekintetben végre a melegek is hasonló elbánásban részesülnének.) Az adó alapja a havi bevallás. Ki merné bevallani, hogy már nem tud annyiszor, mint a másik? A

férfiúi büszkeség majd arra készíti a férjeket, hogy minél nagyobb számot írjanak be. Persze előfordulhat, hogy egyes férfiak számításból, és dacolva a többiek röhögésével, direkt kevesebbet vallanának be, de akkor ott van a feleség, akinek szintén sértené a női büszkeségét, hogy őt már nem kívánják annyira.

És mi van, ha férj-feleség annyira elvetemült, hogy nulla aktust jelent be? Arra is van mód, hogy megadóztassák az elvárt szexuális aktivitást. Mint egyes gazdasági területeken az elvárt jövedelmet.

Csak abban reménykedhetem, hogy a 65 éven felüliek már ingyen szexelhetnek.

(Lázáalomgyár, 2015. dec. 31.)

Tuti pénzreform

Megdobbant a szívem, amikor hallottam, hogy lecserélik az eddigi forintot. Már épp itt volt az ideje. Az viszont csalódást keltett, hogy csak a pénz képét cserélték le, feltehetően az új jegybankelnök aláírásának megőrzése céljából. (Mi lesz, ha a bankelnök börtönben ül, de az aláírása még mindig közkézen forog?)

Ha rajtam múlna, a forintot is lecserélném. Az alábbi lehetőségek közül választanék.

1. A jelenlegi forintot átkeresztelném fillérre. Száz fillér lenne egy kemény forint, egy pengő (esetleg a kincstár realitását jobban tükröző „kongó”) vagy – a magyar államfejlődés következő állapotát anticipiálva – korona. Ezzel ugyan a fizetések is a századrészekre csökkennének, de valóra

válna nemzedékek álma: megint lenne 3,60-as kenyér. Egy ideig.

2. Úgy állapítanám meg a devizánk értékét, hogy pillanatnyi árfolyamon 1 euróval legyen egyenlő. Ezt el lehetne nevezni euroforintnak. Aztán persze az euroforint is romlana, de időről időre kiigazítanánk (kemény euroforint, még keményebb euroforint, gránit szilárdságú euroforint stb.). Természetesen nevezhetnénk magyar dollárnak, magyar fontnak vagy magyar rubelnek is. Praktikus okokból olyan valutát lenne ésszerű választani, amelyik nagyjából egyformán romlik a miénkkel.

3. Megszüntetném az egész pénzrendszert, és mindent jegyre adnék. Ez abszolút mértékben megszüntetné az inflációt, hiszen az 1 kilós kenyérjegyért mindig 1 kiló kenyeret lehetne kapni, legfeljebb ritkábban, és mindig más lenne a színe.

3b. Ha lépést akarunk tartani a műszaki haladással, akkor mindezt elektronikus kártyával is meg lehet csinálni – mint azt már több településen a segélyek felvételénél előrelátóan bevezették. A különbség annyi lenne, hogy mostantól az egész lakosságra kiterjedne. Ez az elektronikus változat arra is lehetőséget adna, hogy valaki okosan gazdálkodjék a kreditjeivel: ha a múlt hónapban kevesebb tejet fogyasztott, később ugyanilyen mértékben túlléphetné a tejkeretét.

Hogy ebben a rendszerben az állam közeli oligarchák hogyan szerezhethének nagyobb vagyont, azt még nem találtam ki. Talán az audikat, a magánrepülőgépeket, kastélyokat is jegyre kellene adni. Persze mindenkinek érdeme szerint.

Mindez nem érintené a versenyszférát, legfeljebb nekik idegen valutával kellene üzletelniük. De biztos vagyok benne, hogy előbb-utóbb az ilyen magyar

fizetési utalványok is bejuthatnának a fekete piacra, és talán még offshore cégeket is lehetne velük alapítani.

(Tuti ötletek, 2016. júl 29.)

Tuti ötletek a rezsicsökkentésre

A rezsicsökkentés 2014-ben a Fidesz választási csodafegyvere volt. 2018-ban is lesznek választások, előre megmondom, hogy a rezsicsökkentés annak is egyik fő témája lesz. De miért várjunk addig?. Még nagyon sok lehetőség van arra, hogy az emberek hónapról hónapra kevesebbet költsenek. Íme itt van néhány megfontolandó ötlet:

1. Kötelezzük a boltokat, hogy hetente csak egy napon nyissanak ki! (A hét többi napján NAV-ellenőrzések lennének.) Ettől kevesebb lenne az oktalan pénzköltés, és a lakosság nagyon is meggondolná, hogy mit vegyen meg és hol.

2. Vegyük el az autókat azoktól, akik nem keresnek havonta 1 millió forintnál többet! Ettől csökkenne az oktalan száguldozás, kevesebb lenne a baleset, kevesebb benzin fogyna, és javulna a városok levegője. A kerékpározás hasznos sport, és ennek révén kevesebb lenne a fizikailag alkalmatlan fiatal – ha esetleg majd újra bevezetik a kötelező katonai szolgálatot.

3. A tévében csak fekete-fehér filmeket vetítse- nek! Ettől csökkenne az öncélú bambulás a képernyő előtt, és a családok többet beszélgetnének. A reklámok tilalma csökkentené a nem kapható áruk miatti frusztrációt.

4. Bizonyos napokon egyáltalán nem lenne villany. Ezáltal jelentősen csökkenne a háztartási gépek fogyasztása, viszont nőne a kiscsoportos népdaléneklés. Fellendülne a népi gyertyaöntő ipar, egyszersmind több lenne a gyerek.

5. Fel kell számolni az internetes hálózatokat! Az emberek ne lógjanak a neten, hanem beszélgessenek!

6. Zárjuk be a csicsás modern muzikát! Helyettük árnyjátékokkal és szavalókórusokkal szórakoztassuk a közönséget! Bowling-klubok helyett lengőteket a játszótérekre, sör helyett nosztalgia-Bambit!

7. Nagy felzúdulást okozott, hogy immár csak a kötelező tankönyvekből szabad tanítani. De miért kell egyáltalán tankönyv? Térjünk vissza az óra alatti skandaláshoz és a palatáblához!

8. Termesszünk zöldséget és gyümölcsöt az erkélyen! Tartsunk állatokat a fürdőkádban! Ezáltal tartósítószeres nélküli, garantáltan hazai termelőtől származó élelmiszereket fogyaszthatunk.

9. Az az autóbusz és a vasút helyett járjunk lovaskocsin és ökrösszekéren! Hozzuk újra divatba a postakocsit! Ugyanígy pótolhatná a metrót a lóvasút. Mivel az emberek nem mehetnének külföldre, nem idegesítené őket az elfajult, keresztényietlen nyugati társadalmak haláltánca. Bizonyos számú nyugati turista azonban bejöhetne, hogy legyen kiktől kéregetni.

10. Kötelezzük az állampolgárokat, hogy minden megtakarításukat az állam által kezelt bankszámlán tartsák! Ez jótékony hatással lenne az államháztartási egyensúlyra és a valutatartalékokra.

Azt mondanom sem kell, hogy ezek az intézkedések intenzív felvilágosító kampánnyal járnának együtt, amelynek során a polgárok minden hónapban megkapnák a kimutatást arról, hogy mennyit

takarítottak meg, és hogy mennyi pénzük lenne, ha hozzájuthatnának.

Persze örökösen nem lehetne ilyen szigorúságban élni, ezért minden évben megrendeznék a „pazarlás napját”, amikor is gondtalanul és felszabadultan lehetne vizet csorgatni, gyufákat gyújtogatni, tányérokat a falhoz vágni (háztartásonként legfeljebb 5 db-ot). Ez sokkal jobb lenne a feszültségek levezetésére, mint a tüntetés. A közösségi megmozdulások erejét mindazonáltal nem szabad lebecsülni. Május elsején felvonulásokkal és majálissal emlékeztetnénk meg a Munka Alapú Társadalom ünnepéről.

Persze az is szóba jöhetne, hogy mindenki egyszerre éhen hal (lásd még: fényevés). Ezáltal végleg megszűnne a rezsi. De ezt hagyjuk meg utolsó lehetőségnek.

(Tuti ötletek blog, 2016. aug 2.)

Tuti megoldás az orvoshiányra

Nagy az orvoshiány. De miért kell mindenáron orvos? Ezelőtt 500 évvel például még legfeljebb a borbélyt hívták eret vágni gutaütés ellen, és mégis elváltak. Valameddig.

Ismeretes annak a magyar embernek az esete, aki saját magán végezte el az érmütétet, mert nem tudta kivárni, hogy sorra kerüljön. Megy ez, csak egy kicsit guglizni kell hozzá. Mert mi kell egy műtét-hez? Kés, fertőtlenítés, érzéstelenítés. Az utóbbi két célra a pálinka is megfelel, külsőleg vagy belsőleg. Hungarikum, éljünk hát vele büszkén! (Az önmütét is hungarikum, bár kezdetleges formában előfordul kígyómarásnál is.)

De igazából nem erről akarok írni, hiszen mindez evidencia. Az orvos nemcsak gyógyít, hanem diagnosztizál is. Ennek kiváltására pedig már nagyon jó számítógépes programok vannak.

Köhögsz, piros a mandulád, taknyos az orrod? Nátha.

Szédülsz, bepirosodik az arcod, hevesen dobog a szíved? Magas vérnyomás.

Hányszor maradt a menstruációd és pozitívat jelez a terhességi teszt? Gratulálunk, nemsokára kisbabád lesz. Meg tudod szülni otthon is, bába nélkül is. Legfeljebb háromból kettő halva születik. Ilyen az élet.

Heves mellkasi fájdalom, verejtékezés? Szívroham.

Szagató fejfájás, kidülledő homloki erek, eszméletvesztés? Szociális temetés.

Ha magunkat diagnosztizálnánk, és a kisebb műtéteket otthon végeznénk el, meghitt családi körben, némileg pótolhatnánk a normális országokba elvándorolt orvosokat.

Persze az is lehetséges lenne, hogy az egészségügyi szakembereket tisztességesen megfizetnénk, és ezáltal itthon tartanánk. De ezzel a szokatlan ötlettel nem akarom magamra irányítani az elmeorvosok figyelmét.

(Tuti ötletek, 2016. júl 29.)

Tuti megoldás a hálapénzre

Sokan adnak hálapénzt, amikor az egészségükről van szó. Akár jelzi az orvos, akár nem, a beteg gyakran úgy érzi, hogy valamennyit adnia kell. De miért azok

adnak (esetenként elég sokat), akik éppen bajban vannak?

Ahogy a megbiztosító a beteg helyett fizet a gyógyításért, ugyanígy a hálapénzre is lehetne biztosítást kötni.

Hogy működne ez? Fizetem a hálapénz-biztosítást, és amikor orvoshoz kerülök, adok neki egy nyilatkozatot arról, hogy mennyi hálapénzt adnék. Aztán az orvos a biztosítótól megkapja azt az összeget, amit a biztosító jogosnak tart.

Ha már semmiképp sem tudunk leszokni a megvesztegetésről, legalább csináljuk korszerűen.

(Tuti ötletek, 2016. júl 29.)

Nemzeti kupleráj

Ne tévessze meg az olvasót a több értelmű cím. Most nem a hazai közállapotokról vagy a kormánypárt zavaros ügyeiről lesz szó, hanem egy olyan ideális országos intézményhálózatról, amelyik minden igényt kielégítve egyszerre oldja meg a következő problémákat: a férfiak igényét a szexuális változatosságra, a nemi betegségek terjedésének megakadályozását, a nők megbecsülését és az államháztartás egyensúlyának javítását. Igen, ez mindez lehetséges, egy tuti kombinációban.

Javaslatom lényege, hogy a kormány szigorú felügyelete mellett hozzák létre a nemzeti kuplerájok hálózatát.

Ezekben a kereskedelmi egységekben teljes diszkréció mellett az alábbi tevékenységek zajlanának.

1. A belépési díj fejében a férfiak gyönyörködhetnének a kiszolgáló nők pompás testében.

2. A nőket nézve önkielégítést végezhetnének.

3. Pótdíj ellenében a hölgyek elégítenék ki őket, gumikesztyűben, a higiéniai szabályok betartásával. (A fantáziálást esetleg vetített szexfilmek is megkönnyíthetnék.)

4. A hölgyek nem fertőzést kapnának, hanem a kézimunkáért versenyképes fizetést.

5. A precíz adózásról a NAV-hoz bekötött online pénztárgépek gondoskodnának.

6. Ki lehetne küszöbölni a striciket, senki sem kapna pénzt munka nélkül.

A prostitúcióban nem a szex a legrosszabb, hanem a női test áruba bocsátása. Ez itt teljesen ki lenne zárva. A női dolgozóknak pedig egy idő után mindegy, hogy teheneket fejnek vagy férfiakat elégítenek ki. Megtarthatnák a méltóságukat, büszkék lehetnének női mivoltukra és a szépségükre (amit a tehenek egyébként sem értékelnek). Ha valamelyik dolgozónak kedve támadna szeretkezni a vendéggel, azt is megteheti, a maga kockázatára és gyönyörűségére (és ha a vonzalom közös, ezért senki sem fizetne).

A feministák biztosan kritizálnák ezt a rendszert. De hát találjanak ki jobbat! Megvan az igény, és ennek van egy humánus kielégítési módja.

Ezekben az üzletekben alkoholt és cigarettát is lehetne vásárolni, és fokozatosan minden gond nélkül beolvadhatnának a nemzeti dohányboltok hálózatába. A (18)-as jel már ott van.

(Tuti ötletek blog, 2016. aug. 18.)

Háborúzzunk humánusan!

A háborúban nem az a rossz, hogy az erősebb hadsereg legyőzi a gyengébbet, hanem hogy ennek során nagyon sok ember meghal. (Én a polgári áldozatokat nem is számolnám külön, hiszen akit besoroztak, talán nem volt polgár?)

De hát lehetne másképp is. A számháborúban ki kell állniuk azoknak a gyerekeknek, akiknek a számát leolvasták. A vadállatokat altató lövedékek kábítják el, hogy a szükséges orvosi vizsgálatokat elvégezhessék. Egyes túszejtéseknel is előfordult már, hogy mindenkit gázgránátokkal kábítottak el, hogy elfoghassák a terroristákat.

Miért ne lehetne ugyanezeket a módszereket használni a valóságos háborúkban is? A karabélyokban altató lövedékek lennének, és az elkábult elleneséges katonákat a hadifogoly-kórházakban ébresztenék fel. Aki úgy dönt, mindjárt állampolgársághoz is folyamodhat, így aki elveszti a háborút, egyben a lakosságának egy részét is elveszítené.

Tegyük fel, hogy az egyik harcoló fél egyoldalúan vezeti be ezeket a rendszabályokat. Mit veszítené vele? Több lenne azok száma, akik eleve megadnák magukat. A másik fél hiába használna éles töltenyeket, azokkal sem tudna több katonát kiiktatni a harcból.

El tudnék képzelni valóságos háború helyett propagandaháborút is. A két fél nem valóságos löszerekkel bombázná egymást, hanem propaganda-üzenetekkel. Aztán időről időre a határövezetekben népszavazásokat rendeznének. Ily módon folyton változna az államhatár, annak az országnak a javára, amelyik jobban tud érvelni, ígérni.

A tömegpusztító fegyvereket az országhatárokat átívelő rádiós, televíziós, internetes propaganda-hadjáratok pótolnák. Ez sokkal olcsóbb, és sokkal kevésbé veszélyes.

De ha az olcsóságról lemondunk, még akkor is össze lehetne hasonlítani két nagyhatalom megalomnában elért potenciálját, és akinek több van, az diktálhat. Nekem végül is mindegy, hogy ki diktál, hogy kinek fizetek adót. (Azt csak zárójelben említem, hogy esetleg az életszínvonal-statisztikát is figyelembe lehetne venni.)

Az általános leszerelés csak egy álom, hiszen minden uralkodó csoport ragaszkodik azokhoz az eszközökhöz, amelyekkel hatalomban tudja tartani magát. De mindezt csinálhatnánk humánusan is. Emberhez méltóan.

(Tuti ötletek, blog, 2017. szept. 4.)

Pacifista megoldás

(...) Eljött az ideje a „közönséges” háborúk kiküszöbölésének is. Vagy ha ezeket nem is lehet teljesen kiküszöbölni, legalább nagy mértékben mérsékelni lehetne a kártevéseiket. Megmondom, hogyan.

Köztudomású, hogy a pacifistákat, a katonai szolgálatot megtagadókat minden kormány üldözi, azon az alapon, hogy távolmaradásuk gyengíti az ország haderejét. Erre azt találtam ki, hogy a pacifisták keressenek párt az ellenséges ország lakosságában. Ha mindketten egyszerre tagadják meg a háborúskodást, akkor a két ország hadereje egyformán csökken, így senki sem jár rosszul. A kormányok természetesen nem bíznának a másik fél pacifistáiban, de esetleg a Nemzetközi Vöröskereszt

vállalni tudná a pacifisták viselkedésének ellenőrzését.

Számításaim szerint a már besorozott katonáknak legalább 80 százaléka élne ezzel a lehetőséggel, s ezáltal nagymértékben csökkenne az embervesztés. Minden épeszű ember megmenekülne, csak a notórius verekedők és nehézfiúk mennének háborúba, azokért meg nem kár, az elvesztésük javítaná a lakosság átlagos intelligenciaszintjét.

A kevesebb katona a civilek közül is kevesebbet gyilkolna, kevesebb nőt erőszakolna meg, kevesebb épületet rombolna le, és az egész háború kevesebbe kerülne.

A tömeghadseregek szinte csábítanak a nagyszabású hadműveletekre. Ezzel szemben a kis létszámú katonai alakulatokkal folytatott manőverek nagyobb vezérkari tudást feltételeznek, és jobb harcművészetet eredményeznének.

Ha ez a törvényes út nem járható (mondjuk, az uralkodó csoport hataloméhsége, a hadügyminiszterek és a tábornokok öldöklési vágya miatt), akkor utolsó lehetőségként még mindig ott a kapituláció. Ez a második világháborúban is sok magyar, román, szlovák vagy olasz katona életét hosszabbította meg. Ha elegendő katona adja meg magát, az egész front összeomlik, és hamarabb véget ér a háború. Vállalni kell a gyávaság bátorságát! (Én már most bejelentem, hogy ha háborúba keveredünk, mondjuk, a NATO-val vagy Oroszországgal, nem fogok ellenállni.)

A háborút elveszítenénk, de megmaradna a nép nagy része. Amelyik nem bátrabb, de okosabb. És ez is a minőségi kiválasztódáshoz vezetne.

(Tuti ötletek blog, 2017. szept. 13.)

Nyílt levél Trumpnak és Putyinnak

Őexcellenciája ... stb. stb.

Mély szomorúsággal tölt el, hogy miközben a Föld természeti katasztrófa felé rohan, Önök a rakétáik tökéletesítésével vannak elfoglalva, megsértve az évtizedek óta betartott nemzetközi egyezményeket. Hadd ajánljak egy reálisabb utat.

1. Osszák fel a világot befolyási övezetekre, és a továbbiakban csak a saját övezetükkel törődjenek!

2. Állítsanak fel egy közös nukleáris parancsnokságot annak megakadályozására, hogy egy atomháború félreértésből vagy téves jelzésből kitörjön!

3. A fegyverzet tökéletesítésére szánt összegeket fordítsák a világot fenyegető környezeti katasztrófák megelőzésére!

4. A fegyvergyártók továbbra is kapják meg az eddigi extraprofitot, de hagyják abba a fegyvergyártást!

Én ezzel tudok hozzájárulni a világ megmentéséhez. A helyzet további romlásáért elhárítok minden felelősséget.

Maradok ... stb.
nyugdíjas

(Tuti tippek blog, 2019. febr. 19.)

Tuti várrendezés avagy A kecske és a káposzta

Amióta miniszterelnökünk kinézte magának a budai várat, azóta zajlik a vita, hogy az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar Nemzeti Galéria nem jó helyen van. Mintha ez a két intézmény nem férne össze a Vár urának ott létével. Pedig összefér. Csak át kellene keresztelni a galériát Orbán Viktor Magánképtárává, a könyvtárat pedig Orbán Viktor Magánkönyvtárává. Ezek továbbra is látogathatók lennének, a tulajdonos kegyes jóváhagyásával (ugyanazokon a napokon, mint most), de a közönség megilletődve lépne be. A külföldi államfőkre is mennyivel nagyobb benyomást gyakorolnának, hiszen nekik nincs ilyen. A kecske is jóllakna (na, remélhetőleg), és a káposzta is megmaradna. Csak arra kellene vigyázni, hogy a Corvinák és a legértékesebb képzőművészeti alkotások ne veszítsék el közgyűjteményi jellegüket.

(Tuti tippek blog, 2019. ápr. 6.;
rövidítve megjelent: Népszava, 2019. ápr. 6.,)

Szexhányados és más ötletek

Sok sportágban régóta megkülönböztetik a férfiak és a nők által elért eredményeket. Ehhez most hozzájött a bizonytalan nemű sportolók problémája. Rendezzenek külön versenyeket azoknak a számára, akik félig férfiak, félig nők? Akkor azokat is külön kellene választani, akik inkább férfiak, de egy kicsit nők is, illetve fordítva.

A nagy biológiai változatosság miatt az lenne a legjobb, ha az eredményt egy hányadossal jelölnék. Mindenki fusson úgy, ahogy tud, és utána számolják ki, hogy egy standard képlet szerint az mennyit ér. És akkor végre a férfiak és nők együtt is versenyezhetnének. Kolumbusz tojása.

Más ötleteim is vannak. Ha a sprinterek egyenként indulnának, akkor mérhetővé válna az indulás és az érkezés közötti idő, mindegy, hogy kiugranak vagy nem. (Olyan lenne ez, mint az autóversenyekben az időfutam.) Sőt, akkor indulhatnának mozogva, futás közben is, ki lehetne dobni a rajtgépet, és nagymértékben javulnának a rekordok.

A távolugrók, hármasugrók nagy problémája, hogy időnként belépnek. Ma már lézerrel meg lehetne mondani, hogy az elrugaszkodás és a földet érés között mekkora a távolság. Ugyanez a súlylökőknél, gerelyhajítóknál, kalapácsvetőknél.

Ha a magasugróknak, rúdugróknak lécs helyett egy lézersugár felett kellene átrepülniük, ugyanígy mérni lehetne az általuk elért magasságot.

A súlyemelőknél egy-egy adott súly helyett mérni lehetne az emelő-, illetve tolóerőt. Így egy menetben érmeket lehetne osztani.

Skandináviában elterjedőben van a ló nélküli műlovaglás. Ez végre megoldaná a magyar öttusázók problémáját is, hogy ugyanis mindig a legrosszabb lovakat sorsolják ki nekik.

(Tuti tippek blog, 2019. máj. 15.)

Utolsó kívánság:

Levél az ENSZ-főtitkárnak

Mélyen tisztelt Főtitkár úr!

Remélem, hogy levelem jó egészségben találja. Az ENSZ, és Ön is személyesen, nagy munkát végzett annak érdekében, hogy a világ megmaradjon, a pusztító háborúk befejeződjenek, a környezetvédelmi katasztrófát sikerüljön lelassítani és a legerősebb hatalmak jussanak egymással megállapodásra. Sajnos a veszélyek túlságosan nagyok, az időnk pedig kevés. Ilyen vészhelyzetben fokozottan szükség van az együtt gondolkodásra. Minden földlakónak felelőssége van ebben, nekem is.

A magam részéről mindent megteszek. Jelen levelemben megpróbálom tömören összefoglalni javaslataimat. Kérem, olvassa el figyelmesen és fontolja meg a tartalmát.

A Föld és az élővilág jövőjét három hatalmas veszély fenyegeti: a fegyverkezési verseny, az időről időre ide látogató aszteroidák, valamint a klímahelyzet romlása. Ezek összefüggenek, hiszen a fegyverkezés háborúhoz vezet, és egy nukleáris

világháború évmilliókra visszavetheti az élővilág fejlődését, csakúgy, mint az esetlegesen becsapódó kisbolygók, a klímakatasztrófa pedig nagyszabású népvándorlást idéz elő, amely végső soron a mind kevesebb erőforrás birtoklásáért vívott kegyetlen háborúkba torkolthat.

Az atomháború elkerülése a legsiürgősebb, hiszen utána már lehetetlen visszaállítani a bolygónk biológiai egyensúlyát. Ehhez szükség van egy a jelenleginél stabilabb biztonsági rendszerre. Az ENSZ Biztonsági Tanácsában folytatott viták nagy része csak hatalmi taktikázás, elsősorban a hazai közvéleményt próbálja befolyásolni, szinte semmilyen szerepet nem játszik a béke megvédésében. Erre való tekintettel azt javaslom, hogy a jelenlegi kétségbevonhatatlan szuperhatalmak (az Egyesült Államok, Oroszország és Kína) az ENSZ égisze alatt hozzanak létre egy háromhatalmi Világtanácsot, és állapodjanak meg abban, hogy semmilyen körülmények között sem viselnek háborút egymás ellen. A Világtanácsnak intézkedési joga lenne a nemzetközi villongások megfékezésében is.

Az a benyomásom, hogy a szuperhatalmak nem veszik komolyan a galaktikus veszélyeket, az aszteroidák elleni védekezés helyett a fegyverkezésre fordítanak óriási összegeket, és egymást próbálják

fenyegetni, holott tisztában lehetnek azzal, hogy egy rakéta-atommháború a jelen helyzetben teljesen abszurd. A fegyverkezés i verseny mögött elsősorban a hatalmas extraprofitot termelő fegyvergyártó cégek állnak. (A fegyverek nagyon drágák, és ráadásul gyorsan avulnak, tehát már aktív korukban lecserélődnek.) Ezeknek a cégeknek a számára tovább is folyósítani kellene a jelenlegi bevételüket, azzal, hogy a jövőben kizárólag a Föld védelmével kapcsolatos eszközöket gyártsák. Jelenleg túl későn tudjuk felderíteni az aszteroidákat ahhoz, hogy hatékony ellenlépéseket tegyünk (néha csak pár nap a felfedezésük óta eltelt idő). Szükség van egy ilyen botyógóvédelmi rendszerre. Csak ilyen védelmi rendszerre van szükség. Mivel a tét nem egy-egy ország biztonsága, hanem az egész földi létünk, ugyanolyan nagyságú összegeket lehetne nyerni rajta, mint a jelenlegi improduktív fegyverek gyártásán. E tekintetben is a korábban említett Világtanács lenne illetékes, de a rendszerek kifejlesztésében, egyes részeinek elkészítésében a kisebb országok is részt vehetnének.

A klímahelyzetet tekintve már túl vagyunk azon a ponton, hogy pusztán a karbonkibocsátás csökkentésével leállíthatnánk a káros folyamatokat. A fő probléma az ökológiai lábnyomunk nagysága. Csak

kevesebb lánbnak lehet kisebb lábnyoma. Ezért elkerülhetetlennek látszik a világ népességének radikális csökkentése. Ennek számba jöhető módjai: a születések radikális csökkentése egy ideig (akár zéró születés-számmal), a fogamzásgátló eszközök propagálása, illetve a mégis megszületendő gyermekekre járó állami támogatás teljes megvonása, drasztikusabb eljárásként bizonyos korosztályok terméketlenülé tétele. A népesség-növekedést tovább is propagáló vallásokat be lehetne tiltani (a népességnek a kezelhető szintre való csökkenése után természetesen minden visszaállhatna).

Ha ez sem vezetne eredményre, akkor a gyógyító szolgáltatásokat is be lehetne fagyasztani néhány évre. Aki ez alatt megbetegszik, annak a fájdalmát csökkenteni kell, de meggyógyítani nem lenne szabad. Az orvosok és egészségügyi intézmények kieső bevételét pótolni kell. Gondoskodni kell a gyógyító szaktudás karbantartásáról is. Megfontolandó, hogy nem kellene-e leállni az olyan világjárványok megfékezésével is, amelyek elsősorban az időseket veszélyeztetik, vagy legalábbis egyenletesen betegítenek meg minden korosztályt. Én 75 éves vagyok, krónikus beteg, így például a koronavírus tekintetében a leginkább veszélyeztetett korcsoportba tartozom, de inkább én haljak meg, mint hogy a

jövő nemzedéke kerüljön elviselhetetlen körülmények közé. Mert nem a ma embere számít elsősorban, hanem a jövő embere, az emberiség jövője.

Ezek a javasolt intézkedések gyorsan megállítanák az emberiség rákhoz hasonló burjánzását, és egyúttal egészségesen tartanák a demográfiai korlát.

Mind ezek a jövő emberiségének megmentése érdekében hozandó intézkedések nem képzelhetők el egy világméretű felvilágosító kampány és intézkedési csomag nélkül, ami elsősorban az ENSZ tagállamaira és vezető szerveire hárul.

Arra kérem Főtthkár urat, hogy a tekintélyét latba vetve segítse elő a mostani kóros folyamatok kiigazítását, hogy ezáltal sikerüljön megmenteni a Föld és az emberi faj jövőjét.

Sürges az idő, és mindenkinek el kell végeznie a maga feladatát. Ennek a levélnek a megírásával teljesítettem a rám háruló részt. A többi a Főtthkár úron és az ENSZ tisztségviselőin múlik.

Tisztelettel:

Mándy Gábor

földlakó, 75 éves

TARTALOM

Előszó	5
Nem kell tömeges munkanélküliség!	10
Mennyire lehet bebetonozni egy rendszert?	14
A nyerő formula	16
További adatokat a számlára!	19
Az új bolsevikok	20
Emlékmű – kiegészítéssel	21
Balhé helyett emléknapot	21
A Moszkva–Budapest-tengely	23
Hány párt van?	25
Baloldali vagy demokratikus	27
Cigányország helyett	30
Gyorssegélyt	32
Közpénzkontroll	33
Úgy elmenni, hogy maradunk is	35
Milyen alkotmányunk legyen?	37
A multikulturalizmus válsága	40
Európai Egyesült Államok	44
Az e-kártya előnyei és veszélyei	46
Katasztrófa, védelem	49
Alternatív Magyarország	51
Otthon Európában	54
A Gyurcsány-probléma	55
Időzónaváltás helyett	58
A kommunizmus megvalósítható	60
Sztrájk helyett: valóságismereti óra	63
Virtuális pártot alapítók	65
Virtuális választási program	67
A nőmozgalomról véleménye egy pasinak	74
Hazátlanul	77
Mi lesz velük? Mi lesz velünk?	81
Etika játékelméleti alapon	82

Javaslat szoborparkra	85
Öngyilkos terrorista – a XXI. század csodafegyvere	87
A népszavazás helye a demokráciában	90
Ki veszi el a magyarok munkáját?	93
Lappangó kommunizmus	95
A kollaboráns médiáról	97
Az én alkotmányvázlatom	99
Olimpia közadakozásból	101
Vége Soros György álmának?	103
A harmadik út	105
A szellemi tulajdonról	107
Viselkedjünk!	112
Milyen NATO kellene?	114
A hatalom kettős természetéről	115
B-terv: felvilágosult abszolútizmus	118
Méltósággal abbahagyni	123
Virtuális Európai Köztársaság	125
Amíg másképp nem megy	127
Nemzet, állam, szomszédság	129
Robotizáció és kommunizmus	130
Globalizáció kontra anarchia	131
Belföldi menekültek	133
Fapados Internet	134
A hajléktalanság felszámolásának programja	135
Európai tudat	138
Libsibolsi	140
Kína olvasatai	142
Túlélési gyakorlat	143
Szabad Európa vagy Euronews?	145
Újratervezés	147
Közös teherviselést!	148
Élet a koronavírus után	148
Kapuzárás és kapunyitás	149
Védőoltás és/vagy immunerősítés?	151
Szelíd ellenzék	152

Kínomban viccelek:
TUTI ÖTLETEK A LÁZÁLOMGYÁRBÓL

A demokraták mint kisebbség	155
A migránsok és Szibéria	156
Időutazásos kalandpark	157
Szexadó	161
Tuti pénzreform	162
Tuti ötletek a rezsicsökkentésre	164
Tuti megoldás az orvoshiányra	166
Tuti megoldás a hálapénzre	167
Nemzeti kupleráj	168
Háborúzzunk humánusan!	170
Pacifista megoldás	171
Nyílt levél Trumpnak és Putyinnak	173
Tuti várrendezés avagy a kecske és a káposzta	174
Szexhányados és más ötletek	174
Utolsó kívánság:	
Levél az ENSZ-főtitkárnak	176

NÉHÁNY CÍM: Nem kell tömeges munkanélküliség! Mennyire lehet bebetonozni egy rendszert? **Az új bolsevikok** Közpénzkontroll Milyen alkotmányunk legyen? Baloldali vagy demokratikus? **Cigányország helyett** Alternatív Magyarország **A Gyurcsány-probléma** A kommunizmus megvalósítható Virtuális pártot alapítok A nőmozgalomról véleménye egy pasinak Etika játékelméleti alapon Javaslat szoborparkra **Öngyilkos terrorista: a XXI. század csodafegyvere** A népszavazás helye a demokráciában Ki veszi el a magyarok munkáját? Milyen NATO kellene? **Olimpia közadkozásból** Vége Soros György álmának? Az én alkotmányvázlatom A hatalom kettős természetéről Belföldi menekültek **Robotizáció és kommunizmus** Fapados Internet Nemzet, állam, szomszédság A hajléktalanság felszámolásának programja **Libsi-bolsi** Kína olvasatai Szabad Európa vagy Euronews? **Élet a koronavírus után** A demokraták mint kisebbség A migránsok és Szibéria Időutazásos kalandpark **Szexadó** Tuti megoldás a hálapénzre Nemzeti kupleráj Levél az ENSZ-főtitkárnak

ISBN 978-615-81480-4-7